

10211

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԿԱ

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ
ՄԱՍԻՆ

3 KCM:

0-95

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԵՐԿՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՅԵՔ

24 SEP 2006

Գ. Կ. ՈՐԶՈՆԻԿՈՅԵ

1 DEC 2009

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ
ՄԱՍԻՆ

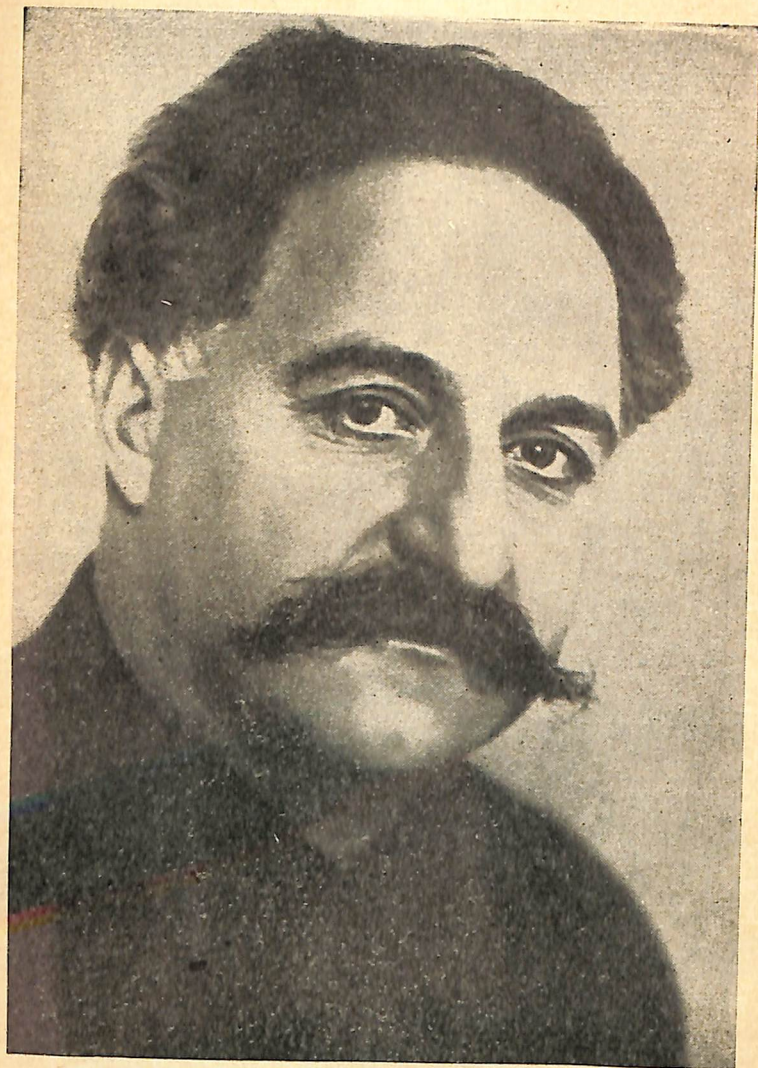
ՅԿՄԻ

0-95

այր.

Թարգմանված և յերկրորդ
լրացրած հրատարակութիւնից

ՊԵՏԶՐԱՅ

ԴԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ • 1939

4 SEP 2013

10211

6199

39

Г. К. ОРДЖОНИКИДЗЕ
О МОЛОДЕЖИ

Армгиз—Издательство полит. литературы
Ереван, 1939

Գրիգորի Կոնստանտինովիչ ՈՐՋՈՆԻԿԻԶԵ 1886—1937

Կենսագրական տեղեկանք

Գրիգորի Կոնստանտինովիչ Որժոնիկիձեն (կուսակցական մականունը՝ Սերգո) ծնվել է 1886 թվի հոկտեմբերի 28-ին (նոր տոմարով) Արևմտյան Վրաստանի Գորեչա գյուղում:

Սերգոյի հայրն ուներ ընդամենը մի քանի դեպատին ու ժառանգու հող: Յեղիպտացորենը միայն մի քանի ամիս էր բավականացնում ընտանիքին, չխոսելով արդեն մնացածի մասին: Հայրն ստիպված էր լինում դաշտային աշխատանքների միջև ընկած ժամանակամիջոցում ապրուստ վաստակելու համար ձիաթուրի դնալ—հանքից մարդանեց կրելու: Սերգոյի մայրը, ծննդաբերությունից հետո չատ չանցած, մահացավ: Յերեք ամսական յերեխային իր մոտ վերցրեց մորաքույրը, վորը կերակրում էր նրան և փոխարինում հարգատ մորը:

Յոթ տարեկան Որժոնիկիձեյին ավին Գորեչայի յեկեղեցական-ծխական դպրոցը, վորն ավարտելուց հետո նա մտավ Խաչուրիի յերկաթուղային դպրոցը: Մի տարուց հետո, ընտանիքի թշվառ վիճակի պատճառով նա ստիպված յեղավ թողնել դպրոցը և վերադառնալ գյուղ: Միևնույն ազգանունը կրող ժողովրդական ուսուցիչ Սիմոն Որժոնիկիձեն Սերգոյին իր հետ տարավ Խորի ավանը, վորտեղ ինքը

դպրոցի վարիչ էր։ Այնտեղից նրանք փոխադրվեցին Լանչ-խուլթի և, վերջապես, Խորադուռլի։ 1898 թվի դարնանը Սերգոն ավարտեց Խորադուռլիի յերկրասյան դպրոցը։

1900 թվի աշնանը նրա հորեղբորվորդի Տարասի Որջո-նիկիձեն և աղբական Պավել Մաճավարիանին Սերգոյին տա-րան Թբիլիսի (Թիֆլիս)։ Այստեղ նա սովորում էր քաղա-քային (Միխայլովսկայա) հիվանդանոցին կից ֆելդշերական դպրոցում։

Այդ դպրոցում սովորում էյին առավելապես ժողովրդի ստորին խավերի զավակները։ Աչակերտների մեջ ուժեղ էյին հեղափոխական տրամադրությունները։ Առաջացան սոցիալ-դեմոկրատական խմբակներ, վորոնցից մեկի մեջ մտավ նաև Սերգո Որջոնիկիձեն։ 1901—1902 թվականներին նա արդեն մասնակցում էր դպրոցական սոցիալ-դեմոկրատական խմբակին։

1903 թվին Սերգոն մտավ ՌՄԴԻԿ-ի մեջ, վորպես բոլ-չևիկ։ Սերգոյի ամբողջ հերոսական, գեղեցիկ կյանքը՝ լի հեղափոխական արիությունից ու խիզախությունից, անցավ կուսակցության, բանվոր դասակարգի աչքի առաջ, Լենինի ու Ստալինի, Համպ(բ)կ Կենտրոնական Կոմիտեյի ղեկավա-րությամբ։

Ֆելդշերական դպրոցն ավարտելուց հետո 1905 թվի դարնանը Որջոնիկիձեն վերադառնում է Արևմտյան Վրաս-տան, մասնավորապես Բաթումի։ Նա ամենաակտիվ մաս-նակցություն է ցույց տալիս կուսակցական աշխատանքին։ Նա պրոպագանդիստ է և ագիտատոր։ Նա կազմակերպում է միախնդներ—գիսկուսիաներ մենչևիկներին դեմ։ Սերգո Որջոնիկիձեն իր բոլշևիկյան յեկույթներում ոգտվում էր ընկեր Ստալինի «Անցողակի կուսակցական տարածայնու-թյունների մասին» բրոշյուրից՝ դրված 1905 թվի սկզբին։

1905 թվի սեպտեմբերին Որջոնիկիձեն փոխադրվեց Գու-դաուտի (Աբխազիա)։ Այստեղ նա աշխատում է իբրև բու-ժակ տեղական հիվանդանոցում։ Արդեն այս ժամանակա-շրջանում նա պրոֆեսիոնալ հեղափոխական է, մարտիկ, վորի համար կյանքի իմաստը միայն հեղափոխության մեջ է։ 19 տարեկան պատանի Սերգոն արդեն Գուդաուտիի կու-սակցական կազմակերպության՝ ընդհանուրի կողմից ճա-

նաչված ղեկավարն է, կուսակցության Սուխումիի դավա-ռական կոմիտեյի անդամ, ընդհատակյա աշխատանքի տա-ղանդավոր կազմակերպիչ ու բոցաշունչ հոետոր։

Յերբ Գուդաուտիում լուր ստացվեց 1905 թվի հոկտեմ-բերի 17-ի ցարական մանիֆեստի մասին, Սերգո Որջոնիկի-ձեն թուռցիկ միտինդ կազմակերպեց քաղաքի կենտրոնում։ Այդ միտինգում նա բացատրեց ունկնդիրների մասսային, վոր ցարի տապալումն ու ինքնակալության վոչնչացումը միայն կարող են տալ իսկական ազատություն։ Վոստիկա-նությունը չհամարձակվեց այն ժամանակ ձերբակալել յե-րիտասարդ բոցաշունչ ագիտատորին։

Յերիտասարդ հեղափոխականի առաջին ձերբակալու-թյունը տեղի ունեցավ 1906 թվի հունվարի 6-ին Գուդաու-տիի մոտ գանիդ Բոմբարի գյուղում։ Սերգոն ձերբակալ-վեց զենք բեռնաթափելու մոմենտին և նետվեց Սուխումիի բանտը, վորտեղ մնաց մինչև 1906 թվի հունիսի 7-ը։ Այ-նուհետև նա ազատվեց յերաշխավորությունից և մեկնեց Թբիլիսի։ Այստեղ բոլշևիկյան «Դրո» («Ժամանակ») լրա-պրի խմբագրատանը առաջին անգամ նա հանդիպեց ընկեր Ստալինին, վորն այդ լրագրի խմբագիրն էր։

1906 թվի ոգոստոսին Որջոնիկիձեն, ռիսանկայից թադ-նրվելով, անցավ արտասահման՝ Բեռլին։ Շուտով նա վե-րադառնում է Ռուսաստան։ 1907 թվի մարտին նա մտցվեց Բազլի բոլշևիկյան կոմիտեյի մեջ, վորին գլխավորում էր ընկեր Ստալինը, և վորի մեջ էյին նաև Շահումյանը, Զա-փարիձեն, Սպանդարյանը։

Բազլի ժամանակաշրջանը խոշորագույն նշանածոց է Որջոնիկիձեյի ձևավորման մեջ, իբրև բոլշևիկյան կուսակ-ցության ակնաւոր գործչի։ Բազլի նավթահանքերը դա-լու առաջին իսկ որվանից նրա հանդեպ ջերմագին սեր սկսեցին տածել բանվորները, վորոնց կազմը չափազանց աշխատան էր։ Այստեղ կային թուրքեր, ռուսներ, վրացի-ներ, հայեր։ Որջոնիկիձեն կարողացավ ընդհանուր լեզու գտնել չահագործվող պրոլետարների այդ ամբողջ տարացեղ մասսայի հետ, կարողացավ համախմբել նրանց բոլշևիզմի լողուններին շուրջը։ Լինելով Ռոմանիի կուսակցական կազ-մակերպիչը Բալախանի ռալոնում, նա յեռանդագին պատ-

քառասունը և Բազմի 1907 թվի մայիսի 1-ի բանվորական մասսայական ցույցին, ակտիվ մասնակցում է III Պետական Դումայի ընտրական կամսանիային, գործուն կերպով մերկացնում է մենչևիկներին, դաշնակներին, եսերներին:

1907 թվի նոյեմբերին վոստրիկանովթյունը ձերբակալեց Սերգո Որջոնիկիձեյին և նետեց Բախրովի բանտը: 1908 թվի ապրիլի 9-ին Թբիլիսիի դատական պալատի հատուկ ատյանը Որջոնիկիձեյին դատապարտեց կալեի բոլոր իրավունքներին՝ զրկման և ցմահ աքսորի՝ Սիբիր: Հոկտեմբերի 27-ին Թբիլիսիի նույն դատական պալատի հատուկ ատյանը լրացուցիչ կերպով նրան դատապարտեց մի տարվա բերդարգելության՝ Արխաղիայում կատարած նրա հեղափոխական աշխատանքի համար:

1909 թվի գարնանն Որջոնիկիձեյին աքսորեցին Սիբիր: Բնակության վայրը նշանակված էր Յենիսեյսկի նահանգի Պինչուգի վոյոստի Պոտոսկոյ դուղը: Աքսորավայր հասնելուց յերկու ամիս հետո Որջոնիկիձեյն փախչում է և վերադառնում Բաղու, վորպեսզի անլեղալ պայմաններում շարունակի կուսակցական աշխատանքը:

1909 թ. աշնանը Բազմի բոլշևիկների կազմակերպությունը Որջոնիկիձեյին ուղարկում է Իրան (Պարսկաստան), Դիլանի նահանգը, վոր այն ժամանակ հեղափոխական շարժման թատերաբեմ էր: Նա ակտիվ մասնակցություն է ցույց տալիս հեղափոխական պայքարին:

1910 թվի նոյեմբերին Սերգոն վերադառնում է Բաղու և այստեղից մեկնում Փարիզ, Լենինի մոտ:

Ն. Կ. Կրուպսկայան իր հիշողություններում պատմում է.

«...Մի անգամ դալիս է սպասուհին և ասում. «Մի ինչ-վոր մարդ է յեկել, վոչ մի խոսք չի խոսում Փրանսերեն. յերևի ձեզ մոտ է յեկել»: Յես ցած իջա—տեսնեմ՝ կանգնած է կովկասցու տեսքով մի մարդ և ժպտում է: Բանից դուրս յեկավ, վոր Սերգոն է: Այդ ժամանակից նա դարձավ ամենամոտիկ ընկերներից մեկը»*:

Փարիզից վոչ հեռու, Լոնժյումոյում Լենինը 1911 թվին

ստեղծում է կուսակցական դպրոց, վորի ունկնդիրները ջոկված էյին Ռուսաստանում կուսակցական տեղական կազմակերպությունները կողմից: Այս դպրոցումն էր նաև Որջոնիկիձեյն:

Որջոնիկիձեյն շուտով հարկ դրաց ընդհատելու իր ուսումը: Նա նորից մեկնում է Ռուսաստան լենինյան տեղնապատասխանատու հանձնարարությամբ—աշխատանք կատարել նախապատրաստելու և գումարելու համառոտաստանյան կուսակցական կոնֆերենցիա: Չնայած ռեպրեսիայի ճգմված յերկրում աշխատելու բացառիկ ծանր պայմաններին, Որջոնիկիձեյին հաջողվեց փայլուն կերպով իրագործել Լենինի առաջադրանքը: Որջոնիկիձեյն Թբիլիսիի բալչևիկյան կադմակերպության կողմից դելեգատ էր Պրադայի կոնֆերենցիայում:

Այստեղ Որջոնիկիձեյն ընտրվեց ԿԿ-ի անգամ: ԿԿ-ի յոթ անգամից հինգը պետք է աշխատելին Ռուսաստանում: Ընտրվեց ԿԿ-ի բյուրո՝ կազմված ընկերներ Ստալինից, Որջոնիկիձեյից և Սպանդարյանից՝ Ռուսաստանում աշխատանքը դեկավարելու համար:

ԿԿ-ի վորոշմամբ Որջոնիկիձեյին հանձնարարվեց կոնֆերենցիայի մասին զեկուցում անել Պետերբուրգի կուսակցական կադմակերպությունում: 1912 թվի փետրվարին Սերգո Որջոնիկիձեյն մեկնեց Պետերբուրգ, այնուհետև դնաց Վոյոդզայի նահանգը՝ այնտեղ աքսորում գտնվող ընկեր Ստալինի մոտ: Աքսորավայրից փախած ընկեր Ստալինի հետ միասին նա մեկնեց Բաղու, իսկ հետո՝ Թբիլիսի: Թբիլիսիում Սերգոն կուսակցական կադմակերպությանը զեկուցում տվեց Պրադայի կոնֆերենցիայի մասին:

1912 թվի ապրիլին Սերգո Որջոնիկիձեյն նորից ուղևորվեց Պետերբուրգ: 1912 թվի ապրիլի 20-ին նա նորից ձերբակալվում է: Վեցամսյա նախնական կալանքից հետո Պետերբուրգի շրջանային դատարանը Սերգո Որջոնիկիձեյին՝ կալանքից փախչելու և բոլշևիկյան աշխատանքի համար դատապարտեց յերեք տարվա տաժանակիր աշխատանքի՝ հետագայում բնակեցնելով հավիտենական աքսորավայրում:

1912 թվի հոկտեմբերին Որջոնիկիձեյն չլիսակապ աքվեց և ուղարկվեց Շլիսսելբուրգի բերդը:

* Н. К. Крупская, Воспоминания о Ленине, стр. 170, Партиздат, 1933 г.

Յերեք տարվա բերդարդելութունից հետո 1915 թվի հոկտեմբերին Սերգո Որջոնիկիձեն ետապի կարգով աքսորվեց Արևելյան Սիբիր, Ալեքսանդրովսկի փոխադրական բանտը (Իրկուտսկի մոտ)։ Այստեղ նա մնաց մինչև Լենա գետի նախադնացության բացումը և 1916 թվի դարնանն ուղարկվեց բնակության Վիլյույսկի գավառի Նյուերինսկի գյուղական հասարակության մեջ։ Սակայն Յակուտսկից, բժշկական աշխատողների կարիք զբաղող հիվանդանոցային բժշկի խնդրանք, Սերգո Որջոնիկիձենի ուղարկեցին Յակուտսկից 90 կիլոմետր հեռավորության վրա գտնվող Պոկրովսկոյե գյուղը, իբրև հիվանդանոցի բուժակ։ Աքսորում Որջոնիկիձեն մոլի պայքար էր մղում մենչևիկներին, եսերների ու անարխիստներին դեմ, մերկացնելով իմպերիալիստական պատերազմը պաշտպանելու նրանց դավաճանական քաղաքականությունը։

Փետրվարյան հեղափոխության հաղթության մասին Սերգո Որջոնիկիձեն խմացավ հեռավոր ուլուսներում հիվանդներին այցելելիս։ Նրա ուրախությունն անսահման էր։

Համարյա ութ տարի Սերգո Որջոնիկիձեն անցկացրեց ցարիզմի գերության մեջ՝ բանտերում, Շլիսսելբուրգի բերդում, ետապներում ու աքսորում։ Յարիզմը տապալվեց։ Այս հաղթանակն Որջոնիկիձեն, ինչպես և բոլոր իսկական լենինիստները, գնահատեց միայն իբրև սոցիալիստական հեղափոխության համար պայքարելուն անմիջապես անցնելու մի պայման։

Սերգոյին և պատկանում Յակուտիայի հեղափոխական նվաճումների ամբապնդման գլխավոր գերերից մեկը։ Որջոնիկիձեն Փետրվարյան հեղափոխության առաջին իսկ որբից մտնում է Յակուտիական խորհրդի գործադիր կոմիտեյի կազմի մեջ, ընտրվում է Յակուտիական մարդի հասարակական ապահովության կոմիտեյի նախագահության անդամ, կազմակերպական ու ադիտացիոն մեծ աշխատանք է կատարում։ Հանդես է գալիս ժողովներում մերկացնելով եսերներին ու մենչևիկներին, իբրև բուրժուազիայի դործակալներին։

1917 թվի մայիսին Սերգո Որջոնիկիձեն մեկնում է Իրկուտսկ, իսկ այնտեղից՝ Պետրոգրադ և ամբողջովին նվիր-

վում կուսակցական մարտական աշխատանքի։ Լենինի առաջարկով թյամբ, Սերգո Որջոնիկիձեն մտցվում է Պետրոգրադի բոլշևիկյան կազմակերպության կոմիտեյի մեջ, Պի-ի Գործադիր հանձնաժողովի, ինչպես նաև Պետրոգրադի խորհրդի Գործկոմի մեջ։

Հուլիսյան օրերին հակահեղափոխությունը, համաձայնողականները—մենչևիկներին ու եսերներին աջակցությամբ մոլեգնեց վերահաս պրոլետարական հեղափոխության դեմ։ Սկսվեցին մասսայական ձերբակալություններ, բոլշևիկյան լրագրերի ավերում։ Բուրժուազիան բացահայտորեն պահանջում էր դատաստան տեսնել Լենինի հետ։

Հավաքվում էր բոլշևիկյան կուսակցության V համագումարը։ Համագումարի նախապատրաստության ու անցկացման իսկական լենինյան ղեկավարությունն ապահովում էր ընկեր Ստալինը։ Լենինն իր հյուղակից և ավելի ուշ՝ Հելսինգֆորսից ուղղություն էր տալիս բոլշևիկներին աշխատանքին, ղեկավար ցուցումներ էր տալիս համագումարի որակարգի հարցերի առթիվ։ Լենինի ղերեկավարներն ստանալու համար Որջոնիկիձեն, Ստալինի հանձնարարությամբ, յերկու անգամ մեկնեց Լենինի մոտ՝ նրա հյուղակից։

Կուսակցության V համագումարում ընկեր Ստալինն իր քաղաքական ղեկուցման մեջ և նրանից հետո Որջոնիկիձեն իր հատուկ ղեկուցման մեջ, վոր վերաբերում էր Լենինի՝ դատարան ներկայանալուն, ամենամիճոական կերպով արտահայտվեցին ներկայանալու դեմ։ «...Նրանց համար կարևոր է,—հայտարարեց Սերգո Որջոնիկիձեն,—վորքան կարելի չե շատ առաջնորդներ դուրս կորզել հեղափոխական կուսակցության շարքերից։ Մենք վոչ մի գեպուզում չպետք է հանձնենք ընկեր Լենինին...»*։

1917 թվի սեպտեմբերի սկզբին Որջոնիկիձեն կարճ ժամանակով ուղարկվեց Անդրկովկաս։ Նոյեմբերի 6-ին Որջոնիկիձեն Անդրկովկասից վերադարձավ Պետրոգրադ և ակտիվ մասնակցություն ցույց տվեց Հոկտեմբերյան սոցիալիստական հեղաշրջմանը։

1918 թվի հունվարի 2-ին Որջոնիկիձեն նշանակվեց

* «Протоколы VI съезда РСДРП(б)», стр. 32. Партиздат, 1934 г.

Ուկրաինայի շրջանի ժամանակավոր արտակարգ կոմիսար և կարևոր լիազորություններ ստացավ հաց և այլ մթերքներ մատակարարելու Խորհրդային Ռուսաստանի այն բոլոր վայրերին, վորոնք պարենավորման կարիք էյին զգում:

Լենինի—Ստալինի կուսակցության ԿԿ-ի հավատարմատարին վայել յեռանդով ու արիությունը նա ունում եր Ուկրաինայի աշխատավորներին ամրացնելու խորհրդային իշխանությունը և կատարելու այն ժամանակ նրա առաջ դրված հիմնական խնդիրը, այն է՝ յերկրի խորքը տեղափոխել պարենային պաշարները, նյութական արժեքները, ռազմական հանդերձանքը:

1918 թվի ապրիլի առաջին որերին Որջոնիկիձեն տեղափոխվում է Դոն: Ապրիլի 6-ին նա արդեն Ռոստովում է (Դոնի վրա): Այստեղ նա չարունակում է միջոցներ ձեռք առնել դիմադրություն կազմակերպելու գերմանո-հայդամակներին դեմ, վորոնք հետզհետե շարժվում էյին դեպի հարավ, Դոնի ու Կուբանի վրա: 1918 թվի ապրիլի 9-ին բացվեց Դոնի հանրապետության բանվորական, գյուղացիական և կազակային զեպուտատների խորհուրդների առաջին համագումարը, վորն Որջոնիկիձեյին ընտրեց Դոնի հանրապետության ԿԳԿ կազմի մեջ:

Գերմանացիները մոտեցան Դոնին: Ապրիլի 29-ին Որջոնիկիձեն Ռոստովում հեռագիր ստացավ Լենինից ու Ստալինից: Լենինն ու Ստալինը կարգադրում էյին նրան՝ դադարեցնել պատերազմական գործողությունները գերմանո-հայդամակյան ճակատում:

Մայիսի 2-ին Որջոնիկիձեն Դոնի հանրապետության ԿԳԿ յերկու ներկայացուցիչներով մեկնում է բանակցություններ վարելու գերմանական հրամանատարություն հետ՝ պատերազմական գործողությունները դադարեցնելու վերաբերյալ և նրա համար, վորպեսզի բոլոր հայտնի գերմանացիների կողմից Տադանրոզը գրավելու դեմ: Տադանրոզի գրավումը գերմանացիների կողմից խախտումն եր Բրեստի հաշտության պայմանների, վորովհետե Տադանրոզը ՌԽՖՍՀ-ի տերիտորիան եր: Արմյանակյա ստաճիցայի մոտ գերմանական պահակները ձերբակալեցին ղեկգացիան, զինաթափ արին և ուղարկեցին Տադանրոզ: Սերգո Որջո-

նիկիձեն կարուկ բողոք հայտնեց գերմանացիների կողմից Բրեստի հաշտության պայմանները խախտելու և ղեկգացիան ձերբակալելու դեմ: Դեկղատներին վերադարձվեցին նրանց զենքերը և ապահովվեց նրանց անարգել վերադարձը Ռուսաստան:

Մայիսի 7-ին ավստրո-գերմանական զորքերը, հայդամակներն ու սպիտակ կազակները գրավեցին Ռոստովը: Որջոնիկիձեն իր եղևոններով վերջինը թողեց Ռոստովը, նահանջելով նախ Բատայակ, իսկ հետո՝ դեպի Տիխոբեցկայա, վորպեսզի այնտեղից կավով առաջանա դեպի Յարիցին: Յարիցին մտնելիս Որջոնիկիձեն կարմիր զորամասերի գլուխ անցած վճռական միջոցներ է ձեռք առնում զինաթափելու Պետրենկոյի հակահեղափոխական բանդաները, վորոնք գրավել էյին Յարիցին կայարանը:

«Դրուժյունն այստեղ լավ չե,—հեռագրում է Որջոնիկիձեն Յարիցինից Լենինին և Ստալինին 1918 թվի մայիսի 23-ին,—հարկավոր են վճռական միջոցներ, իսկ տեղական ընկերները չափազանց թուլամորթ են, ունություն ամեն մի ցանկություն դիմում է իրրե միջամտություն տեղական գործերին: Կայապանում կանգնած են հացով բեռնված վեց մարչրուտային դնացքներ, Մոսկվա ուղարկելու համար և չեն ուղարկվում... Նորից եմ կրկնում, վոր հարկավոր են ամենավճռական միջոցներ—Յարիցինի շուրջը մոլեզնում է հակահեղափոխությունը»*:

1918 թ. մայիսի 25-ին պաշտպանության շտաբի արտակարգ նիստում Որջոնիկիձեն հանդես յեկավ հակահեղափոխական բանդաների դեմ պայքար կազմակերպելու պլանով, վորոնք հարձակվում էյին Յարիցինի վրա: Նա առաջարկեց քաղաքում յեղած խորհրդային զորքերը միավորել մի հրամանատարություն ներքո: Ապահովելով քաղաքի իսկական պաշտպանությունը, Որջոնիկիձեն շտապում է Կուբան:

Կուբանի և Սևծովյան շրջանի վրա էյին շարժվում գերմանական զորքերը: Անհրաժեշտ եր կազմակերպել Կուբանի պաշտպանությունը գերմանացիների դեմ, ամրապնդել յե-

* Центральный архив Октябрьской революции. Фонд 130 с. В. Опись 2, дело № 26, лист 12, 1918 г.

բխտասարդ Կարմիր բանակի ղորությունը: Մայիսի 28-ին Յեկատերինոգարում բացվեց Կուբանի և Սևծովյան շրջանի խորհուրդների արտակարգ յերրորդ համալուծմարը:

Որջոնիկիձեն անմիջականորեն ղեկավարում եր համալուծմարը. նա մի քանի անգամ հանդես յեկավ: Նրա առաջարկով առանձին-առանձին ղոյություն ունեցող Կուբանի խորհուրդային հանրապետությունն ու Սևծովյան խորհուրդային հանրապետությունը միացան Կուբան-Սևծովյան միասնական հանրապետության մեջ:

1918 թվի հուլիսի սկզբին, Ստավրոպոլի նահանգում Դենիկինի հարձակման սպառնալիքի կապակցությամբ Որջոնիկիձեն Մեղվեթենսկի ղավառում կազմակերպում ե հեղափոխական ճակատայինները* համալուծմար, վորտեղ նրա ղեկուցման առթիվ մարտական բանաձև ընդունվեց՝ ՀՀՆԱ-ղանդվել Դենիկինի հրամաններին:

Հուլիսի կեսերին Որջոնիկիձեն Պրոխլադնայա կայարանի մոտ ճեղքում ե հակահեղափոխական ճակատը և անցնում թերեքի մարդի սահմանները:

Այստեղ նրա ղեկավարությամբ ջախջախվեց տեղական հակահեղափոխությունը:

Բայց 1918 թվի դեկտեմբերին Դենիկինի սպիտակ բանակն ավելի ու ավելի յե մոտենում թերեքի մարդի սահմաններին: Ինտերվենտների կողմից ջերմացված, միանալով Կուբանի հակահեղափոխությանը, նա հարձակվեց XI Կարմիր բանակի վրա: XI բանակը, կտրված լինելով խորհրդային Ռուսաստանից, մնաց առանց արկերի, առանց փամփուշտի**:

Հանրապետության համար ծանր այդ ժամանակներում Որջոնիկիձեն Հյուսիսային Կովկասի մի անկյունից ղնում ե մյուսը, մի տազնապալի ճակատամասից՝ մյուսը:

Հունվարի սկզբին Հյուսիսային Կովկասի կոմունիստական կազմակերպությունների արտակարգ համալուծմարում, վորին ղեկավարում եր Որջոնիկիձեն, վորոշում ընդունվեց

կազմակերպելու Հյուսիսային Կովկասի կարմիր ռազմա-կառ և պաշտպանություն:

Որջոնիկիձենի պնդումով XI բանակը պետե ե կենտրոնանար Վլադիկավկազում ու Գրոգնիում. թերեքի հանրապետությունը պետե ե պաշտպանվի. կոմունիստները մնում են իրենց տեղերում. նրանց գլուխ ե կանգնած, առաջիկանման, Որջոնիկիձեն: Բայց տիֆլից կոստրովոյ բանակն սկսեց կազմալուծվել:

1919 թվի հունվարի 24-ին Որջոնիկիձեն Լենինին ուղղած հեռադրում հայտնում ե.

«...Արկեր և փամփուշտներ չկան: Փող չկա: Վլադիկավկազը, Գրոգնին մինչև այժմ վոչ փամփուշտ են ստացել, վոչ ել մի կոպեկ փող: Վեց ամիս ե պատերազմ ենք մղում, փամփուշտները ղներով հեղական ուղբով:

Վլադիմիր Իլյիչ, վստահ յեղեք, վոր հաղորդելով Ձեզ այս մասին, մենք բոլորս կընկնենք անհավասար կըռվում, բայց մեր կուսակցության պատիվը չենք խայտառակի վախճատով: Այն ժամանակ դրությունը կիբրկվի, յեթե Դուք այստեղ չարտեք 15 կամ 20 հազ. թարմ ղորք: Փամփուշտ տվեք, արկ, փող: Առանց Հյուսիսային Կովկասի՝ Բազուն վերցնեն ու ամրացնելը անհեթեթություն ե: Գրոգնու և Վլադիկավկազի բանվորների մեջ անհողողող վորոշում կա կռվել, և վոչ թե հեռանալ: Լեռնային ժողովուրդները համակրանքը մեր կողմն ե:

Թանգազին Վլադիմիր Իլյիչ, մահացու վտանգի մոմենտին վողջույն ենք հղում Ձեզ և սպասում Ձեր ոգնությանը»*:

Հունվարի վերջին դենիկինյան ղորամասերը մոտեցան Վլադիկավկազին: Քաղաքում կար ընդամենը միքանի հազար ավին: Սկավեցին արյունահեղ կռիվներ: Յոթ որ բանվորական ղումարտակները, Կարմիր բանակի ջոկատները ամուր պաշտպանում եյին քաղաքը խիստ նեղող սպիտակ-գվարդիական բանդաներից: Չորս որ հաղթականորեն կըռվում եյին ինդուշները: Որջոնիկիձեն իր շտաբով տեղափոխվեց Բաղորկինո՝ ինդուշների մոտ, վորպեսզի անմիջա-

* «Революционный фронтвик» (Тихорецкая), № 5 от 7/VII 1918 г.

** Կենտրոնից XI բանակի համար ուղարկված մարտական ուժանդակությունն Ատտրախանում պահեցին Կասպիական-Կովկասյան ճակատի ՀԽ-ի տրոցկիստ ղավաճանները:—Խմբ.:

* Центральный архив Красной армии, дело № 277 с., лист 18.

կանոններն ղեկավարել կոխմանը: Ճակատը 150 քայլ եր հե-
ռու այն տեղից, վորտեղ Որջոնիկիձեն տեղափոխեց իր
շտաբը:

Բայց ուժը սպիտակների կողմն էր, և Վլադիկավկազն
ստիպված յեղան թողնել: Վլադիկավկազի կոմունիստների
խումբը Որջոնիկիձեյի գլխավորութամբ ուղղվեց դեպի
լեռներն խորքը:

Միայն 1919 թվի ապրիլի վերջին Որջոնիկիձեն ինվ-
ստերեթիայի և Դուշեթի վրայով անլեզալ կերպով անցավ
Թբիլիսի:

Սա միակ ճանապարհն էր, վորով Որջոնիկիձեն կարող
էր ընկնել Մոսկվա, յեթե նրան հաջողվեր մի կերպ անց-
նել հակահեղափոխական Անդրկովկասից ու Կասպից ծո-
վից, վորտեղ տեր ու տնօրինութուն էյին անուժ անգլիա-
ցիները:

Սերգո Որջոնիկիձեն Թբիլիսիի բոլշևիկների հետ միա-
սին նշեց հակահեղափոխական մենչևիկյան կառավարու-
թյան դեմ հետադադում մղելիք պայքարի ուղիները: Բազ-
մում, Որջոնիկիձեյի դալու կապակցութամբ, նշանակվեց
անդրկովկասյան կոմունիստական կազմակերպութունների
կուսակցական լայն խորհրդակցութուն:

Պորհրդակցութունից հետո Որջոնիկիձեն մեկնեց Մոս-
կվա այն ժամանակ միակ հնարավոր, բայց արտասովոր
ճանապարհով՝ Կասպից ծովով ձկնորսական առադաստա-
նավով: 1919 թվի հուլիսին Որջոնիկիձեն կուսակցության
կողմից ուղարկվում է Արևմտյան ճակատ՝ ընկեր Ստալինի
մոտ և նշանակվում XVI բանակի Հեղաղմխորհրդի ան-
դամ:

Թշնամին չարժվում էր դեպի Բելուռուսիայի մայրաքա-
ղաք՝ Մինսկը: Չափազանց զգվար էր պարզել ճակատի իս-
կական դրությունը, վորովհետև Կարմիր բանակի ցերու-
ցան զորամասերի հետախուզությունները հակասական տե-
ղեկություններ էյին տալիս թշնամու դասավորության մա-
սին: Յեվ ահա, մի մութ գիշեր, Որջոնիկիձեն Բորիսովի
դավառական հեղկոմի անդամների ու մի տասնյակ կարմիր-
բանակայիների հետ միասին հրացանը ձեռքին դնում և
հետիտն հետախուզության դեպի Բորիսով: Հետախույզնե-

Գ. Կ. ՈՐՋՈՆԻԿԻԶԵՆ 1919 ԹՎԻՆ

րը թափանցում են սպիտակ լեհերի խոր թիկունքը, հասնելով համարյա մինչև Բորխովի արվարձանը, վորոշում են թշնամու ուժերը, նրա դասավորությունը: Յերկու որ հետո Կարմիր բանակի զորամասերը վերցնում են Բորխովը:

Արևմտյան ճակատում Որջոնիկիձեն մնաց մոտ յեքեք ամիս: 1919 թվի հոկտեմբերին կուսակցությունն ու կառավարությունը նրան տեղափոխեցին սաղմաճակատ ընդդեմ Դենիկինի:

Նա նշանակվեց XIV բանակի Հեղափոխորհրդի անդամ: Ընկեր Ստալինի հանձնարարությամբ նա Արևմտյան ճակատից Հարավային ճակատ բերեց Լատիշական զորվազիան:

6199 39 Անհրաժեշտ էր վճռական բեկում ստեղծել ճակատում: Հոկտեմբերի 20-ին հարվածային խումբը կովով դրավեց Ուրյոլը: Այդ զորամասերին գլուխ էր կանգնած Որջոնիկիձեն:

1920 թվի փետրվարի սկզբին Ռկ(բ)Կ ԿԿ-ի վորոշմամբ ստեղծվում է Կուսակցական բյուրո, վորը պիտի վերականգնե խորհրդային իշխանությունը Հյուսիսային Կովկասում: Բյուրոյի նախագահ է նշանակվում Սերգո Որջոնիկիձեն, տեղակալ՝ Ս. Մ. Կիրովը:

Ապրիլի լույս 28-ի զիշերը Ադրբեջանում մոռավաթական կառավարությունը տապալվեց: Կազմված Ադրբեջանական հեղկումը հրավիրեց Կարմիր բանակին: Ապրիլի 28-ի ցերեկվա ժամի 4-ին կարմիր եշեյոնները մտան պրոլետարական Բաղու: Ապրիլի 30-ին Որջոնիկիձեն Կիրովի հետ միասին ժամանեցին Անդրկովկասի բոլշևիզմի ազատագրված միջնաբերդը: Հանուն խորհրդային Ադրբեջանի մզած այս պայքարում Որջոնիկիձեյի դերը կարճ, բայց սպառիչ կերպով գնահատել է ընկեր Ստալինը Ադրբեջանի ղեկագացի ընդունելությանը Կրեմլում 1936 թվի հունվարի 21-ին: Ընկեր Ստալինը վողջունեց Որջոնիկիձեյի յերեալը ամբիոնի մոտ՝ հետևյալ խոսքերով:

«Վողջո՞ւյն Ադրբեջանն ազատագրողին: Նա առաջինը մտալ Ադրբեջան»:

1921 թվի փետրվարի 25-ին Վրաստանի մայրաքաղաքը

դարձավ խորհրդային: Լենինին և Ստալինին Որջոնիկիձեյթ ուղարկած հեռագրում ասված է.

«Թիֆլիսի վրա ծածանվում է Խորհրդային իշխանության կարմիր դրոշմ: Կեցցե՛ք Խորհրդային Վրաստանը»*:

Այն օրերին, յերբ Որջոնիկիձեն ջախջախում էր հակահեղափոխությունը Վրաստանում, Մոսկվայում ՌԿ(բ) և X համագումարը նրան հեռակա ընտրեց ՌԿ(բ) և ԿԿ-ի անդամ:

1921 թվի մայիսի 19-ի վորոշմամբ Համառուս. ԿԳԿ նախագահությունը Սերգո Որջոնիկիձեյթին պարզևտրեց մարտական կարմիր դրոշի շքանշանով:

Ամենաբարձր պայմաններումն էր Սերգո Որջոնիկիձեյթին վիճակված խորհրդային իշխանությունը կարգի բերել Անդրկովկասում: Հարկավոր էր սկսել կուսակցական կադմակերպություն ամրացումից, նրա աշխատանքը սողորել պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի վողով: Խորհրդային դրոշի տակ միավորված Անդրկովկասում Որջոնիկիձեն ծավալեց բոլշևիկյան կուսակցության կուսակցական խոշորողության կադմակերպչի ու ղեկավարի իր ընդունակությունները:

1921 թվի նոյեմբերի 2-ին ՌԿ(բ) և ԿԿ-ի Կովկասյան Բյուրոն, վորն իր նիստերը կայացնում էր Բաղվում՝ Բաղվի ու Աղբրեջանի կուսակցական ղեկավար օրգաններին անդամների և Վրաստանի ու Հայաստանի կոմկուսակցությունների կենտրոնական կոմիտեների անդամների մասնակցությամբ, վորոշում ընդունեց կադմակերպել Անդրկովկասի Միութենական Խորհուրդը:

1922 թվի հունվարի 23-ին բացվեց Վրաստանի կոմունիստական կուսակցության առաջին լեղալ համագումարը: Որջոնիկիձեյթի ղեկավարությունը համագումարում ապահովեց լենինյան-ստալինյան գծի հաղթանակը:

Դրանից քիչ հետո (1922 թվի փետրվարի 18—22) կայացած Անդրկովկասյան կոմունիստական կադմակերպությունների առաջին համագումարը, վորտեղ Որջոնիկիձեն հանդես յեկավ Կովկասյան Բյուրոյի աշխատանքի վերաբեր-

բյալ քաղաքական հաշվետվությամբ, մի ցույց էր հանդեսանում այն բանի, վոր Անդրկովկասի կոմկուսակցությունների հիմնական կորիզը իսկապես միասնական է ու բոլշևիկիզմին միաձուլված է լենինյան ԿԿ-ի շուրջը:

Մարտ—ապրիլին ընկ. Որջոնիկիձեն մասնակցում է ՌԿ(բ) և XI համագումարի աշխատանքներին, վորտեղ նա ընտրվում է ԿԿ-ի անդամ: Կենտրոնական Կոմիտեյի անդամ նա ընտրվում է նաև XII, XIII և XIV կուսակցական համագումարներում:

XIV կուսակցական համագումարում Սերգո Որջոնիկիձեն ջախջախիչ հարձակում է դրժում սոցիալիզմի դավաճաններ ու մատնիչներ Զինովյեվի ու Կամենևի դեմ: XIV համագումարի իր ճառում նա անողոքաբար մերկացնում է այսպես կոչված «նոր օղողիցիան», վորը վող մի միջոցից էր խորշում պայթեցնելու կուսակցության լենինյան-ստալինյան ղեկավարությունը:

XIV համագումարից հետո Որջոնիկիձեն համեմատաբար կարճ ժամանակով վերադառնում է Անդրկովկաս: 1926 թվի սեպտեմբերի 20-ից հետո ՀամԿ(բ) և ԿԿ-ը նրան ուղարկում է Հյուսիսային Կովկաս, վորտեղ նա վորոշ ժամանակ աշխատեց իբրև ՀամԿ(բ) Հյուսիսային Կովկասի յերկրկոմի առաջին քարտուղար:

Հոկտեմբերի 8-ին և 9-ին Սերգո Որջոնիկիձեն հանդես է գալիս Ռոստովի (Դոնի վրա) կուսակցական և կոմյերիտական ակտիվներում «նոր օղողիցիայի» դեմ պայքարելու մասին:

Անհաշտ բոլշևիկ, Լենինի—Ստալինի կուսակցությանն անսահմանորեն նվիրված Սերգո Որջոնիկիձեն անդադրում պայքարում էր կուսակցության միասնության համար, կուսակցական շարքերի միաձուլության համար:

1926 թվի նոյեմբերի 3-ին ԿԿ-ի և ԿՎՀ-ի միացյալ պլենումը Սերգո Որջոնիկիձեյթին ընտրում է Կենտրոնական Վերահսկիչ Հանձնաժողովի նախագահ: ԽՍՀՄ ԿԳԿ նախագահության վորոշմամբ նա նշանակվում է Բանվորագյուղացիական տեսչության ժողկոմ և ԽՍՀՄ ԺԿՍ նախագահի տեղակալ:

Սերգո Որջոնիկիձեն ԿՎՀ—ԲԳՏ-ն գլխավորում էր հե-

* «Правда» № 48 от 18 февраля 1938 г.

դաժնության դարգացման դժվարագույն ժամանակաշրջաններին մեկուսւմ, այն ժամանակաշրջանում, յերբ ծախսվում էր՝ ժողովրդական տնտեսութեան վերականգնումից դեպի տեխնիկական նոր բաղադր վերա նրա ունեցնողութեան ցերեպին անցնելու նախապատրաստութեանը, այն ժամանակաշրջանում, յերբ ձևավորված տրոցկիստական-դինովյեական բլոկն արդեն անցել էր պայքարի բացահայտ հակահեղափոխական մեթոդներին՝ ընդդէմ կուսակցութեան և խորհրդային իշխանութեան:

Կուսակցութեան XV համագումարում Որջոնիկիձեն, հանդես գալով ԿՎՀ—ԲԳՏ աշխատանքի վերաբերյալ զեկուցումով, ասաց.

«Ոպողիցիան դառնում էր, վոր ԿՎՀ պետք է լինի առանց վորեւէ քաղաքական կերպարանքի և, իբրեւ վատ խնամախոսուհի կլին, պետք է վաղվի մեկից մյուսի մոտ, վոր պետք է մի կերպ հաշտութեան դուռն բերի: Մենք գտնում ենք, վոր ամենից առաջ դու պիտի լինես բոլշևիկ, լենինյան, իսկ հետո կարող ես լինել ԿՎՀ-ի անդամ, ԿԿ-ի, շրջանային կոմիտեյի, բլիշի անդամ և այլն: Մենք գտնում ենք, վոր ամենից առաջ պետք է լինել բոլշևիկ, իսկ ոպողիցիան մեզին, ԿՎՀ-ի անդամներին պահանջում էր դադարել բոլշևիկներ լինելուց»*:

Կապիտալիզմի տրոցկիստական-դինովյեական ուստափրատորները բլոկի ջախջախումից հետո գլուխ բարձրացրեց աջ ոպողիցիան, վորին զլխավորում էյին Բուխարինը, Տոմսկին և Ռիկովը: Կուսակցութեան դեմ մղած իրենց պայքարում աջ անջատողականները շաղկապվել էյին տրոցկիստների հետ, նրանց հետ խոսքները մեկ անելով բոլոր հակահեղափոխական ուժերը միավորելու համար, վորպետքի պայքարեն կուսակցութեան դեմ, ԿԿ-ի և ընկեր Ստալինի դեմ:

«Ընկեր Ստալինի դեմ մղված պայքարը, — ասաց ընկեր Որջոնիկիձեն XVI կուսակցական համագումարում, — պայքար էր մեր կուսակցութեան լենինյան ԿԿ-ի զլխավոր դժի դեմ: Կուսակցութեանը դնաց իր ԿԿ-ի հետեից: Կուսակ-

ցութեանը հանձին ընկեր Ստալինի տեսնում է կուսակցութեան զլխավոր դժի տոկուն պաշտպանի և Վլադիմիր Իլյիչի լավագույն աշակերտի: Ուստի և մեր կուսակցութեան ու բանվոր դասակարգը միանգամայն ճիշտ են նույնացնում ընկեր Ստալինին մեր կուսակցութեան զլխավոր դժի հետ, կուսակցութեան, վոր ԽՍՀՄ-ն տանում է հաղթանակից դեպի հաղթանակներ»*:

ԲԳՏ ժողկոմատը հսկայական պայքար մղեց բյուրոկրատիզմի, անշարժութեան, հաստիքութեան և քաջքուկի դեմ պետական ապարատում: Որջոնիկիձեյի, իբրեւ ԲԳՏ ժողկոմի, զլխավոր ծառայութեաններից մեկն էր այս որդանի յերեսը դեպի տնտեսութեանը դարձնելը: Որջոնիկիձեն ինքը մանրամասն ուսումնասիրում էր արդյունաբերական շինարարութեան բոլոր հարցերը, սկսած կապիտալ շինարարութեանից ու նորակառույցների յուրացումից և վերջացած արտադրութեան բուն պրոցեսի կազմակերպումով նրա բոլոր վճռական փուլերում:

Որջոնիկիձեն շարունակ կոչ էր անում տնտեսավարներին իրենց ամբողջ աշխատանքը համակել բոլշևիկյան կուսակցականութեամբ, ընդարձակել ինքնաքննադատութեանը, դարգացնելով բանվորների մասնայական նախաձեռնութեանը: Նա մեկից ավելի անգամ կրկնում էր, վոր միայն այդ պայմաններում նրանք կկարողանան հաջողութեամբ աշխատել և հաղթանակներ ձեռք բերել:

1930 թվի նոյեմբերի 10-ին Որջոնիկիձեն նշանակվեց ԽՍՀՄ ժողովրդական տնտեսութեան Գերագույն խորհրդի նախագահ: ՀամԿ(բ)Կ ԿԿ և ԿՎՀ միացյալ պլենումի վորոշմամբ, վոր կայացավ զեկտեմբերի 17—21-ը, նա մեղացվեց ՀամԿ(բ)Կ ԿԿ Քաղբյուրոյի մեջ վորպես անդամ:

1929—1930—1931 թվականները սոցիալիստական եկոնոմիկայի հիմքը դնելու տարիներն էյին: Կառուցվում էյին Магнитка-ն և Кузнецк-ը, Գորկիի ու Մոսկվայի ավտոգործարանները, Уралмаш-ը և Краматорский-ն, Ստալին-դրադի, Խարկովի, Չելյաբինսկի տրակտորային գործարանները, սոցիալիզմի հարյուրավոր ինդուստրիալ ամբողջները:

* «XV съезд Всесоюзной коммунистической партии (б)», стенографический отчет, стр. 377. Партиздат, 1935 г.

* «XVI съезд Всесоюзной коммунистической партии (б)», стенографический отчет, стр. 578. Партиздат, 1935 г.

Մեծ պայքար ծավալվեց ծանր արդյունաբերութեան շինարարութեան համար: Սերգո Որջոնիկիձեն զործի անցավ իրեն հասուկ հեղափոխական վոլեորութեամբ ու բոլշևիկյան յեռանդով: Հարկավոր էր կոտրել շատ աշխատողների անշարժութիւնը և հաստութեութիւնը, վորոնք կառչել էին հին տեմպին, աշխատանքի հին մեթոդներին, հարկավոր էր բոլշևիկորեն ձեռնամուխ լինել կադրերի կազմակերպմանն ու դաստիարակմանը:

Սոցիալիստական արդյունաբերութեան հրամանատարը արդյունաբերութիւնը ղեկավարում էր վոչ միայն իր մարտական դիտարանից, այլև անմիջականորեն ճակատի դիրքերում — արհեստանոցներում, կառուցումների առանձին տեղամասերում:

Ստալինգրադ, Գորկի, Լենինգրադ, Խարկով, Ստալինո, Կրամատորսկ, Կամենսկոյե, Դնեպրոպետրովսկ, Զապորոժյե, Յենակիեվո, Մարիուպոլ, Վորոշիլովսկ, Մագնիտոգորսկ, Չելյարինսկ, Ստալինսկ, Պրոկոպյեվսկ, Կեմերովո, Նովոսելիբսկ, Սվերդլովսկ, Նիժնի Տադիլ, Պերմ, Գրոդնի, Բազու, Կիչկաս, Բոբրիկ, Մակեյեվկա, Լուգանսկ, Կրիվոյ Ռոդ, Բերեզնիկի, Սուլիկամսկ — համապատասխան այն ինդուստրիալ ոջանների բնավ վոչ լրով թվարկումը, վորոնց այցելում էր Սերգո Որջոնիկիձեն:

1935 թվի հունվարին Սերգո Որջոնիկիձեն Խորհուրդների Համամիութենական VII համագումարում հանդես յեկավ հաշվետու ղեկուցումով՝ ծանր արդյունաբերութեան վիճակի մասին: Սերգո Որջոնիկիձեյի ղեկուցումը համադրում և հանդիսանում էր սոցիալիզմի ինդուստրիալիստական հաղթանակների արտացոլումը:

Խորհուրդների VII համագումարը նշանակալից մի բանաձև ընդունեց.

«Լենով և քննարկելով ծանր արդյունաբերութեան Ժողովրդական կոմիտեի ընկ. Գ. Կ. Որջոնիկիձեյի հաշվետու ղեկուցումը, ԽՍՀ Միութեան Խորհուրդների VII համագումարը վորոշում է.

1. Ծանր արդյունաբերութեան Ժողովրդական կոմիտեի աշխատանքը համարել միանգամայն բավարար:

2. Առաջարկել ԽՍՀ Միութեան Կենտրոնական զործա-

դիր կոմիտեյի նախագահութեանը՝ քննարկել ծանր արդյունաբերութեան ամենից ավելի աչքի ընկած աշխատողներին պարգևատրելու հնարավորութեան հարցը»:

ԽՍՀՄ ԿԳԿ մարտի 22-ի վորոշման մեջ ասված է.

«ԽՍՀ Միութեան Ծանր արդյունաբերութեան Ժողովրդական կոմիտեի աշխատի գծով 1934 թվի արտադրական ծրագիրը ղեկավարելու և արտադրութեան կազմակերպմանն ու տեխնիկային տիրապետելու գործում ձեռք բերված հաջողութիւնների համար ԽՍՀ Միութեան Կենտրոնական զործադիր կոմիտեն վորոշում է.

Ծանր արդյունաբերութեան Ժողովրդական կոմիտեի ընկ. Գրիգորի Կոնստանտինովիչ Որջոնիկիձեյին պարգևատրել Լենինի շքանշանով»:

Յերկրորդ հնգամյակի տարիներին Սերգո Որջոնիկիձեն անդադար աշխատում է նոր տեխնիկայի յուրացման, գիտահետազոտական աշխատանքի կազմակերպման, արտադրանքի շահույթաբերութեան, վորակի, զործարանների համագործման, արտադրութեան կուլտուրայի բարձրացման և նոր կադրերի պատրաստման պրոբլեմները լուծելու վրա: Նա խորապես զգում է, վոր համաշխարհային պատմութեան մեջ առաջին անգամ ազատագրված արտադրողական ուժերը հսկայական բարիքներ պիտի տան Ժողովրդին: Իր հարցասեր մտքով նա վորոշում է նորանոր մեթոդներ ու յեղանակներ ել ավելի մեծացնելու արտադրութիւնը, վորպէսզի յերկիրն ավելի արագորեն հարստանա, վորպէսզի ստալինարար պայքար մղվի մեր հայրենիքի բարգաւաճման համար:

Որջոնիկիձեն միանգամից դնահատեց Ստալինովի սկսած զործի մեծ նշանակութիւնը: Աճխային Դոնբասի հերոսներ Ստալինովի, Դյուկանովի, Կոնցեդալովի և ուրիշների ոեկորդները խորտակում են հորատողի արտադրանքի նորմաների վերաբերյալ բոլոր հին պատկերացումները և փայլուն ապացույց են հանդիսանում այն բանի, թե «ինչպիսի հսկայական հնարավորութիւններ ունենք մենք և թե ինչպէս կյանքից հետ են մնացել այն վայ-ղեկավար-

* «Съезды Советов в постановлениях и резолюциях», стр. 476. Издательство «Власть Советов» при президиуме ВЦИК, 1935 г.

ները, վորոնք միայն որբեկտիվ պատճառներ են վորոնում իրենց վատ աշխատանքը, վատ ղեկավարութիւնը արդարացնելու համար»:

Սոր կուսակցականութեան որինակ տալով, Սերգոն կոչ էր անում տնտեսավարներին՝ իրենց ամբողջ աշխատանքը տողորել բոլշեիկյան կուսակցականութեամբ: Կի-է և ԿՎՀ-ի 1933 թ. հունվարյան պլենումում ընկեր Որջոնիկիձեն ասաց.

«Կուսակցականութիւնը—դա գլխավորն է: Ձի կարելի մոռանալ, վոր տնտեսավարները չըջապատված են ամեն տեսակ մարդկանցով, թե՛ մերոնցով, թե՛ խորթ մարդկանցով, վորոնք փորձում են աղղել նրա վրա, փորձում են քայքայել նրան: Այն տնտեսավարը, այն դիրեկտորը, այն ցեխի պետը, վոր կարողանում է դիմադրել դրան, ամբողջովին պահպանել իր կուսակցական ներքինը բոլշեիկոններն,—նա կտրիճ է: Իսկ նա, ով սայթաքում-չեղվում է այս ճանապարհից, նա կկործանվի, նրանից վոչինչ չի դուրս գա: Կուսակցականութիւնը—ամենից առաջ ու նախ և առաջ»*:

1936 թվի հունվարին ԽՍՀ Միութեան Կենտրոնական գործադիր կոմիտեն ընկ. Որջոնիկիձեյին պարզեցաբար Աշխատանքային Կարմիր դրոշի շքանշանով: «1935 թվի արտադրական պլանը գերակատարելու, նոր տեխնիկայի յուրացման գործում ունեցած հաջողութիւնները և ստախանովյան շարժման դարգացման մեջ ցուցաբերած նախաձեռնութեան համար»:

Անմիջականորեն Սերգո Որջոնիկիձեյի անվան հետ է կապված խորհրդային իրականութեան մի այլ նշանավոր յերևույթ՝ ինժեներա-տեխնիկական աշխատողները և տնտեսավարները կանանց շարժումը:

1936 թվի հոկտեմբերի 28-ին լրացավ Սերգո Որջոնիկիձեյի 50 տարին: Ամբողջ խորհրդային յերկիրը տոնեց այս հոբելյանն իբրև համաժողովրդական հանդես: Խորհրդային Միութեան զանազան անկյուններին՝ բանվորներից, ծառայողներից, կուլտեսականներից, գիտութեան և տեխ-

նիկայի մարդկանցից, աշակերտներից ու կարմիր-բանակայիններից, կուսակցական և վոչ-կուսակցական բոլշեիկներից հազարավոր վոլջոյններ ստացավ իր 50-ամյակի որը խորհրդային ժողովրդի և բոլշեիկյան կուսակցութեան սիրելին, նրանց խոշորագույն ղեկավարներից մեկը՝ Սերգո Որջոնիկիձեն:

Սերգոյի անվան հետ են կապված սոցիալիզմի մեծագույն հաղթանակները: ԽՍՀՄ դարձել է համաշխարհային հանրաճանաչ ինդուստրիալ պետութիւն—սրա մեջ է մեր կուսակցութեան հավատարիմ զավակ, ստալինյան ժողովոմ Սերգո Որջոնիկիձեյի հսկայական ծառայութիւնը:

1937 թվի փետրվարի 18-ին կտրվեց Սերգոյի սքանչելի կյանքի թելը:

Խորհրդային ժողովուրդն ընդմիշտ իր հիշողութեան մեջ կպահի բոլշեիկյան կուսակցութեան սիրելի զավակի կերպարանքը, մինչև վերջին շունչը Լենինի—Ստալինի գործի, սոցիալիզմի հաղթանակի համար մարտնչած Սերգո Որջոնիկիձեյի պայծառ կերպարանքը:

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՆ ՈՒ ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ *

Պրլետարական մեծ հեղափոխական, Լենինի և Ստալինի աշակերտ ու զինակից Գրիգորի Կոնստանտինովիչ Որջոնիկիձեն խորհրդային յերիտասարդութեանը սիրում էր բոլշեիկի մեծ ու սրտազին սիրով: Իբրև մեր կուսակցութեան ակնավոր գործիչ, նա յերիտասարդութեան մեջ արմատավերում էր նոր աշխարհը կառուցողները բոլշեիկյան հատկութիւններ, խոր կուսակցականութիւն, նրա դիտակցութեան մեջ մտցնում էր անդրդիւլի հավատ կոմունիզմի հաղթանակի վերաբերմամբ:

«Սովորեցէ՛ք բանվորներին ու գյուղացիներին ծառայելու մեծ գործը, իմացէ՛ք, վոր այս ճանապարհին ձեզ սպասում է փառք, յերջանկութիւն ու հաղթանակ»:

Այս խոսքերը 17 տարի առաջ դրել է ընկեր Որջոնիկիձեն Ադրբեջանի կոմունիստական յերիտասարդական միութեան I համագումարին ուղղած իր վոլջոյնի մեջ:

* «Материалы объединенного пленума ЦК и ЦКК ВКП(б) 7—12 января 1933 года», стр. 131. Партиздат, 1933 г.

* «Коммунист» № 69 от 23 июля 1920 г., Баку.

Անդրկովկասի բուլճեիկները դեկավար, Ադրբեջանի, Վրաստանի, Հայաստանի խորհրդային իշխանության կազմակերպիչ Գրիգորի Կոնստանտինովիչը հանդիսացավ նաև անդրկովկասյան կոմյերիտմիության ստեղծիչը: Ընկեր Սերգոյի նախաձեռնությամբ 1920 թվին հրավիրվեց Ադրբեջանի կոմյերիտմիության համագումարը: Յարակիս ընդհատակի բոլոր ձախորդություններն ապրած, լենինյան դրոշի տակ յերեք հեղափոխություն անցած բուլճեիկը, Կարմիր բանակի պանծալի հրամանատարներին մեկը՝ նա վոզենչված ասում էր յերիտասարդ սերունդին կոմունիզմի վերահաս հաղթանակի մասին, նրա դիտակցության մեջ դաստիարակում էր բոցավառ հայատ բանվոր դասակարգի դործի նկատմամբ, կոչ էր անում նրան բեղմնավոր աշխատանք կատարելու խորհրդային իշխանության բարոյության համար:

Ամբաստանելով Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպությունները, Գրիգորի Կոնստանտինովիչն անդադար ընդարձակում էր կուսակցության կապը մասսաների հետ:

Այն ժամանակաշրջանում ազգային հարցը չափազանց սրված էր Անդրկովկասում: Բուլճեիկները Սերգոյ Որջոնիկի-ձեյի դեկավարությամբ կատաղի պայքար էլին մղում վրացական մենչեիկների, հայկական դաշնակների ու ադրբեջանական մուսավաթիստների մնացորդների նացիոնալիստական ազդեցության դեմ: 1921 թվի ոգոստոսի 12-ին Թիֆլիսում գումարված կուսակցական յերկրային խորհրդակցության* մեջ ընկեր Որջոնիկիձեն խոսեց այն մասին, վոր ազգային ատելությունը, փոխադարձ կողոպուտն ու խաբեբայությունը դաշնակների, մուսավաթիստների ու մենչեիկների «քաղաքական խմաստություն» հիմքն էլին: Նա դրանորեց ազգամիջյան պատերազմի դարհուրելի պատկերները, վորի ձեռնարկողներն էլին մենչեիկները, դաշնակներն ու մուսավաթիստները՝ բանվոր դասակարգի ու դյուղացիության այդ անարդ դավաճանները:

Ընկեր Սերգոյի առաջարկությամբ 1921 թվի սեպտեմբերի 1-ին Բազմում գումարվեց կոմունիստական յերիտասարդության համակովկասյան I համագումարը: Ընկեր Որ-

ջոնիկիձեն այդ համագումարի դիտավոր ուղադրությունն ուղղում է ազգային յերկալառակության դեմ: Իր վողջունի մեջ Սերգոն դրում էր. «Յերիտասարդությունը, խորհրդային իշխանության կարմիր դրոշի ներքո և մեր կոմունիստական կուսակցության դեկավարությամբ, հպարտորեն դուրս կպոկի իր հիշողությունից անիծյալ անցյալի մնացորդները»*:

Նույն բանի համար կոչ արեց ընկեր Որջոնիկիձեն Անդրկովկասի կոմյերիտմիության նաև յերկրորդ համագումարին (հունվար, 1923 թիվ), մատնանշելով, վոր պրոլետարիատը պետք է իր յերիտասարդ սերունդը դաստիարակի ինտերնացիոնալ վողով, վոր նա պետք է դառնա բուլճեիկյան կուսակցության ազգային քաղաքականության—աշխատավորների յերբայրության քաղաքականության—լավադույն կրողը:

Համագումարն անցավ Կովկասի հեղափոխական յերիտասարդության կատարյալ միասնության ու յեղբայրության նշանով:

Կուսակցական համագումարներում ու խորհրդակցություններում տված իր հետագա ղեկուցումներում, յերույթներում Որջոնիկիձեն ընդգծում էր կոմյերիտմիության աճման և նրա աշխատանքին ձիշտ ուղղություն տալու հատուկ նշանակությունը: Կոմունիստական կազմակերպությունների անդրկովկասյան II համագումարում 1923 թվի մարտի 19-ին ընկեր Որջոնիկիձեն կոմունիստների ուղադրությունն էր հրավիրում յերիտասարդության մեջ աշխատելու վրա: Նա ընդգծում էր, վոր յերիտասարդության համար մղվող պայքարը դասակարգային պայքար է:

Վրացական մենչեիկները փորձում էլին յերիտասարդությունը հակադրել բուլճեիկներին: Բայց Անդրկովկասի կոմունիստական կազմակերպությունների արդեն II համագումարը կարողացավ նշել, վոր մեծ բեկում է տեղի ունեցել վրացական յերիտասարդության մեջ: Ընկեր Որջոնիկիձեն համագումարում ասաց, վոր յերիտասարդության մեջ մեծ ձգտում կա կոմյերիտմիության մեջ մանելու, վոր

* «Жизнь национальностей» № 21 от 10 октября 1921 г., Москва.

* «Правда Грузии» № 151 от 2 сентября 1921 г., Тифлис.

«յերիտասարդութիւնը դնում եմ քեզ հետեւից, նա չի կարող չգնալ մեր հետեւից: Միայն թե հարկավոր եւ ամեն կերպ ողնել մեր յերիտասարդական միութեանը»*:

Գրիգորի Կոնստանտինովիչի ղեկավարութեամբ վրացական բոլշևիկները լիկվիդացիայի յենթարկեցին մենշևիկյան յերիտասարդական սպորտական «Շեվարդենի» ընկերութիւնը: Նրա փոխարին ստեղծվեց «Սպարտակ» ընկերութիւնը:

Ընկեր Որջոնիկիձեն բոլշևիկներին սովորեցնում էր տիրապետել կոմյերիտմիութեան կուսակցական ղեկավարման արվեստին: «Մեզ հարկավոր եւ տիրապետել կոմյերիտական շարժմանը,—ասում էր նա:—Մեր կուսակցութիւնը կարող եւ հաղթանակող դուրս գալ, կարող եւ վստահորեն առաջ գնալ, յեթե միայն մեզ հաջողվի առաջ քաշել նորանոր յերիտասարդ կադրեր մեր ժառանգներից» (Անդրկովկասի կոմունիստական կազմակերպութիւնների II համագումարում տված զեկուցումից): Գրիգորի Կոնստանտինովիչն այն ժամանակ մատնանշում էր, վոր Անդրկովկասի պայմաններում, վորտեղ հաճախ թաղապորել են նահապետականութիւնը, խաւարը, կրօնական ու կենցաղային նստապաշարմունքները, կոմյերիտմիութիւնը հանդիսանում եւ կուսակցութեան եւ խորհրդային իշխանութեան կարեւորագույն հենարանը:

1925 թվի սեպտեմբերի 24-ին ընկեր Սերգոն Ռի(բ)կ Անդրկովկասյան յերկրկոմի պլենումում հանդես եկավ յերիտասարդութեան դաստիարակման խնդիրների վերաբերյալ ճառով: Համարյա 12 տարի առաջ արտասանած այդ ճառը չի կորցրել իր թարմութիւնն ու սրութիւնը նաեւ այսօր: Նրանում Գրիգորի Կոնստանտինովիչը նկարագրում եւ յերիտասարդութեան դարդացման ու դաստիարակման ամենալավ հեռանկարներ: Նա ասել եւ, վոր կոմյերիտականը որինակելի պիտի լինի բոլոր տեսակետներից, իսկ սրա համար հարկավոր են գիտելիքներ, գիտելիքներ ու միանգամ եւ զիտելիքներ. «կոմյերիտականը չի կարող բավարարվել հարցերին մակերեսորեն ծանոթանալով, նա

պետք ե դրանք ուսումնասիրել հիմնալորապես ու բարեխիղճ կերպով»*:

Իսկ վորպիսի՝ շնորհապարտ խնդիրներ եր նա դնում գյուղի կոմյերիտմիութեան առաջ:

«Կոմյերիտականը,—սովորեցնում էր ընկեր Սերգոն,— իր աշխատանքով պետք ե ցույց տա, վոր նա գյուղի ակտիվ կառուցողն եւ, եւ վոր թե դատարկախոս: Կոմյերիտականը լավագույն կուլտաշխատողը պիտի լինի գյուղում, մեր կուսակցութեան եւ խորհրդային իշխանութեան լավագույն աշխատողը:

Կոմյերիտմիութիւնը պետք ե դառնա խորհրդային արդարութեան ու խորհրդային ճշմարտութեան մարմնացումը գյուղում. նա պետք ե դառնա խորհրդային վատ, անազնիվ աշխատողների մերկացնողն ու բարձրագույն արդարութեան պահապանը գյուղացիութեան աչքում»:

Խորհրդային իշխանութեան եւ կոմունիստական կուսակցութեան շահերի վերաբերմամբ աղնվութիւն եւ արդարացիութիւն ցուցաբերելով միայն կոմյերիտմիութիւնը կկարողանա նվաճել բոլոր աշխատավորների անսահման եւ անվերապահ վստահութիւնն ու սերը: Ինչպես իսկական պարտիզան, ընկեր Որջոնիկիձեն աճեցնում էր բանլոր դասակարգի յերիտասարդ տունկը, անվանելով այն «մեր հպարտութիւնը, մեր հույսը»:

Դեռեւ 1925 թվին նա ասում էր, վոր «կոմյերիտմիութիւնը մեր ապագա ինտելիգենցիան ե»: Այս ապագա ինտելիգենցիան «պետք ե պարտութեան մատնի բուրժուական ինտելիգենցիային, բուրժուական դիտութեանը, նա պետք ե հոգեւոր անուղ տա ժողովրդին, նա պետք ե լինի աշխատավոր յերիտասարդութեան կուլտուրական առաջնորդը»:

Տնտեսական շինարարութեան ղեկավար Գրիգորի Կոնստանտինովիչը ԺՏԳԽ-ի նախագահի, իսկ այնուհետեւ ծանր արդշունարութեան ժողկոմի պաշտոնում դաստիարակում, սովորեցնում, սնուցանում ե յերիտասարդութեան միջից մեր տեխնիկական ինտելիգենցիայի նոր կադրեր:

1931 թվին, յերբ հակահեղափոխական «Արդշունարական կուսակցութեան» դատավարութիւնից հետո բան-

* «Стенографический отчет II съезда коммунистических организаций Закавказья», № 5, изд. Заккрайкома, 1923 г.

* «Заря Востока» № 986 от 25 сентября 1925 г., Тифлис.

վոր դատակարարի միջից տեխնիկական նոր ինտելիգենցիա ստեղծելու հարցն իր ամբողջ հասակով ծառայացավ յերկրի առաջ, ընկեր Սերգոն ասում էր (արդյունաբերական ձեռնարկությունների աշխատողների Համամիութենական կոնֆերենցիայում 1931 թվի հունվարի 30-ին)։

«Պետք է ճանապարհ տալ յերիտասարդությանը և ամեն կերպ ոգնել նրան։ Յերիտասարդությանը պետք է պահել—պահպանել, նայել, վորպեսզի նա դրված լինի պատշաճ աշխատանքի, չքշել նրան դրասենյակ, այլ անմիջականորեն դործի դնել, թող նա սկսի փոքրից, սկսի ցեխից։ Նա պետք է անցնի արտադրական աշխատանքի բոլոր աստիճանները, վորպեսզի դառնա լավ, փորձված ինժեներներ» («Комсомольская Правда», 2 փետրվարի 1931 թիվ)։

Նա կարողանում էր դնահատել բանվոր դասակարգի յերիտասարդ սերնդի խանդավառությունը, նրա հարվածային աշխատանքը տնտեսական ճակատում։ Համկ(բ)կ XVII կոնֆերենցիայի բարձր տրիբունայից (հունվար—փետրվար 1932 թիվ) ընկեր Սերգոն ասել է․

«Բանվոր դասակարգի շարքերում մեր յերիտասարդությունը, առանձնապես կոմյերիտական յերիտասարդությունը, հսկայական դեր խաղաց դործարաններում, կառուցումներում՝ իր խանդավառությամբ վարակելով բոլոր չրջապատողներին։ Ահա բանվորական մասսաների ու բանվոր յերիտասարդության այս վերաբերմունքը հնարավորություն տվեց մեզ մի շարք հաղթանակներ տանելու։ Բանվոր դասակարգի խանդավառությունը, կուսակցության ղեկավարությունը, կոմյերիտիստիկայի աշխատանքը մեզ տվին 1931 թվի հաջողությունները»*։

Ընկեր Սերգոն հոգատար ձեռքով հնգամյակի յերիտասարդ հարվածայիններին տարավ դեպի ինդուստրիալ կուլտուրայի դադաթները, դեպի սոցիալիստական արդյունաբերության կառավարումը։

Մյցելելով Ստալինգրադի տրակտորային դործարանը, ընկեր Որջոնիկիձեն նկատեց միջանի, այն ժամանակ դեռևս միանգամայն յերիտասարդ, ինժեներներ։ Յերբ դործարանի

* С. Орджоникидзе, Итоги развития промышленности за 1931 год и задачи 1932 года, стр. 51. Партиздат, 1932 г.

ղեկավարները դալիս եյին նրա մոտ ղեկուցելու, նա հարցումորձ էր անում այդ ինժեներների կյանքի ու աշխատանքի մասին, միջանի անգամ կանչել է դրանց Մոսկվա, հանձնարարել է «Երբե փորձ» լուծել առանձին խնդիրներ, իսկ հետո ամենից ընդունակներին առաջ է քաշել արդյունաբերության պատասխանատու պոստերում։ Այսպես է ընկեր Սերգոն անցրել հարյուրավոր յերիտասարդ հրամանատարներ սոցիալիստական ինդուստրիայի համար։ Ինչպես հոգատար հայրը ուղղություն է տալիս իր սիրելի վորդու կյանքին, այնպես էլ Գրիգորի Կոնստանտինովիչն ուղղություն էր տալիս սոցիալիզմի յերիտասարդ կադրերին դեպի վարպետություն։ Վորքան ջերմորեն և ուրախ եյին հնչում նրա խոսքերը Համկ(բ)կ կի և ԿՎՀ հունվարյան միացյալ պլենումում (1933 թվին), յերբ նա պատմում էր խորհրդային յերիտասարդ ինժեներների մասին։ «Առաջ քաշել,—ասում էր նա,—յերիտասարդ ինժեներների ահա այս նոր խալը, դնել նրանց իրենց տեղերը՝ սա մեծ խնդիր է, վոր պիտի կատարեն կուսակցությունն ու տնտեսավարները»*։

Ընկեր Սերգոն անխնայորեն հարձակվում է առանձին տնտեսավարների կոնսերվատիզմի դեմ, վորոնք վախենում եյին յերիտասարդության «անփորձությունից» և նրան պահում հետին տեղերում։ XVII կուսակցական համագումարի (1934 թվին) ղեկեղատների ծախհարության տակ ընկեր Սերգոն հայտարարեց, վոր կուսակցությունը դատարարակելու յե յերիտասարդ կադրերին, աջակցելու յե նրանց և առաջ է տանելու։

Յերիտասարդության պահանջներին մշտապես արձագանգող, դյուրազգաց՝ նա պաշտպանում է լենինյան կոմսոմոլին՝ նրա բոլոր ձեռնարկումներում։ 1932 թվի սկզբին Լենինգրադի կոմյերիտականները առաջարկ մտցրին ողտադործելու վորակական պողպատների ռեզերվները։ Ի վերջո հրապարակ յեկավ ընկեր Որջոնիկիձեյի 1932 թվի մարտի 21-ի հրամանը, վորը նշեց վորակական և բարձրորակ պողպատների արտադրության դարգացման կոնկրետ ուղիները։ Լենինյան կոմսոմոլը, վողճչնչված ծանր արդյունաբե-

* «Материалы объединенного пленума ЦК и ЦКК ВКП(б) 7—10 января 1933 г.», стр. 128. Партиздат, 1933 г.

բուլթյան ժողկոմ ընկեր Որջոնիկիձեյի աջակցութեամբ, հիանալի աշխատանքի նմուշներ ցույց տվեց նոր վիթխարի դոմանների շինարարութեան վրա: Ընկեր Որջոնիկիձեյն սովորեցնում էր կոմյերիտականներին, թե ինչպես պետք է կատարել ընկեր Ստալինի կողմից շինարարութեան պափոսը նոր տեխնիկայի յուրացման պափոսով լրացնելու մասին: «Յես կոնկրետ առաջարկ ունեմ,—գրում է ընկեր Սերգոն 1933 թվի հունիսի 24—ին «Комсомольская Правда»-յի եջերում,—յեկեք ձեզ հետ, կոմյերիտականութեան հետ, «Комсомольская Правда»-յի հետ միասին կազմակերպենք յերիտասարդ մասնագետներին—ինժեներներին ու տեխնիկներին—կամալոր ենտուղիաստներին՝ կոչ այս առաջնակարգ դոմաններին մոտ աշխատելու համար»: Գրիգորի Կոնստանտինովիչի առաջարկով ստեղծվեցին փորձնական ցուցադրական դոմաններ Մադնիտոգորսկում; Կուզնեցկում, Ագովստալում: Ընկեր Որջոնիկիձեյն անձամբ հրահանգավորում էր այն 300 յերիտասարդ մասնագետներին, վորոնց կոմյերիտականութունն առաջ էր քաշել դոմաններում աշխատելու համար: Նա սովորեցնում էր, թե ինչպես այդ դոմաններում աշխատելը դարձնել մետալուրգիական ամենաբարդ տեխնիկայի յուրացման մի նմուշ: Սոցիալիստական ինդուստրիայի հրամանատարն իր խորաթափանց հայացքով ուշադիր կերպով դիտում էր արդյունաբերական յերիտասարդութեան կյանքի բոլոր յերեույթները: Նա միանգամից բարձր գնահատեց առաջին հասարակական—տեխնիկական քննությունների նշանակութունը, վորոնք սկսվեցին 1932 թվին յերկրի զործարաններում կոմյերիտական կազմակերպությունների նախաձեռնութեամբ: Միայն ընկեր Որջոնիկիձեյի շնորհիվ էր, վոր հասարակական—տեխնիկական քննությունները դարձան ամբողջ յերկրի բանվորների մի հզոր շարժում տեխնիկային տիրապետելու համար: Այս շարժման մեջ ձեռնավորվեցին արդի ստալինովականների մեծաքանակ կազմերը:

1934 թվին ընկեր Որջոնիկիձեյն ՀամԼԿՅՆՄ ԿԿ հետ միասին դոմարում են յերիտասարդութեան խորհրդակցություններ աշխատանքային որվա խտացման հարցի վերաբերյալ: Ինչպես հայտնի յե, խտացրած աշխատանքային որ-

վա համար պայքարն է՛լ ավելի բարձրացրեց յերիտասարդութեան աշխատանքի կուլտուրան:

Յեմ նոր կյանքի այս սքանչելի կառուցողը, ստալինյան հնգամյակների աշխղեկը, մեր յերկրի տեխնիկական պրոգրեսի դրոշակակիրը չկա այլևս: Կտրվեց բուլճեիկի կյանքի թելը: Հանդավ մեծ, «ամենաշիտակ ու ամենագործաւ հեղափոխականը», ինչպես նրան անվանել է Լենինը: Բայց նրա պայծառ կերպարը կապրի մեր յերկրի ամեն մի յերիտասարդի և ամեն մի աղջկա սրտում: Կոմունիզմի հեղուկական ասպետ Գրիգորի Կոնստանտինովիչ Որջոնիկիձեյի կյանքը կվոգեորի խորհրդային յերիտասարդութեանը վառավոր հերոսություններ կատարելու հանուն այն գործի, վորին այնպես բաշխվորեն ու անձնուրաց կերպով ավելի քան յերեք տասնամյակ ծառայեց ընկեր Սերգոն:

«Комсомольская правда» № 42,

21 փետրվարի 1937 թ.

ԱՆԴՐԿՈՎ ԿԱՍԻ ԿՈՄՅԵՐԻՏՄԻՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՎՈՂՋՈՒՅՆ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴ-
ԴԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ*

18 հուլիսի 1920 թիվ

Յես մեկից ավելի անգամ առիթ եմ ունեցել վողջունե-
լու կարմիր-բանակայինների համագումարները, բայց շատ
հազվադեպ, կարծեմ առաջին անգամ, առիթ ունեմ վող-
ջունեղու յերիտասարդության համագումարը, այն ել Ադր-
բեջանի խորհրդային սոցիալիստական հանրապետության
յերիտասարդության միության համագումարը: Մենք, ըն-
կերներ, ձեր համեմատությամբ հին կուսակցական աշխա-
տողներս, առանձին սիրով ու առանձին ուրախությամբ ենք
վողջունում յերիտասարդության համագումարը Ռուսաս-
տանի Կոմունիստական կուսակցության Կենտրոնական Կո-
միտեյի Բյուրոյի անունից և Կովկասյան ճակատի Հեղա-
փոխական ռազմական խորհրդի անունից: Մի՞թե վորեւե
մեկը կարող է մեզ ջախջախել: Վո՛չ, ընկերներ, յերբե՛ք:
Մենք, յեռանդով լի, վստահորեն դնում ենք զեպի հաղթա-
նակ: Մենք, ձեզ հետ համեմատած, անցյալի սարսափները
շատ ապրած, թեկուզ մի վուտքով դերեզմանում, դիտենք,
վոր կմնա մի ապագա, վորը վճռապես վոչ վոք չի կարող
խել: Յեմ ահա, մենք, ձեր հին ընկերները, վորոնք շատ
բան են կրել նիկոլայան և այլ ռեժիմներից, ամբողջ սըր-
տով, ամբողջ հոգով կոչ ենք անում ձեզ բեղմնավոր աշ-

* Տես զրբի վերջի ծանոթագրութիւնները:

խառանքի: Սովորեցե՛ք բանվորներին և դյուղացիներին
ծառայելու մեծ գործը, իմացե՛ք, վոր այդ ճանապարհին
ձեզ սպասում է փառք, յերջանկություն ու հաղթանակ:
Կեցցե՛ք յերիտասարդությունը, կեցցե՛ք... (վերջին խոսքերը
չեն լսվում ծափահարությունների վորոտի տակ):

«Коммунист» № 69,
23 հուլիսի 1920 թ., Բագու:

Բաղվում է «Комсомольская
правда»-ից № 250, 28/X 1936 թ.:

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՄԱԿՈՎ ԿԱՍՅԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

1 սեպտեմբերի 1921 թիվ

Բոցավառ վողջո՛ւն մեր պատվին, մեր հպարտությա-
նը, մեր հույսին—Կովկասի կարմիր յերիտասարդությանը:

Առաջին անգամ խորհրդային Կովկասի բանվորների ու
դյուղացիների զավակները հավաքվում են միասին խորհրդ-
դային Ադրբեջանի մայրաքաղաքում՝ մագուլթային պրոլե-
տարիատի քաղաք Բագվում:

Այսօր առաջին անգամ՝ աղդային փոխադարձ թշնա-
մանքի ու հալածանքի անիծյալ յեռամյակից հետո բանվո-
րադյուղացիական Կովկասի յերիտասարդությունը՝ տողոր-
ված միմյանց հանդեպ անսահման սիրո և նվիրվածության
զգացմունքով, հավաքվում է իր համագումարին:

Թող ձեր համագումարը մի մեծ ցույց լինի ամբողջ
աշխարհի առաջ փոխադարձ թշնամանքի ու ատելության
մեկընդմիջտ տեղի ունեցած մահվան փաստի:

Ձեզ մոր կաթի հետ միասին կերակրել են յերկյուղով
ու սարսափով, ձեզ դեռևս որորոցում վախեցրել են թուր-
քով ու հայով: Թող իմանան բոլորը, վոր այդպիսի պայ-
մաններում մեծացած յերիտասարդությունը, —խորհրդային
իշխանության կարմիր դրոշի տակ և մեր Կոմունիստական
կուսակցության ղեկավարությամբ հպարտորեն իր հիշո-
ղությունից դուրս է սլոկում անիծյալ անցյալի մնացորդ-
ները և համարձակ կերպով աղդարարում:

ՈՐԶՈՆԻԿԻԶԵ

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆԸ ԳՆՈՒՄ Ե ՄԵՐ ՀԵՏԵՎԻՑ

Անդրկովկասի կոմունիստական կազմակերպությունների
II համագումարում 1923 թվի մարտի 19-ին արտասանած ճառից՝

4E

նվում է Բազմի պրոլետարիատի ամուր՝ ձեռքերում, — այլև պետք է ուշադրութուն դարձնել նաև աղբյուրներին խափար դյուղի վրա:

Ընկերներ: Մենք պետք է տիրապետենք կոմյերիտական շարժմանը: Մեր կուսակցութիւնը հաղթող կարող է դուրս գալ, կարող է վստահորեն առաջ դնալ, յետե միայն մեզ հաջողի առաջ քաշել մեր ժառանգների նորանոր յերիտասարդ կադրեր...

«Անդրկովկասի կոմունիստական կադմակերպութիւնների II համագումարի պաշտօնական հաշիւագրութիւն»: Անդր-յերկէսի հրատ., 1923 թ.:

ԿՅԵՄ-Ի ԴԵՐՆ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍՈՒՄ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑԻ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ

21 հուլիսի 1923 թ.

Բուրժուազիայի համար աղբյուրի հարցը աղբամիջյան թշնամանքի ու ատելութիւնի միջոց է: Այդ վոգուի էլ նա դաստիարակում է իր յերիտասարդութիւնը:

Պրոլետարիատի համար աղբյուրի հարցը լուծումը աղբյուրի համերաշխութիւնը հաստատելու և աշխատավորների յեղբայրական միասնութիւնի միջոց է:

Պրոլետարիատն այս վոգուի պետք է դաստիարակի իր յերիտասարդութիւնը: Բանվորադուրապիական յերիտասարդութիւնը՝ դաստիարակված ինտերնացիոնալ վոգուի, դուրկ նացիոնալիզմի ու շովինիզմի թույնից, պիտի դառնա մեր աղբյուրի քաղաքականութիւն՝ աշխատավորների յեղբայրութիւնի քաղաքականութիւն լապաղույն կրողը:

Անդրկովկասում աղբարնակութիւնը 6 միլիոնից ավելի է, իսկ աղբութիւններն ու ցեղերը շատ շատ են՝ 13-ից վոն պակաս:

Անցյալներում Անդրկովկասում ցարական չինովնիկների պատճառով առանձին ժողովուրդների միջև թագաւորում էր փոխադարձ ատելութիւն ու կոտորած:

Յարի տապալումից հետո Անդրկովկասում հաստատվեց հակահեղափոխական նացիոնալիստական կուսակցութիւն-

ները՝ մուսաւաթիստներ, դաշնակներ, մենչևիկներ իշխանութիւնը: Աղբյուրի հարաբերութիւններն ընդունում են փոխադարձ բնաջնջման ու ամայացման չտեսնված դադանային բնույթ:

Բանվորադուրապիական իշխանութիւնը հաստատման մոմենտից վերջ է դրել Անդրկովկասի աշխատավորների աղբյուրի պատերազմին և հաստատվում է աղբյուրի խաղաղութիւն:

Հերթական խնդիրն է՝ ել ավելի ամրացնել Անդրկովկասի ժողովուրդների այս խաղաղութիւնն ու կուտուրտնտեսական վերածնունդը: Բանվորադուրապիական կոմունիստական յերիտասարդութիւնը իր բոլոր ուժերը, իր ամբողջ մատաղ եներդիան պիտի նվիրի այդ աշխատանքին:

Կոմյերիտմիութիւնը մեծ աշխատանք է կատարել մեր յերիտասարդութիւնի կադմակերպման համար: Հարկավոր է ել ավելի ուժեղացնել այս աշխատանքը: Հարկավոր է, վոր ամբողջ բանվորադուրապիական յերիտասարդութիւնը կադմակերպված լինի յերիտասարդական միութիւն կարմիր դրոշի տակ:

ՈՐՁՈՆԻԿԻՉԵ

«Молодой рабочий» № 19—20,

21 հուլիսի 1923 թ., Թիֆլիս:

ՌԿ(Բ)Կ XIII ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ԱՐԳՈՒՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Զեկուցում վրաստանի կոմյերիտմիութիւնի VII համագումարում:

Թիֆլիս, 24 հունիսի 1924 թ.

Ընկերներ, մեր կուսակցութիւնի XIII համագումարը տեղի ունեցավ արտասովոր պայմաններում: Ամենից առաջ՝ համագումարում չկար կուսակցութիւնի հիմնադիր և առաջնորդ Վլադիմիր Իլիչ Լենինը: Չկա այլևս այն մարդը, վորը ղեկավարել է վոն միայն մեր կուսակցութիւնը, այլև համաշխարհային պրոլետարական շարժումը: Չկա այլևս Կոմինտերնի հիմնադիրն ու ղեկավարը: Ամբողջ աշխարհի բուրժուազիան փայփայում էր այն հույսը, վոր Վլադիմիր Իլիչի մահվամբ կքայքայվի մեր կուսակցութիւնը: Մեր բոլոր թշնամիները XIII համագումարի վրա նայում էին

իրբե մեր կուսակցութեան քայքայման ետաքներէց մեկի նրանք չարախնդորեն Ֆչչում եյին և ասում. ապա, տեսնենք, թե ինչո՞վ կվերջանա XIII համագումարը: Կուսակցութեան իր համագումարին հալաքվեց ամենախիստ դիսկուսիայից հետո: Համագումարը դումարվեց բախական շատ փոփոխված միջադրային իրադրութեանց հետ:

Բայց թշնամիների հույսերը չարդարացան, և մենք կարող ենք վստահորեն ասել, վոր Լենինի ստեղծած կուսակցութեան անխորտակելի յե և XIII համագումարից հետո նա դարձել է ավելի զոդված ու միասնական, քան յերբ ևիցէ:

Անցնելով մեր միջադրային դրութեանը, յես պետք է ասեմ, վոր նա շատ ավելի լավ է, քան անցյալում, բայց սրա փոխարեն շատ ավելի ել բարդ է:

Առաջ մեզ չեյին ճանաչում, մեզ ողակում եյին, մեր դեմ պատերազմում եյին:

Իսկ այժմ, ընդհակառակը, մեզ ճանաչել են թե՛ բազմաթիվ կարեւորագույն խոշոր պետութեաններ և թե՛ մանր պետութեաններ:

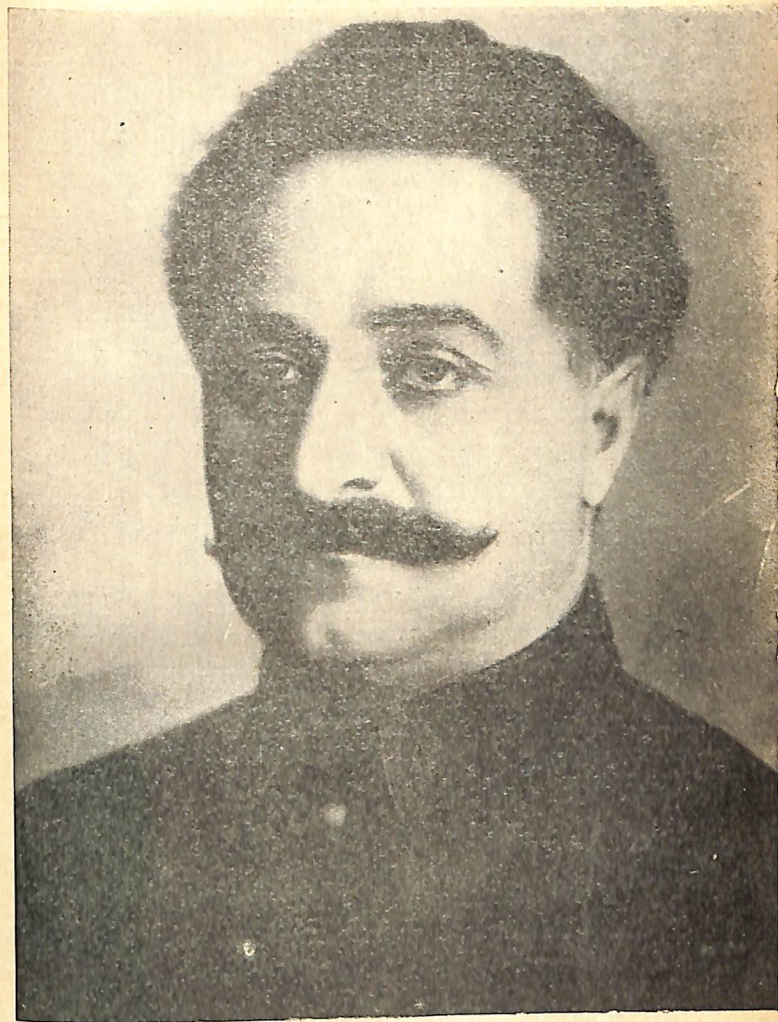
Իսկ ինչ վերաբերում է իրենց՝ արեւմտայեւրոպական կառավարութեաններին, ապա դրութեանը բնավ չի կարելի համարել ամուր ու կայուն:

Չնայած դասալորվող իրադրութեան ամբողջ բարդութեանը Յեւրոպայում, այդ դրութեանը մեզ համար նպաստավոր է, վորովհետեւ յերկարացնում է դրանով մեզ տրվող դադարի ժամանակամիջոցը:

Մեր ներքին դրութեանը նույնպես անսպասանորեն բարելավվում է: Մեր արդյունաբերութեան վերածնութեանն ու աճումն ընթանում են ուժգին տեմպով, արդյունաբերութեան միջանի ճյուղերում մենք հասել ենք արտադրանքի համարյա 80—90 տոկոսին:

Բայց մեր արդյունաբերութեան վերածնման հետ մեկտեղ աճում է նաեւ նեպական բուրժուազիան, մասնավոր կապիտալը, վորի քայքայիչ ազդեցութեան արդեն արտահայտվում է:

Ամբողջ մեծածախ առևտուրը դտնվում է մեր ձեռքին, բայց սրա փոխարեն մեծածախ-մանրածախ առևտուրը 50

տողոսով մասնավոր կապիտալի ձեռքին և, իսկ մանրածախսը՝ 80 տողոսով մասնավոր առևտրականների ձեռքին, վորոնց դեմ հետադաշում ել մենք պետք է տնտեսական ամենադաժան պայքար մղենք։ Մեր հիմնական խնդիրն է՝ ամրացնել, ուժեղացնել ու վտարել վրա զենել մեր կոոպերացիան, հնարավորութուն տալով նրան ընդգրկելու ամբողջ բանվորական և դյուղացիական բնակչութունը։

Այսպիսով, միջազգային և ներքին դրությունը մեզ համար ավելի նպաստավոր ձևով է դասավորվում, քան անցյալ տարի, և, իհարկե, այս դրությունը չի կարելի համեմատել 1921—1922 թվականների հետ։ Բայց, սրա հետ միասին, հաշվի առնելով այս ամբողջ բարդ իրադրությունը և ամփոփելով մեր նվաճումները արտաքին ու ներքին քաղաքականության ասպարեղում, մեր առջև հարց է դրվում ինտենսիվ աշխատանքը շարունակելու մասին։

Ծավալված դիսկուսիան և ուղղիցիայի հայտարարությունները, թե մեր կուսակցության ԿԿ-ը կորցրել է վրաստահությունը բանվորական մասսաների մեջ և ապարատը բյուրոկրատական է, վոչ մի արձագանգ չգտավ մեր կուսակցության լայն չրջաններում։ Ուղղիցիայի առաջին հայտարարությանը բանվորական մասսան պատասխանեց 200 հազար զազգյահի բանվորների լենինյան կոչով, վորը, ընդեր Ստալինի արտահայտությամբ, մեր կուսակցությունը դարձրեց բանվոր դասակարգի ընտրյալը։

Կուսակցությունը, քննարկելով ԿԿ-ի հաշվետվությունը, աննախընթաց համերաշխությամբ միաձայն բանաձև ընդունեց, վորը դատադարտում է ուղղիցիային, վորով ամբողջ աշխարհի առաջ ցույց տվեց, վոր մեր կուսակցությունը զնում է Իլյիչի դժած ուղիով, հին կուսակցական գվարդիայի ղեկավարությամբ, վորին դաստիարակել է ինքը Իլյիչը։

Սա լավագույն պատասխանն է նրանց համար, ովքեր օպասում եյին, վոր մեր կուսակցությունը կառավարվի ու կքայքայվի։ Լենինյան կուսակցությունն անհողողդ է ու միասնական։

Մնացած բոլոր հարցերի վերաբերմամբ համադումարը

սպառուիչ վորոշումներ ընդունեց, իսկ միջանիսն եւ դարձրեց
կուսակցութեան որակարգի հարց:

Դյուղացիութեան սոցիալական շերտավորման վերաբե-
րյալ համադումարը վորոշակի վորոշում ընդունեց, վորը
պետք է կարգավորի դյուղի բոլոր ցամառ հարցերը և իրա-
կանում դուրս բերի քաղաքի ու դյուղի դոդումը: Որակար-
գում դրված լենինյան կոչի վերաբերյալ համադումարը
լրջմտորեն դիտկուսիա արեց և վորոշում ընդունեց կոմու-
նիստական կուսակցութեան մեջ մանող բանվորներին դաս-
տիարակել իսկական լենինյան վորդով:

Մեր հիմնական խնդիրն է՝ նոր կոչը ներքաշել մեր
ընդհանուր ամենորոյա աշխատանքի մեջ, դաստիարակել
նրանց և յեւել կոմունիստական կաթսայում:

Արդյունաբերութեան ու առևտրի հարցերին համադու-
մարը առավելադույն ուշադրություն նվիրեց: Մեր արդյու-
նաբերութեան աճումն ամբողջովին կախված է մեր դյու-
ղատնտեսութեան աճումից:

Յերիտասարդութեան մեջ աշխատելու հարցին, ըստիս,
դուք պետք է նվիրեք յերկու կամ յերեք նիստ, հանդամա-
նորեն ուսումնասիրելով այն:

Ով հավատում է բանվոր դասակարգի հզորութեանը և
սոցիալական հեղափոխութեան հաղթանակին, նա վըս-
տահ պիտի լինի, վոր առաջիկա բոլոր դժվարությունները
կհաղթահարի մեր միացյալ ու միասնական լենինյան կո-
մունիստական կուսակցությունը:

«Заря Востока» № 611,

26 հունիսի 1924 թ.

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍՅԱՆ ԿՈՄՅԵՐԻՏՄԻՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Կոմյերիտմիութեան և նրա դաստիարակութեան հարցը
առանձին կարևոր նշանակություն է ստանում մեզանում:

... Կոմյերիտմիությունը, գիտելիքներով զինված,
պետք է անվախ կերպով ներթափանցի մեր յերիտասարդու-
թեան մեջ և նրա աչքերը բացի իրերի իսկական դրութեան
հանդեպ: Բայց յե՞րբ և ի՞նչպես նա կկարողանա այդ ա-

նել: Դրա համար անհրաժեշտ է հիմնավորապես զինվել գի-
տելիքներով: Բայց միայն սա բավական չէ: Կոմյերիտ-
միությունից դուրս գտնվող յերիտասարդութեան վրա ազ-
դեցություն ունենալու համար կոմյերիտական ամեն կող-
մից որինակելի պիտի լինի:

Կոմյերիտականը չի կարող բավականանալ հարցերի
հետ մակերեսորեն ծանոթանալով, նա պետք է ուսումնա-
սիրի դրանք հիմնավորապես ու բարեխղճորեն: Կոմյերիտ-
միությունը մեր ապագա ինտելիգենցիան է. նա պետք է
պարտութեան մատնի բուրժուական ինտելիգենցիային,
բուրժուական գիտությունը, նա պետք է հոգեւոր սնունդ
տա ժողովրդին, նա պետք է լինի աշխատավորների կուլ-
տուրական առաջնորդը:

Յեւ, վերջապես, կոմյերիտմիությունը, դուրս գալով
կոմյերիտական հասակից, փոխարինելով բավական մաշ-
ված հին գվարդիային, պետք է իր ձեռքը վերցնի յերկրա-
գնդի ^{1/6} մասի, իսկ այն ժամանակ, հույս ունենալով ավելի
մեծ մասի, կառավարումը: Իսկ այս բոլորի համար հար-
կավոր են գիտելիքներ, գիտելիքներ և մի անգամ եւ գի-
տելիքներ:

Կոմյերիտմիությունը դյուղում ստիպված է աշխատե-
լու առանձնապես ծանր պայմաններում: Բայց մեր գեռու
բավականաչափ նահապետական ընտանիքը նրան չի ընդու-
նում, և հայրերի ու վորդիների դադափարական տարամի-
տութեան հողի վրա տեղի յե ունենում ամենախիստ պայ-
քար: Խոսք չկա, վոր դրությունը ծանր է: Սրան ավելա-
նում են անփորձությունը, սխալները և յերբեմն յերիտա-
սարդական տաքարյունությունը, վորն ե՛լ ավելի խրա-
խուսվում է գեղեցիկ մաուզերից: Կոմյերիտմիությունը
դյուղում մեր թշնամիները աչքի փուշն է: Կոմյերիտմիու-
թյունը մահացու թշնամի յե այն ամենին, ինչ հին է, վորի
պատճառով նրան ամենից ավելի ատում են նոր, սոցիա-
լիստական հասարակութեան թշնամիները: Նրանք զրպար-
տում են կոմյերիտմիութեանը, նրանք ամեն տեսակ ստեր
են հորինում, ոգտվում են նահապետական կենցաղից ու
հին տրադիցիաներից, վորպեսզի հասարակական կարծիքը
վոտքի հանեն անհնազանդների ու «սրբությունը կործանող-

ների» դեմ, բայց սա սարսափելի չէ: Հին կործանովող հա-
սարակալարդի պաշտպանները մշտապես անասելի կատա-
ղությամբ հանդես են գալիս իրենց գերեզմանավորների
դեմ—այսպես է յեղել բոլոր դարերում: Բանը սրանում չէ:
Բանն այն է, վոր կոմյերիտմիությունն իմանա, թե ինչպես
պիտի աշխատի դյուղում, բանն այն է, վոր նա չատ աղա-
տություն չտա իր յերկտասարդական տաքարյունությանը,
բանն այն է, վոր նա սովորի ու աշխատի—և այն ժամա-
նակ հաղթանակը նրանն է: Զկա աշխարհում այնպիսի մի
ուժ, վորը հաղթի նրան: Բայց յեթե քաղաքում հարկավոր
են տակաւ և հմուտ մտեցում, ապա դյուղում սա սղա-
հանջվում է հարցուր անգամ ավելի: Կոմյերիտմիությունը
լավագույն կուլտաշխատողը պիտի լինի դյուղում, մեր
կուսակցության և խորհրդային իշխանության լավագույն
ադիտատորը: Կոմյերիտմիությունը դյուղում պիտի դառնա
մեր դյուղատնտեսությունը բարձրացնող ակտիվ աշխատող:
Նա պիտի ասպացուցի իր աշխատանքով, վոր նա դյուղի
ակտիվ կառուցողն է, և վոչ թե դատարկախոսը: Կոմյե-
րիտմիությունը պետք է դառնա խորհրդային արդարու-
թյան և խորհրդային ճշմարտության մարմնացումը դյու-
ղում: Նա պետք է դառնա խորհրդային վատ, անաղնիվ աշ-
խատողներին մերկացնողն ու բարձրագույն արդարության
պահապանը դյուղացիության աչքում:

Աշխատավորության, խորհրդային իշխանության և
կոմկուսակցության շահերի վերաբերմամբ աղնություն ու
արդարացիություն ցուցաբերելով՝ կոմյերիտմիությունը
պետք է նվաճի դյուղի աշխատավորության անսահման և
անվերապահ վստահությունն ու սերը...

...Մեր կողմից կանոնավոր աշխատանք կատարվելու
դեպքում, կոմունիզմի դործին, աշխատավորության շահե-
րին անձնուրաց կերպով նվիրված լինելու դեպքում, չնա-
յած բոլոր հնարավոր դժվարություններին՝ հաղթանակը
մեր կողմը կլինի:

«Красные восходы» ժուռնալում հրա-
պարակված հոդվածից՝ № 6—7, հ.թ.
30—32, Թիֆլիս, 1925 թ.:

Գ. Կ. ՈՐՋՈՆԻԿԻՉԵ (1926 թ.):

ԿԱԴՐԵՐՆ ԵՆ ՎՃՌՈՒՄ ԱՄԵՆ ԻՆՉ

ՅԵՐԻՏՅԱՍՐԻ ՊՐՈԼԵՏԱՐԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ
ԽՆԴԻՐԸ 2

Մոսկվայի՝ ընթացավարտ ուսանողների ժողովում արտասանած հառից:
Մոսկվա, 26 մարտի 1928 թիվ:

Իմ ղեկուցման թեման կլինի Շախտիի դատավարության
հարցը և պրոլետարական յերիտասարդ մասնադետների
խնդիրները:

Թերեւս վոմանց վիրավորական թվա ղեկուցման այս-
պիսի անունը: Ի՞նչն է կապում Շախտիի դործը, մի բուն
մատնիչների ու դավաճանների դործը պրոլետարական ու-
սանողության առջև դրված խնդիրների հետ:

Յես սկզբում ամենավճռական ձևով պետք է հայտա-
րարեմ, վոր մենք ամենեւին մտադիր չենք այս մի բուն
անզգամների ու սրիկաների հետ խառնել այն աղնիվ, խոր-
հըրդային իշխանությանը նվիրված մասնադետներին, վո-
րոնք մեզ հետ միասին աշխատում են մեր պետութեան սո-
ցիալիստական հիմքերն ամրապնդելու համար:

Շախտիի դեպքերի կապը բուհերն ավարտող աշխա-
տողների խնդիրների հետ՝ պետք է հասկանալ միայն այն
խմաստով, վոր այդ դեպքերն էլ ավելի սրութեամբ, քան
մինչև այժմ, դրել են արդյունաբերութեան մեջ սեփական
հրամանատարական կազմ ստեղծելու հարցը:

Հոկտեմբերն առաջադրեց մեր ամբողջ կացութեանը
վերահանուցելու հարցը: Պրոլետարիատին հարկավոր է,
բացարձակապես անհրաժեշտ է իր ինտելիգենցիան, իր

մասնադեւտները, իր կարմիր հրամկաղմը: Չնայած վոր քաղաքացիական պատերազմի ժամանակ հին հրամկաղմի նշանակելի մասը կոպում եր կարմիր բանակի շարքերում և ապացուցեց իր նվիրվածութիւնը խորհրդային իշխանութեանը, չնայած դրան, սեփական կարմիր հրամկաղմ ստեղծելու հարցը կանգնեց կուսակցութեան ու խորհրդային իշխանութեան առջև: Ծիծաղելի կլինե՞ր կարծել, թե պրոլետարական դիկտատուրայի պաշտպան կարող է լինել հին հրամկաղմն ամբողջութեամբ, վորն իրենից ներկայացնում է նախկին դասակարգային հրամկաղմը: Վորչախով վոր իշխանութիւնն անցել է պրոլետարիատի ձեռքը, հարց է ծագել այն մասին, վոր պրոլետարիատը պետք է ստեղծի իր հրամկաղմը, իր պրոլետար սպաներին: Այլապես չեր կարելի խոսել այն մասին, վոր մենք ունենք ուժեղ, հուսալի կարմիր բանակ: Սա մենք հայտարարել ենք սկզբում, հայտարարում ենք նաև այժմ, ընդվորում այժմ մենք արդեն հնարավորութիւն ունենք դրան ավելացնելու, վոր բանակի այդպիսի հրամկաղմ մենք ունենք: Յես կարծում եմ, վոչ վոք չի կարող առարկել նաև այն դրուլթի դեմ, վոր արդյունաբերութիւնն էլ պարտավոր է ունենալ իր դասակարգային հրամկաղմը:

Սա վիրավորա՞նք է արդյոք, կամ անպատվութիւնն ներկայիս հրամկաղմի, ներկայիս մասնադեւտների համար: Մենք, համենայն դեպս, մտադիր չենք վորևէ վիրավորանք պատճառելու նրանց: Հարկավոր է ամբողջ հասակով հարց դնել յերիտասարդ հրամկաղմի, յերիտասարդ տեխնիկների, յերիտասարդ ինժեներների և առհասարակ հրամանատարական կաղմի մասին մեր ժողովրդական տնտեսութեան բոլոր բնագավառներում: Մեզ հարկավոր են վոչ միայն տեխնիկներ ու ինժեներներ, այլև թե՛ ագրոնոմներ, թե՛ մանկավարժներ, թե՛ բժիշկներ: Հենց այս է պատճառը, վոր պրոլետարական հրամկաղմի, դասակարգային հրամկաղմի հարցը դառնում է առանձնապէս կարևոր: Շախտիի դործը, վորի վրա յես կանգ կառնեմ, միայն արագացնում է այս հարցը, նա, յեթե կողքեք, ավելի սուր կերպով է դնում այս հարցը, նրան դարձնում է ավելի հրատապ և ուրիշ վոչինչ:

Ի՞նչ է Շախտիի դործը: Արդյոք սա միայն այնպիսի բնույթի դավաճանութիւն է, ինչպես ասենք՝ Իվանին կամ Պյոտրին վորևէ մեկը կաշառել է այսքան վոսկով և ահա նա դարձել է մեր տնտեսութեան մեջ վարձու լրտես և վնասարար: Յես պիտի պատասխանեմ, վոր այստեղ կա վոչ այդպիսի պարզ դավաճանութիւն, այստեղ կա դավաճանութիւն նաև իրենդրական նկատառումներով: Ճիշտ է, վոր հակահեղափոխական վնասարարները հսկայական վնաս հասցրին մեր տնտեսութեանը նրանով, վոր վոսկով ծախվեցին սպիտակ-գլարգիականներին, բայց ճամբարիտ է և այն, վոր նրանց կարողացան դնել այն պատճառով, վոր նրանք գիտակցաբար ցանկանում էին վերականգնել բուրժուական կարգերը:

Մենք հարց ենք դնում ինդուստրացման մասին, իսկ նրանք պատասխանում են ինդուստրացումը խափանելով: Մենք հանգահորեր ենք կառուցում, հսկայական քանակութեամբ վող ենք դնում այս դործի մեջ, նոր սարքավորում ենք բերում արտասահմանից, իսկ նրանք ամեն կերպ խանգարում են սրան, հետաձգում են սրա ողտադործումն այն ժամանակի համար, յերբ,—ինչպես նրանք յերազում են,—կդան հին տերերը:

Այս ամենը վկայում է, վոր բուրժուական ինտելիգենցիայի, բուրժուական մագնադեւտների մեջ մենք մինչև այժմ դեռևս ունենք (մեր բախտից՝ վոքը քանակութեամբ) մարդկանց մի խումբ, վորը չի հրաժարվել կապիտալիստական հասարակակարգը վերականգնելու և նույնիսկ միադիտութիւնը վերականգնելու հին յերազանքներից: Այս խումբը համակված է գաղափարապէս հին սեհարյուրակայնութեամբ:

Յերբ մեր առջև կանգնած է տնտեսական չինարարութեան ինդիքը, միանդամայն բնականորեն հարց է ծագում, թե ինչ կուլտուրական և տեխնիկական ուժեր պիտի զեկավարեն այս վերականգնումը:

Դուք, կարմիր մասնադեւտների աճող սերունդը, մեր յերկիրը պետք է դարձնեք սոցիալիստական:

Յերբմն ձայներ են լսվում այն մասին, թե մեր բուհերն անբավարար վորակով մասնադեւտներ են տալիս, և

սա, ըստ յերևութին, խիստ վերափոքում է ձեզ: Յես կարծում եմ, վոր դուք իրավացի չեք: Յերբ ասում են անբարձրար վորակ, այս չի նշանակում, թե դուք ավելի վատ եք, քան հին, նախապատերազմյան ընթացավարտները: Բայց մեզ հարկավոր է, վոր դուք ավելի բարձր պատրաստություն ունենաք, քան հին ընթացավարտները: Մենք ուզում ենք հասնել այն բանին, վոր դուք շատ ավելի բարձր լինեք հին ուսանողությունից, վոր դուք լինեք Ամերիկայի ու Գերմանիայի ինժեներների մակարդակի վրա, ե վոչ թե հին, անդրձհեղեղյան, տնաբույս Ռուսաստանի մակարդակի վրա:

Մենք սոցիալիզմ ենք կառուցում հետամնաց յերկրում: Այս յերկրում մենք պետք է ձեզ հետ միասին այս ժամանակաշրջանում վիթխարի քայլերով առաջ մղենք մեր արդյունաբերության զարգացումը, ընդվորում մենք այդ պետք է անենք, հիմնականում, սեփական միջոցներով: Ուղածդ յեվրոպական յերկրի, նույնիսկ այնպիսի յերկրի արդյունաբերության զարգացումը, ինչպես Միացյալ Նահանգներն են, առանց դրաի ողնության գլուխ չի յեկել: Կամ պատերազմի հետևանքով ստացվում էր հսկայական կոնտրիբուցիա—և սա գցվում էր արդյունաբերության վրա, ինչպես այդ տեղի ունեցավ Գերմանիայում 70—ական թվականներին, կամ թե կոդսպտում եյին գաղութները—և սրա վրա հիմնում իրենց տիրակալությունը, և կամ թե արտաքին փոխառություն եյին ստանում: Վոչ մեկը, վոչ մյուսը, վոչ ել յերրորդը մեզ չի տրված: Ընդհակառակը, մենք դտնվում ենք թշնամական շրջապատում: Պարոնայք շախտեցիները աջակցություն եյին ստանում արտասահմանից՝ վոչ միայն ուսս սպիտակ-գվարդիականներից, նախկին կապիտալիստներից, ինչպես Պարամոնոֆն է և մյուսները, այլև ոտարերկրյա կապիտալի կողմից: Մենք ստիպված ենք ամբողջ հսկայական աշխատանքը կատարելու մեր սեփական ուժերով: Դեռ ավելին՝ մեր առջև խնդիր է դրված հասնելու և առաջ անցնելու կապիտալիստական պետություններից: Մինչդեռ մեր բնակչության կուլտուրական մակարդակը, արտասահմանի համեմատությամբ, չափազանց ցածր է: Միացյալ Նահանգներում բնակչության 100

հոգուն ընկնում է մոտ 6 անդրադետ, Ֆրանսիայում՝ մոտ 9, Գերմանիայում՝ 0,4, իսկ մեզ մոտ՝ ՌԽՖՍՀ-ում—43: 100 մարդուց 43 անդրադետ! 1000 բնակչին բարձրագույն ուսումնական հիմնարկներում ընկնում է Միացյալ Նահանգներում—250 սովորող, Ֆրանսիայում—113, իսկ մեզ մոտ՝ ՌԽՖՍՀ-ում—93: Ահավասիկ թվերը: Մենք պետք է հասնենք ու առաջ անցնենք վոչ թե յարուից, այլ ձեպընթաց գնացքից:

Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը, քաղաքացիական պատերազմը, մեր ժողովրդական տնտեսության վերականգնումն այս տարիներին վկայում են, վոր այս խնդիրը մենք կլուծենք:

Մեր յերկիրը տարեցտարի վիթխարագույն ջանքեր է լարում և հսկայական միջոցներ է տրամադրում մեր ժողովրդական տնտեսությանը: Այս տարի մենք արդյունաբերության, ելեկտրիֆիկացիայի, կապի, տրանսպորտի, բնակարանային շինարարության և կոմունալ տնտեսության մեջ ներդրում ենք մոտ $3\frac{1}{2}$ միլիարդ ուրբի: Այս գումարից միայն արդյունաբերությանն ու ելեկտրիֆիկացիային՝ մեկուկես միլիարդ: Վորքան ել թեկուզ վատ կառուցենք մենք, վորքան ել թեկուզ թանկ նստի մեզ վրա ամեն ինչ՝ այնուամենայնիվ մենք առաջ ենք գնում:

Յերբեմն, յերբ նայում ես, թե ինչպես է ընթանում մեր հիմնական շինարարությունը, ցավ ես գգում: Արտասահմանից բերել ենք տալիս հիսնալի սարքավորում, իսկ ողտադործվում է յերբեմն շատ վատ: Այս սխալները հետո հարկ է լինում ուղղելու: Աշխատանքի պրոցեսում մենք ուղղում ենք դրանք և, այսպիսով, առաջ ենք շարժվում: Մենք յենթադրում եյինք, թե այս տարի մեր արդյունաբերության արտադրանքի ավելացումը անցյալ տարվա համեմատությամբ կհասնի 18 տոկոսի, իսկ իրականում, հավանորեն, կլինի 23 տոկոս:

Մենք յերբեմն այնպես չենք պլանավորում, ինչպիսի պետք է: Կարծում ենք, վոր գործարանը կնստի այսքան, բայց նա շատ ավելի թանգ է նստում: Յես որինակ կրեմ, թե նախապես յենթադրաբար ինչքան է հաշված գործարանների արժեքը և իրոք ինչ է նստել:

Վերցնենք մետաղադրական արդյունաբերությունը: Յենթադրում եյինք, Վոր Ալտայի շինարարությունը կնստի 5 միլիոն, բայց նստում է 40: Սաստիկ սխալվել ենք: Բո-
գոմոլովսկիի դործարանը—յենթադրվում եր 7 միլիոն, բայց
կնստի 22, յեթե վոչ ավելի: Ատրասսարի դործարանը կար-
ծում եյինք $3\frac{1}{2}$, բայց դուրս է գալիս $10\frac{1}{2}$:

Յերբեմն մենք կառուցում ենք վոչ միայն թանգ, այլև
վատ: Վորոշեցինք, Վոր պետք է ապակու դործարան կա-
ռուցել յեղած ամենավերջին կատարելագործված տեխնի-
կայի հիման վրա: Կառուցեցինք: Իսկ յերբ շէնքը շինեցին,
պարզվեց, Վոր ձեռքով շինած շին արժե 8 կոպեկ, իսկ
«կատարելագործված յեղանակով» արտադրությունը նո-
սում է 48 կոպեկ:

Վոմանք կարող են ասել, թե, իբր, գեկուցողն իրեն
նպատակ է դրել նյութ մատակարարել սպիտակ-գլավադիա-
կան քննադատությունը: Բայց, յես կարծում եմ, Վոր մեր
ուժը, բոլշևիկների ու խորհրդային իշխանություն ուժը նրա
մեջ է, Վոր մենք յերբեք չենք թաղցնում մեր թերություն-
ները, այլ ամենայն անողորմությամբ բացահայտում ենք և
ուղղում դրանք:

Վերցնենք այնպիսի հսկայական կարևորություն ունե-
ցող հարց, ինչպես ժողովրդական տնտեսության ռացիոնա-
լացումն է: Հաճախ այնպես է լինում, Վոր Արևմտյան Յեկ-
րոպայում ու Ամերիկայում ռացիոնալացմանը վերաբեր-
վում են անչափ ավելի լուրջ, քան մեզ մոտ: Նվազեցնում
են ինքնարժեքը, վերակազմում ապարատը, մեծացնում ար-
տադրանքը, իսկ մեզ մոտ այս հարցի առթիվ հաճախ ավե-
լի շատ չադակրատում են, քան գործում:

Ռացիոնալացման հաջողությունը նշանակելի չափով
կախված է այն բանից, թե ինչպես կմոտենան մեր յերբ-
տասարդ ու հին ինժեներները բանվորին, ինչպես կբացա-
տրեն նրան այդ: Կարելի չե այնպես ռացիոնալացում կատա-
րել, Վոր յերկու ինժեներներին ել—յերտասարդ և հին—
ձեռնասայակներով դուրս տանեն: Յեթե կապիտալիստական
յերկրներում ռացիոնալացումը կատարվում է բանվոր դա-
սակարդի հաշվին, յեթե այնտեղ ռացիոնալացում՝ նշանա-
կում է բանվորի չահագործման ուժեղացում, աշխատան-

քային որի յերկարացում, ապա մեզ մոտ ռացիոնալացում՝
նշանակում է անցում 7-ժամյա աշխատանքային օրվա: Ռա-
ցիոնալացումը մեզ մոտ նշանակում է անցում բարձրագույն
տեխնիկայի, Վորը հնարավորություն է տալիս ավելացնե-
լու բանվորի աշխատավարձը: Մեզ մոտ շատ հաճախ միև-
նույն դործարանում կա և՛ Ամերիկա, և՛ Ասիա: Կան հո-
յակապ մեքենաներ, Վորոնք ստացվում են արտասահմանից,
և միևնույն ժամանակ մեքենայի վատ տեղակայում արտա-
դրության մեջ և ամբողջ աշխատանքի վատ կազմակեր-
պում: Գործն այնպես դնել, Վոր այս հիմնալի մեքենան
առավելագույն եֆեկտ տա մեր պայմաններում, —այդ մեր
ինժեներների անելիքն է: Մենք դեմ ենք առնում այն հար-
ցին, թե ինչպես արտասահմանյան—ամերիկյան, գերմանա-
կան—տեխնիկայի նվաճումները փոխադրենք մեզ մոտ: Մե-
զանում շատ հաճախ է պատահում, Վոր լավագույն մաս-
նագետները զրուխ են պարապեցնում այս կամ այն հարցի
վրա, մշակում են այն, մինչդեռ Ամերիկայում ու Գերմա-
նիայում այդ հարցն արդեն մշակված է: Ի՞նչ կա ավելի
հեշտ բան, քան այդ փորձը փոխադրել մեզ մոտ, և Վոչ
թե Ամերիկա դտնել, Վորն արդեն միջանի դար է, ինչ
չտնված է: Արտասահմանյան տեխնիկայի նվաճումները
մեզ մոտ փոխադրելու հարցը ամենակարևոր հարցն է:
Այստեղ մենք մեր կոմունիզմով պարծենալու կարիք չու-
նենք:

Յեթե համեմատենք ամերիկյան «արխիբուրժուական»
մեքենան մեր «սոցիալիստական» մեքենայի հետ, ապա
առաջինն ավելի լավը կլինի: Սրանում վոչ մի կասկած
չկա: Համենայն դեպս այսօր դրությունն այսպես է:

Իլլիչն ասում եր, Վոր Մոսկվայում պիտի ստեղծվի
ինժեներների մի խումբ, Վորը պետք է հետևի արտասահ-
մանում յեղած բոլոր նորություններին և դրանք փոխա-
դրի մեզ մոտ: Յեկ իրոք, յեթե մենք հարց ենք դնում
հասնելու և առաջ անցնելու ամերիկյան արդյունաբերու-
թյունից, մենք պետք է մեզ մոտ փոխադրենք այն տեխնի-
կական նվաճումները, Վոր կան Ամերիկայում: Այն ժամա-
նակ, յերևի, արտադրանքը կավելանար վոչ թե 23 տոկո-
սով, այլ մի յերկու անգամ ավելի: Ինչպե՞ս անել այդ:

Մենք պետք է մեզ մոտ հրավիրենք ոտաբերկրյա տեխնիկական ուժեր, պայմանագրեր կնքենք նրանց հետ տեխնիկական ոգնութեան մասին, իսկ գլխավորապես ու ամենից առաջ՝ այնտեղ ուղարկենք հարյուր-հազարավոր մեր յերիտասարդ ինժեներներին, վորպեսզի նրանք իրենք սովորեն, թե ինչ անեն և ինչպես:

Իներեմ այսպիսի մի օրինակ: Ազնվթը տասնյակ բանվորներ է ուղարկել Ամերիկա, և նրանք այնտեղից վերադարձել են իբրև փայլուն վարպետներ: Մի՞թե բարձրագույն ուսումնական հաստատություն ալբատա՞մեր յերիտասարդ ուսանողները չեն կարող յուրացնել այնտեղի վողջ իմաստությունը և փոխադրել այն մեզ մոտ: Յեթե մենք կարողանանք ընդօրինակել ամերիկյան տեխնիկայի ամենավերջին նվաճումները և փոխադրել մեզ մոտ, ապա այն ժամանակ Ամերիկայից առաջ անցնելու պահանջը ունալ հող կունենա իր համար:

Հետևաբար, այս նվաճումները կարելի չէ ընդօրինակել յերկու կերպ. մենք մեզ մոտ կհրավիրենք ոտաբերկրյա մասնագետներ և արտասահման կուղարկենք յերիտասարդ մասնագետ ընկերներին: Բայց հարկավոր է ուղարկել այնպիսիներին, վորոնք արդեն այստեղ, դպրոցական նստարանի վրա ցույց են տվել, վոր մեծ հույսեր են ներշնչում և վորոնք իրենց ցուցաբերել են դործնական աշխատանքում: Յերիտասարդ ինժեներներին արտասահման պիտի դործուղել վոչ պարզ այն պատճառով, վոր նրանք կոմունիստ են, կամ այն պատճառով, վոր նրանք յերիտասարդ են. սրանով, իհարկե, յես չեմ ուզում ասել, վոր վոչ-ջահեղներին չպետք է ուղարկել:

Յես շատ լավ գիտեմ, վոր մենք ունենք գիտնականներ, վորոնցով մենք կարող ենք հպարտանալ, դիտեմ, վոր նրանք շատ շատ են տալիս և կտան ապագայում, բայց մեր կողմից մեծ իդեոտիզմ կլինեն—թույլ տվեք այսպես կոպիտ արտահայտվել,—յեթե մենք ասեյինք, թե ամեն ինչ մենք ինքներս կանենք մեր ուժերով, վոր «գլխարկներով կփայցնենք»:

Ո՞վ պիտի անի այս ամենը, ո՞վ պիտի տեխնիկական, կուլտուրական ու տնտեսական տեսակետից հետամնաց Ռու-

սաստանը փոխարկեպի—դարձնի սոցիալիստական, հետևաբար ամենակուլտուրական յերկիրը: Այս փոխակերպումը բաժին է ընկնում յերիտասարդ սերնդին: Այսպիսի մեծ խնդիր իրականացնելը մեծագույն պատիվ է, բայց խնդիրն ամենևին հեշտ չէ: Յերբ այժմ յես անցյալը համեմատում եմ ներկայի հետ, յես ասում եմ. չնայած ձեր հայրերն ու մայրերը կռվել են կապիտալիստական հասարակակարգի դեմ, մահացել են բանտերում ու կախաղանների վրա, Սիբիրում ու տալլաներում, չնայած դրան, մեր առջև դրված խնդիրները շատ ավելի դժվար են: Կարելի չէ փառավորապես մահանալ ցարական ռեժիմի դեմ կռվելով, բայց միայն պատրաստակամությամբ, միայն ցանկությամբ լավ դործարան կառուցել չի կարելի: Յեվ ահա, յեթե վերցնենք յերկու սերունդ. մեր—հին հեղափոխականների—սերունդը և ձեր—յերիտասարդներին—սերունդը, ապա պետք է ուղղակի ասել. մենք պայքարել ենք, մենք մարտնչել ենք ցարական ինքնակալութեան դեմ, կապիտալիստական ռեժիմի դեմ, մենք ունեցել ենք բալականաչափ գիտելիքներ, ուժ ու յեռանդ, վորպեսզի նրան տապալենք, բայց վորպեսզի այժմ կառուցենք լավ դործարաններ, լավ Փարիկաներ, լավ սովորեցնենք, լավ դաստիարակենք յերիտասարդությունը,—սրա համար մենք, հին սերունդս, դիտելիքներ չունենք: Այդ գիտելիքները դուք պիտի տաք:

Դուք այժմ գտնվում եք այնպիսի պայմաններում, յերբ ձեզ վրա մեծագույն խնդիր է դրվում՝ ակտիվորեն ոգնել բոլոր կեղեքվածների ազատագրմանն ու բոլոր վոչ-կուլտուրականներին կուլտուրական բարձր աստիճանի հասցնելուն: Յես կարծում եմ, վոր յերբեք, վոչ մի դասակարգի բաժին չի ընկել այսպիսի շնորհապարտ խնդիր, վորպիսին բաժին է ընկել մեր պրոլետարիատին ու նրա ինտելիգենցիային:

Լենինի հանճարեղ ղեկավարությամբ մենք կարողացանք խորտակել հին բուրժուական հասարակակարգը և ձեռնարկեցինք սոցիալիզմի կառուցմանը մեր յերկրում:

Յես վստահ եմ, վոր լենինյան կուսակցության ղեկավարությամբ այժմյան յերիտասարդ սերնդին կհաջողվի իրադործել ավելի ևս վիթխարի մի խնդիր՝ կառուցել սո-

ցիալիզմ և ապացուցել ամբողջ աշխարհին, վոր Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան կրակի մեջ ծնված պրոլետարական ինտելիգենցիան լավագոյնն է ամբողջ պատմութեան ընթացքում:

Մի՞թե այսպիսի դերը չի ստիպի մեզնից յուրաքանչյուրին այրվելու ներքնապես, քրտնաշան աշխատելու, ուսումնասիրելու:

Ձեր ճանապարհին քիչ դժվարութիւններ չեն լինի: Նոր կարմիր մասնագետները ու հին մասնագետները միջև վորոշ բաղխումներ, իհարկե, կլինեն: Բայց կուսակցութիւնն ու խորհրդային իշխանութիւնը հաստատապես վորոշել են լայն բացել դռները յերկոսասարդ կարմիր մասնագետներին առաջ:

Թույլ տվե՛ք լիակատար վստահութիւն հայտնելու, վոր կուսակցութեան և խորհրդային իշխանութեան հույսերը դուք կարդարացնե՛ք: (Ծափահարութիւններ):

«Правда» № 74,
28 մարտի 1928 թ.

«Թեթեվ Հեծելազորին» ՀԱՐԿԱՎՈՐ Ե ԿՈՒՍԲՈՒՋՆԵՐԻ ՈԳՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Նամակ բայր վ.Հ.—ԲԳՏ-ներին և ՀամկԿՅՍՄ կազմակերպութիւններին:
Մոսկվա, 19 հունվարի 1929 թիվ

Ձնայած իրենց աշխատանքի կարճ ժամանակամիջոցին, «Թեթեվ Հեծելազորի» խմբերը ցույց տվին իրենց կենսունակութիւնը, դրական արդյունքներ ձեռք բերելով խորհրդային ապարատում՝ իրենց հայտաբերած բյուրոկրատիզմի, քաջքուկի, անփութութեան, իսկ յերբեմն եւ հանցագործութեան դեպքերի վերացման դործում:

Սրա հետ միասին նրանց աշխատանքում դեռևս կան հետևյալ երկու թերութիւններ. անկուսակցական յերկտասարդութեան չափազանց թույլ ներդրումը, այս աշխատանքի միանգամայն աննշան ծավալումը դյուզում, խմբերի անբավարար ղեկավարումը ԲԳՏ-ի որդանների և կոմյերիտիւթեան կողմից:

«Թեթեվ Հեծելազորի» խմբերի հիմնական խնդիրն է հանդիսանում վճռական պայքարը ապարատի բյուրոկրատի-

տիզմի, անշարժութեան և նրա արհամարհական վերաբերմունքի դեմ դեպի աշխատավորութեան կարիքները:

Փորձը ցույց է տվել, վոր խմբերն իրենց աշխատանքը պետք է ծավալեն զլխավորապես լայն հարցերի շուրջը, վորոնք կապված են խորհրդային ապարատի կողմից բնակչութեանն սպասարկելու հետ: Գործնապես այն դործը պետք է արտահայտվի բնակչութիւնից ստացվող դանդատներն ստուգելու, հաճախորդների հանդեպ աշխատակիցների անուշադիր վերաբերմունքի դեմ պայքարելու, աշխատանքային դիսցիպլինայի վիճակն ստուգելու, արտադրական խորհրդակցութիւնների ու ԲԳՏ-ի վորոշումների կատարումն ստուգելու մեջ և այլն:

Գյուղում, սրա հետ միասին, «Թեթեվ Հեծելազորի» ամենազլխավոր խնդիրը պետք է լինի՝ ստուգել, թե վորքան ճիշտ են ոգտագործվում ինքնահարկումից դոյացող միջոցները, ստուգել հարկից ազատումները, դյուզական չբաշխութեանն ոգնելու վերաբերյալ որենքի կատարումը, հետադուտի բնակչութեանն սպասարկող կազմակերպութիւնները (փոխորդութեան կոմիտեներ, ագրոկայաններ և այլն):

Խմբերի աշխատանքը վոչ մի դեպքում կադրոնի բնույթ չպիտի կրի, այլ պետք է հիմնվի խմբերի իրենց իսկ մասնակիցների լայն նախաձեռնութեան վրա:

«Թեթեվ Հեծելազորի» խմբի ներդրումը պետք է կատարվի բացառապես կամավոր կարգով: Ավելի մեծ չափով անհրաժեշտ է նրանց մեջ ներդրավել անկուսակցական յերկտասարդութեանը: Գյուղում խմբի մեջ պիտի ներդրավել առաւելապես բատրակութեանն ու չբաշխութեանը, վոչ մի դեպքում թույլ չտալով նրա մեջ մտնելու կուլակային և խորթ տարրերին:

ԲԳՏ-ի որդանները պարտավոր են ամեն տեսակ աջակցութիւն ցույց տալ՝ «Թեթեվ Հեծելազորի» խմբերին ոգնելու և ղեկավարելու դործում:

Իրենց աշխատանքի մեջ «Թեթեվ Հեծելազորի» խմբերը ներդրավելու հետ միաժամանակ ԲԳՏ-ի և կոմյերիտիւթեան որդանները պարտավոր են միջոցներ ձեռք առնել խորհրդային ապարատի մեջ ներդրավելու այն «հեծյալներ»

րին», վորոնք իրենց ցուցարբերել են իբրև ակտիվ և ընդունակ աշխատողներ:

«Правда» № 16,
19 հոկտեմբերի 1929 թ.

ՆՈՐ ԿԱԴՐԵՐԸ

Համկ(բ)Կ Համամիութենական XVII կոնֆերանցիայում արած
գեկուցումից

Նոր արտադրությունների կառուցումն ու նոր տեխնիկայի յուրացման խնդիրները պահանջում են արագորեն համապատասխան մասշտաբով տեխնիկական կադրեր պատրաստել:

Մենք ամենից ավելի ազդատ ենք կադրերով: Այն դեմքավարությունները, վոր մենք զգում ենք նոր գործարկվող ձեռնարկությունները յուրացնելիս, — դրա պատճառը նախ և առաջ կադրերի պակասությունն է: Մենք ստիպված ենք կադրեր ստեղծելու վրա: Կադրերի պատրաստումը լայնորեն ծավալվում է: Առ 1-ն հունվարի 1932 թվի ԺՏԳԽ տեխնիկական բուհերում, տեխնիկումներում ու բանֆակներում սովորում էին 370 հազար հոգի, ֆաբրիկաներում՝ 626 հազար ու այլ ամեն տեսակ դասընթացներում՝ 700—800 հազար հոգի: Միայն ԺՏԳԽ-ի սխտեմում սովորում են ավելի քան 1.800 հազար հոգի:

1931 թվին ավարտել են 21 հազար յերիտասարդ ինժեներներ և տեխնիկներ, 1932 թվին ավարտելու յեն 38 հազար, իսկ 1933 թվին՝ 87 հազար: Ֆաբրիկաները 1931 թվին ավարտել են 51 հազար հոգի, 1932 թվին ավարտելու յեն 350 հազար հոգի: Այս նոր կադրերը, վոր արագորեն աճում են քանակապես, կոմպլեկտվ նոր տեխնիկայի տիրապետման պայքարում, կարևորագույն պայման են հանդիսանում սոցիալիստական արդյունաբերության հետագա ծավալման համար...

Արդյունաբերության զիտահետադոտական հիմնարկներն ընթացիկ տարում 141 միավորից հասել են 255-ի: Գիտական աշխատողների թիվը 6 հազարից աճել-հասել է 12,5

հազարի*: Գիտահետադոտական հաստատությունների կապն արդյունաբերության գործնական խնդիրների հետ այնուամենայնիվ չափազանց անբավարար է, թեպետև 1931 թվին նշանակելի քայլ է արված դեպի առաջ: Մեր գիտնականներից, տեխնիկներից ու ինժեներներից հեկայական քանակությամբ նստած են զիտահետադոտական ինստիտուտներում, հաճախ շատ ոգտակար աշխատանք են կատարում, բայց հարկավոր է ուղղակի ասել, վոր գործարաններից նրանք դեռևս հեռու յեն: Վորոչ չըջադարձ անկասկած գոյություն ունի, բայց սա անբավարար է:

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒ ԿՈՄՅԵՐԻՏՄԻՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՀՍԿՍԱԿԱՆ ԴԵՐ ԵՆ ԽԱՂԱՅԵԼ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒՄ ՈՒ
ԿԱՌՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒՄ⁴

Մեր յերկրի բանվոր դասակարգի խանդավառությունը, նրա անսահման նվիրվածությունն իր խորհրդային իշխանությանը, սոցմրցությունն ու հարվածայնությունը վորոշեցին մեր արդյունաբերության հաջողությունը 1931 թվին:

Բանվոր դասակարգի շարքերում մեր յերիտասարդությունը, առանձնապես կոմյերիտական յերիտասարդությունը, հսկայական դեր խաղաց գործարաններում, կառուցումներում՝ իր խանդավառությամբ վարակելով բոլոր չըջապատողներին: Ահավասիկ բանվորական մասսաների ու բանվոր յերիտասարդության այս վերաբերմունքը մեզ հնարավորություն տվեց մի շարք հաղթանակներ տանելու: Բանվոր դասակարգի խանդավառությունը, կուսակցության ղեկավարությունը, կոմյերիտության աշխատանքը մեզ տվին 1931 թվի հաջողությունները:

1932 թվին, ինչպես յես արդեն ասացի, խնդիրներն զղալիորեն ավելի մեծ են, քան 1931 թվին: Դրանք հարկ կլինի լուծել վոչ ավելի պակաս եներդիայով, վոչ ավելի պակաս աշխատանքով: Այս ծրագիրը մենք կարող ենք կատարել միայն այն դեպքում, յեթե թեներս քշտած, բոլշևիկներն զլիավորելով մեր յերկրի բանվոր դասակարգի

* Թվերը վերցված են Համկ(բ)Կ XVII կոնֆերանցիայի նյութերից: Սղադրական հաշվետվություն, էջ 15, Կուսհրատ, 1932 թ., Մոսկվա:

խանդավառութիւնը, մեր Կենտկոմի ղեկավարութեամբ, այս պայքարը ծավալենք հենց այսօրվանից, վոչ մի րոպե չհետաձգելով արդշունարեքութեան այս տարվա ծրագրի կատարումը: Իսկ սա նշանակում է՝ վոչ միայն կատարել հնդամյակը չորս տարում, այլև գերակատարել այն, վորն իր հերթին ճանապարհ կբացի՝ յերկրորդ հնդամյակում ծավալուն առաջխաղացման համար:

Չնայած բոլոր դժվարութիւններին, ամեն կասկածից վեր է, վոր 1932 թվի հաջողութիւններն անհամեմատ ավելի բարձր կլինեն, քան 1931 թվին: Ինչ եւ վոր լինի, նույնիսկ սև մետալուրգիայի դժուր 1931 թվի աշխատանքն իդուր չի անցնի 1932 թվի համար: Յեթե մենք մեծ դժվարութեամբ կարողացանք 1931 թվին մտցնել միայն 4 վառարան, ապա 1932 թվի արդեն առաջին կիսամյակում կդուրծարկվեն համենայն դեպս առնվազն 10 վառարան, վորոնց թիւում նաև այնպիսի վառարաններ, ինչպես Մադնիտկայի և Կուզնեցկի վառարաններն են: Յեթե 1931 թվին մենք ամբողջ կուսակցութեան հետ միասին մեծ դժվարութեամբ ձիւ տվինք ածուխը և մինչև այսօր Դոնբասում հասցրինք 144 հազար տոննի, իսկ ամբողջ յերկրում՝ մինչև 200 հազար տոննի,—ապա վոչ մի հիմք չկա, վոր այն ձիւ չենք տա և հասցնի 250—270 հազար տոնն ուրական հանույթի և կատարի այս տարվա ծրագիրը:

Ընկերներ, մեր կուսակցութիւնը՝ Վլադիմիր Իլիչի անմիջական ղեկավարութեամբ հոկտեմբերյան որերին համաշխարհային պատմական նշանակութիւն ունեցող հաղթանակ տարավ և պաշտպանեց Հոկտեմբերի նվաճումներն սպիտակ-գլխաւորականների ու միջազգային խմբերիալիքի դեմ մղած քաղաքացիական ամենադաժան պատերազմում: Մեր կուսակցութիւնը, վորը մնացել է համաշխարհում Իլիչի ավանդներին, ջախջախել է հակահեղափոխական տրոցկիզմն ու աջ ոպորտունիստներին և հսկայական հաջողութիւններ է ձեռք բերել սոցիալիստական շինարարութեան դործում՝ Կիւի և ընկեր Ստալինի ղեկավարութեամբ,—մեր կուսակցութիւնը, ինչպես և նախընթաց տարիներում, կտանի մեր Միութեան բանվոր դասակարգին դեպի նոր

հաղթանակ—կատարելու 1932 թվի պլանը և դրանով իսկ ավարտելու առաջին հնդամյակը չորս տարում:

«Արդյունաբերութեան զարգացման 1931 թվի արդյունքները և 1932 թվի խնդիրները», էջ 50—51, Կուսբառ, 1932 թիվ, Մոսկվա:

ՊՐՈԼԵՏԱՐԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՑԻԱՆ

Վորակական պոպստների վերաբերյալ համագումարում արտասանած ճառից՝ 1933 թվի մայիսի 25-ին

Խորհրդային յերկրի յուրաքանչյուր քաղաքացի, վոր ոիրում է իր սոցիալիստական յերկիրը, պետք է անի ամեն անհրաժեշտ բան, վորպեսզի ամրապնդի իր յերկրի պաշտպանութիւնը, իսկ դուք, ընկեր ինժեներներ և տեխնիկներ, վորակական մետալուրգիայի աշխատողներ, պետք է ղինեք ձեր Կարմիր բանակը, Խորհրդային Միութեան Կարմիր բանակը, վորն ապահովի մեր վճռական հակահարկածը բոլոր նրանց, ուլքեր կհամարձակվեն անցնել մեր Միութեան սահմանը:

Պաշտպանութեան դործիքները պահանջում են բարձրորակ պողպատ, դուք, ընկերներ, պետք է տաք այդ պողպատը, դուք կարողանում եք դա պատրաստել, դուք արդեն ապացուցել եք այդ:

Յես համատացած եմ, վոր մեր ինժեներներն ու տեխնիկներն ամեն անհրաժեշտ բան կանեն, վորպեսզի 1934 թվին մենք չներմուծենք վոչ մի տոնն վորակական պողպատ:

Մետալուրգները կապացուցեն նույնպես, ինչպես արդեն ապացուցել են մեքենաչները, վոր չկա մի այնպիսի մեքենա, վորը մենք չկարողանանք չինել, չկա այնպիսի մետաղ, ամենաբարձրորակ մետաղ, վորը մենք չկարողանանք ձուլել:

Մեր մեջ, ընկերներ, հսկայական, ճնշող մեծամասնութիւն են կազմում յերիտասարդ ինժեներները, նրանք, վորոնց դաստիարակել է խորհրդային իշխանութիւնը և դարձրել ինժեներներ: Դուք պրոլետարական սկտութեան ինտելիգենցիան եք, դուք պրոլետարիատի դիկտատուրայի

յերկրի ինտելիգենցիան ե.ք. դուք մեր ինտելիգենցիան ե.ք.:

Յեվրոպայի ու Ամերիկայի բուրժուական ինտելիգենցիան մեծ հաջողություններ ե ձեռք բերել տեխնիկայի զարգացման գործում: Մեր կուսակցությունը, խորհրդային իշխանությունը այս տեխնիկան փոխադրել են խորհրդային հողի վրա և նրանով զինել մեր գործարանները: Խորհրդային ինժեների գործն ե՝ այդ մեքենաներն ու ագրեգատները և սպաս դնել պրոլետարական ղեկառուության:

Խորհրդային իշխանությունը, բանվոր դասակարգը դաստիարակել են ձեզ—նրանք ձեզնից պահանջում են լավ աշխատանք: Այդ դուք պիտի անեք: Այդ դուք կարող եք անել:

«Խորհուրդների յերկրի կապիտանը մեզ տանում ե հաղթանակից հաղթանակ»,
էջ 15—16, Կուսկրտ, 1933 թ., Մոսկվա:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵՆՔ ՅԵՐԵՔ ՓՈՐՁԱԿԱՆ—ՅՈՒՑԱՂՐԱԿԱՆ ԴՈՄՆԱ

«Комсомольская Правда»-յի խմբագրության գրույցը ծանր արդյունաբերության ժողովրդական կոմիսար ընկեր Որջոնիկիձեյի հետ

— Բուլլեթենների հերոսական կուսակցության կողմից զեկավարվող լենինյան կոմյերիտականությունը ցույց տվեց նոր դոմնաների կառուցման սքանչելի որինակներ: Ի՞նչ պիտի անի նա այժմ այդ դոմնաների տեխնիկան յուրացնելու համար, նրանց ճշգրիտ, վստահ, անընդմեջ աշխատանքի համար:

Այս հարցով «Комсомольская Правда» լրագրի խմբագրությունը 1933 թվի հունիսին ղեկմեց ծանր արդյունաբերության ժողովրդական կոմիսար ընկեր Որջոնիկիձեյին: Ընկեր Որջոնիկիձեյն պատասխանեց հետևյալը.

— Մեր նոր դոմնաները համաշխարհային տեխնիկայի վերջին նվաճումներն են: Ամբողջ աշխարհում այժմ վոչ վոք, բացի Խորհրդային Միությունից, ի վիճակի չե այդպիսի դոմնաներ կառուցելու: Մեր դոմնաները բանվորին աղատում են ծանր աշխատանքից, բայց սրա փոխարեն պահանջում են բացառիկ ուշադրություն, արտադրական

պրոցեսի հստակ, կուլտուրական կազմակերպում: Նոր դոմնաներում հաճախ լրիվ չեն ոգտադործվում մեխանիզմներն ու սարքերը: Մենք դեռ շատ պիտի աշխատենք, վորպեսզի լրիվեն յուրացենք մետալուրգիայի տեխնիկան, նոր, կատարելագործված դոմնային վառարանների տեխնիկան: Յեվ այստեղ յես կոմյերիտականներին, բանվոր յերիտասարդությանը, յերիտասարդ ինժեներներին ու տեխնիկներին առանձին խոսք ունեմ ասելու:

Յես կոնկրետ առաջարկ ունեմ. յեկեք ձեզ հետ, կոմյերիտականության, «Комсомольская Правда»-յի հետ միասին յերիտասարդ մասնագետ-ինժեներներին միջից կամավոր ենտուղիաստների կոչ կազմակերպենք այդ նոր, առաջնակարգ դոմնաների մոտ աշխատելու համար:

Յես առաջարկում եմ ստեղծել փորձնական-ցուցադրական դոմնաներ, վորոնք հանդիսանան ամենաբարդ մետալուրգիական տեխնիկայի յուրացման որինակ: Յես առաջարկում եմ այդ դոմնաներում՝ Մադնիտոդորսկի № 3, Կուլենեցկի № 3, Ադովստալի № 1 դոմնայում—ամենուրեք, սկսած հանքաբակից մինչև հնոցայինը և լցնող մեքենան՝ նշանակել ենտուղիաստներ—յերիտասարդ ինժեներներ և տեխնիկներ: Թող փորձնական-ցուցադրական դոմնայում լրրե փականագործ աշխատի ինժեները, մեքենավար՝ մեխանիկը, հերթապահ ելեկտրիկ՝ ելեկտրոտեխնիկ ինժեները, ջրմուղագործ՝ ջրմուղային ինժեները, հնոցավար՝ մետալուրգ ինժեները: Թող նրանք փորձված, հին ինժեներների ու դոմնագործ վարպետների ղեկավարութամբ ցույց տան նոր տեխնիկայի յուրացման որինակներ:

Ժամանակակից մեքենացված դոմնայի վրա հարկավոր են, կրկնում եմ, վոչ միայն մետալուրգներ, այլև թե՛ մեխանիկներ, թե՛ ելեկտրիկներ:

Իմ հաշվով, հիշատակված դոմնաների վրա կպահանջվի 300 աղպիսի յերիտասարդ մասնագետ: Ընդգծում եմ, վոր սրանց ջոկումը պիտի կատարվի կամավոր հիմունքներով:

Կոմյերիտականության պարտականությունն ե գտնել այդ կամավոր—ենտուղիաստներին, նրանց ջոկել—վերցնել լավագույն, ստուգված յերիտասարդ մասնագետների միջից, վո-

րոնք չբաշխելին հաղնելու փականադործի կամ հնոցավարի մասնագետու, վորպեսզի անմիջականորեն աղբեղատի մոտ, մեքենայի մոտ յուրացնեն այն տեխնիկան, վորը նրանք հետադայում առիթ են ունենալու ղեկավարելու իր-րե հերթափոխ ինժեներներ, ավազ վարպետներ և այլն:

Յես վստահ եմ, վոր ՀամԼԿԵՄ ԿԿ-ը, «Комсомоль-ская Правда»-ն, ամբողջ լենինյան կոմյերիտմիությունը կալաչտպանեն իմ առաջարկը և կկազմակերպեն կամավոր-ների այս կոչը:

Կոմյերիտականները ցույց են տվել աշխարհում չտես-նված կառուցման որինակներ: Այժմ նրանք պետք է պատ-վով կատարեն մեր առաջնորդ ընկեր Ստալինի կոչը՝ շինա-րարության պաֆոսը լրացնելու նոր տեխնիկայի յուրաց-ման պաֆոսով:

«Комсомольская Правда» № 145,
24 հունիսի 1933 թ.

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԱՍՆԱԳՏՆԵՐԻ ԶՐՈՒՅՑՆ ԸՆԿԵՐ ՈՐՁՈՆԻԿԻՉՅՅԻ ՀԵՏ

— Մարդ պետք է իմանա այն դործը, վորն ինքը ղե-կավարում է: Յեթե ինժեներն ամեն ինչ ինքը կարող է անել, ամեն ինչ կարողանում է ցույց տալ բանվորին, նրա հեղինակությունն անսահման բարձրանում է: Վերջերս յես Մադնիտոդորսկումն եյի և հարցրի յերիտասարդ ինժե-ներներին, թե «Դուք կարո՞ղ եք ֆուրման փոխել»:— «Ա՛յ, —ասում է,—չեմ փորձել»:— «Իսկ սառնարանները կարո՞ղ եք»: Դարձյալ ասում է՝ «Չեմ փորձել»:

— Այն բարձր տեխնիկան, վոր մենք այժմ ունենք մեր յերկրում, արքասահմանում զարգացել է տասնամյակների ընթացքում, աստիճան առ աստիճան: Չե՞ վոր, յեթե մենք այդպիսի աստիճաններով գնայինք մեր արորից ու դուրա-նից, հարկավոր կլինեիր մի ամբողջ հարյուրամյակ: Մի՞թե ժամանակ կա դրա համար: Պրոլետարիատին ծառայելու համար դնված են լավադույն մեքենաներ, մեր կառուցում-ների համար վերցված են առաջավոր որինակներ, իսկ ին-

չո՞ւ յենք մենք ամբողջ ժամանակ այնպես համառորեն խո-սում տեխնիկան յուրացնելու մասին, ինդուստրիայի ժա-մանակակից նվաճումները տիրապետելու մասին:

— Մեղք դործած չեմ լինի, յեթե յես ասեմ, վոր կադ-րերի հարցում մեմք հետ եմք մնացել մի ամբողջ հիսնա-մյակ: Նոր դոմնայում համարյա վերացված է ֆիզիկական աշխատանքը, ամեն ինչ մեխանիզացիայի յես յենթարկված: Հարկավոր են բանիմաց մարդիկ, տեխնիկներ և ինժեներ-ներ՝ այդ մեխանիզմները կուլտուրական յեղանակով չահա-դործելու համար:

— Մադնիտական ղեղանւոների ղեղա՛ստն է: Վոչ մի բանի հետ համեմատել չի լինի: Սակայն ամենադիսալնորը՝ տեխնիկական բազան կա, իսկ մարդիկ չկան: Յես հասկա-նում եմ այն յերիտասարդ ինժեներներին, վորոնք վերջերս խոստովանեցին ինձ, թե «Մեղ չմեցրեց չուգունի այսպիսի հեղեղը. առաջ մենք չեյինք տեսել, վոր 50—60 տոննը մի-ջանի բոպելում լցնի շերտները»:

Թող ձեզ չվախեցնեն դժվարություններով:

Վստահ յեղեք ձեզ վրա: Յեկեք, հաղեք մասնագետու-տը և կանդնեցեք բանվորի տեղում: Կոմյերիտական դոմ-նայում սկսեք այնպես կատարել ծրագիրը, վոր վերանան այն թոխչեները, վոր մենք տեսնում ենք Մադնիտոդորսկի աղբեղատների աշխատանքում: Մեր կուսակցությունը հըս-կայական ուղադրություն է նվիրում Մադնիտկային: Մենք ուղարկում ենք այնտեղ լավադույն մարդիկ, ամբացնում ենք այնտեղի կուսակցական ղեկավարությունը: Յես հու-սով եմ, վոր դուք ել վատ չեք լինի նրանցից:

— Ձեզ դրավո՞ւմ է արդյոք այդ ամբողջ աշխատանքը:

— Ըստիս՝ ապրել այնտեղ, կառուցել Մագնիտկան— նշանակում է լինել Խորհրդային Միության վոչ վերջին մարդիկ:

— Յեվ դարձյալ յես ուզում եյի նախադուռացնել ձեզ. ահավասիկ Մադնիտկայում կա այսպիսի չուգունավախ: Պատահում են ինժեներներ, վորոնք վախենում են յերեք վառարանների վրա աշխատելուց, ե՛լ ավելի վախենում են չորսից: Սովոր չեն այսպիսի մասշտաբների: Դժվար բան է

սա, բայց հարկավոր է: Հիշեցե՛ք — դուք յերկրասարդ եք: Մի՛ վարակվեք այդ չուղունավախով: Յերկիրը ձեր դոմ-նայից սպասում է լավադույն չուղուն:

«Комсомольская Правда» № 195,
23 դեկտեմբերի 1933 թ.

ԸՆԿԵՐ ՍՏԱԼԻՆԻ ՎԵՑ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ՀԱՂԹՈՒԹՅԱՆ ՈՒՂԻՆ ԵՆ՝

Ծանր արգյունաբերության աշխատողների խորհրդակցության բացմանն արտասանած հատից՝ 1934 թվի սեպտեմբերի 20-ին:

Այսպիսի հարց կարող է ծագել. իսկ ի՞նչպիսի վորո-չում կընդունենք մենք այս խորհրդակցության մեջ, ի՞նչպիսի «պլատֆորմ», ի՞նչ ուղիներ կնշենք: Յես կարծում եմ, վոր վոչ մի «պլատֆորմ» մշակելու կարիք չի լինի: Յերբ 1931 թվին մեր արտադրական ծրագրի կատարումը վատ եր ընթանում, մեր կուսակցության ԿԿ-ի շենքում հրավիրվեց տնտեսավարների խորհրդակցություն: Այդ խորհրդակցության մեջ ընկեր Ստալինն արտասանեց իր պատմական ճառը, ձևակերպելով իր «վեց պայմանները»: Այս վեց պայմանները մեր հաղթական առաջխաղացման մարտական ծրագիրն էին: Կարո՞ղ ենք արդյոք այսօր մենք ասել, թե այս վեց պայմանները մենք ամբողջովին կատա-րել ենք: Վոչ մի դեպքում: Ինչի՞ մասին եր այն ժամանակ խոսում ընկեր Ստալինը:

«Առաջվա նման այլևս չի կարելի հույսը դնել աշխա-տութի ինքնահոսի վրա: Արդյունաբերությունն աշխատութով ապահովելու համար պետք է այդ ուժը կազմակերպված ձևով համալսել, պետք է աշխատանքը մեխանիզացիայի յենթարկել»:

Ընթանալով այս ուղիով, մենք մեզ ապահովեցինք բան-վորական ուժով: Այսօր մենք առիթ չունենք դանդաղե-լու, վոր բանվորների պակասություն կա: Մենք նույնիսկ բանվորական ուժի ավելցուկ ունենք ինչպես շինարարու-թյան մեջ, այնպես ել գործող ձեռնարկություններում:

Բայց արդյոք մենք վճռական հաջողություններ ձեռք

բերե՞լ ենք աշխատատար աշխատանքների մեխանիզացիայի գործում:

Ընկեր Ստալինն ասում եր.

«Կարծել, թե աշխատանքի մեր տեմպերի ու արտա-դրությունի մեր մասշտաբների պայմաններում կարելի յե կառավարվել առանց մեխանիզացիայի՝ նշանակում է հույս ունենալ, թե ծովը կարելի յե պարպել դեպիով»*:

Խոսելով մեխանիզացիայի մասին, ընկեր Ստալինը իս-կույն եկեթ նախադրույթներում եր.

«Իհարկե, այս չի նշանակում, վոր, իրր թե, պետք է անուշադրություն մատնել ձեռքի աշխատանքը: Ընդհակա-ռակը, ձեռքի աշխատանքն արտադրության մեջ դեռ յեր-կար ժամանակ լրջադույն դեր է խաղալու»**:

Իհարկե, սկսած 1931 թվից մեխանիզացիայի գործում մենք բավական առաջ ենք անցել, բայց ասել, թե շինա-րարության մեջ մեր աշխատանքները մեխանիզացիայի յենք յենթարկել ինչպես հարկն է, չի կարելի:

Մեզ մոտ շինարարության մեջ այժմ ել մտածում են կառուցման հսկայական ծրագիր քաշել, հիմնված տասնյակ-հազարավոր բանվորների աշխատանքի վրա: Յեթե շինա-րարության վրա աշխատում է 15 հազար բանվոր, ասում ենք—բիչ է, ավելք դարձյալ 10—15 հազար: Այս դեպքում մեխանիզացիայի մոռանում են, վոր չափազանց դժվար է 25—30 հազար բանվոր կառավարելը, յեթե խոսելու լինենք իսկական կառավարման մասին:

Իսկ յեթե մենք ուզում ենք, վոր բանվորները լավ աշ-խատեն, առավելագույն արտադրողականությամբ, պետք է մեխանիզացիայի յենթարկել աշխատանքները:

Իսկ ի՞նչպես է գրությունը մեր շինարարություններում: Ահավասիկ, որինակ, Տաղիլում կառուցվում է հսկայական վազոնաշինական գործարան, այնպիսի գործարան, վոր հա-վասարը չունի նույնիսկ արտասահմանում: Բավական է այսպիսի համեմատություն բերել. անցած տարի մենք ար-տադրել ենք ընդամենը 18,5 հազար վազոն (յերկսունիի

* Ի. Ստալին, Նոր իրադրություն, տնտեսական շինարարության նոր խնդիրներ, էջ 27: Հայկուսհրատ, 1938 թ.:

** Նույն տեղում, էջ 5—0:

հաշվով), այս տարի, ակնհերձորեն, մենք կտանք մոտ 35 հազար վազոն, իսկ այս դործարանը կտա 110 հազար վազոն (յերկսունիի հաշվով):

Այս դեղանտի կառուցման վրա քիչ աշխատանք չի կատարված, բայց հսկայական աշխատանք էլ դեռ առջևիւն է:

Իսկ ինչպես է մեխանիզացիայի յենթարկված այնտեղ աշխատանքը: Ահա մի ակնառու օրինակ: Գնում ենք շինարարութեան միջով—անց է կացվում մի հսկայական թունել ապառաժոտ գետնի միջով: Կանգնած են բանվորները քլունգներով ու բահերով: Իմ այն հարցին, թե ինչո՞ւ պայթեցման աշխատանքներ չեն կիրառվում, պատասխանում են. դիտե՛ք ինչ, գետնին այնպես ծակոտկեն է, վոր պայթյուններ չեն առաջանում: Յես լրիվ չհավատացի այս հայտարարութեանը և հրամայեցի պայթյունը կատարել իմ ներկայութեամբ: Գիշերվա ժամի 1-ին պայթյունը կատարեցին և ստացվեց հսկայական վիում—հողային աշխատանքներից աղափեցին բավականաչափ բանվորներ:

Բահով, քլունգով շատ բան չես անի:

Յեթե յերեք տարի առաջ կառուցման նպատակով եքսկավատոր ստանալու համար հարկավոր էր դա բերել տալ արտառահմանից, ապա այժմ մենք դրանք կարող ենք արտադրել մեզ մոտ: Յեթե Դնեպրոստրոյի աշխատանքների մեխանիզացիայի համար ամբողջ սարքավորումը բերված էր Գերմանիայից և Ամերիկայից, ապա այժմ մենք ինքներս կարող ենք արտադրել այդ սարքավորումը: Մեր մեքենաշինութունը ամրացել է և զարգացել: Նա կարող է և պետք է շինարարութունը դինի մեխանիզմներով, վճռականապես մեծացնելով դրանց արտադրանքն ու բարձրացնելով քանակը:

Բայց հարկավոր է հասնել այն բանին, վոր բոլոր շինարարութուններում սովորեն ինչպես հարկն է ոգտադրածել մեխանիզմները, լրիվ բեռնավորեն դրանք: Հարկավոր է վճռականապես վերջ տալ աշխատանքները մեխանիզացիայի յենթարկել չկարողանալուն, ապիկարութեանը, մեխանիզացիային դիմադրելուն, վորը տեղի ունի շատ կառուցումներում:

1935 թիվը պիտի լինի բոլոր աշխատանքների լայն մեխանիզացիայի տարի: Ընկեր Ստալինի այս ցուցումը մենք դեռևս չենք կատարել:

«Վերացնել աշխատուժի հոսունությունը, վոչնչացնել հավասարեցումը, ցիշտ կազմակերպել աշխատավարձը, բարելավել բանվորների կենցաղային պայմանները—այս է խնդիրը»*, ասում էր Ստալինը:

Ինչպե՞ս է մեզ մոտ այժմ: Մեզ մոտ այժմ դրությունն ալիելի լավ է 1931 թվի համեմատութեամբ, բայց դեռևս բնավ սո՛հն ինչ չի արված, ձախլիկային հավասարանքը չի վոչնչացված:

Մենք պետք է ամենավճռական ձևով վերջ տանք այսպես կոչված «միջին աշխատավարձի» սխտեմին: Սա վոչինչ չասող խայտառակ դիմադրկություն է, և նա, ով առաջարկում է «միջին աշխատավարձ» և ուզում է այդ հիման վրա կազմակերպել աշխատավարձը, նա վճռականապես վոչինչ չի հասկանում մեր իրականությունից ու քաղաքականությունից: (Բուռն ծափահարություններ):

Այս, իհարկե, չի նշանակում, թե աշխատավարձի վրա կարելի չէ ծախսել ինչքան ուզես, այլ դուք ինքներդ՝ դիրեկտորներդ, ցեխերի պետերդ, վարպետներդ պետք է անձամբ զբաղվեք աշխատավարձով և այս կարևորագույն գործը իր բոլոր կոնկրետ մանրամասներով վոչ վոքի չվրստահեք: (Ծափահարություններ):

Աշխատավարձը հզոր գենք է մեր ձեռքին: Աշխատանքի վորակը շատ բանում կախված է այն բանից, թե ինչպես կիկերառեք աշխատավարձը: Իսկ այժմ դիրեկտորն ունի իր աշխատանքի բաժինը, այս աշխատանքի բաժինն իր ներկայացուցիչներն ունի ցեխերում, նրանք են ձեր փոխարեն վճռում կարևորագույն հարցերը, իսկ դուք այդ հարցերով միշտ չե, վոր զբաղվում եք: Դուք ինքներդ պետք է զբաղվեք աշխատավարձով, վորովհետև ասացե՛ք՝ ինչպիսի «միջին աշխատավարձ» կհարմարվի այժմ, որինակ, մեր ամիակային ցեխերում: Յերբ վորոշում էյինք այս միջին աշխատավարձը, արդյոք մենք զաղափար ունեյի՞նք այն մասին,

* Ի. Ստալին, Նոր իրադրություն, տնտեսական շինարարության նոր խնդիրներ, էջ 11: Հայկուհրատ, 1938 թ.:

Թե ինչպես պետք է աշխատել ամերիկային ցեխում, ինչպես պետք է աշխատել Մադնիտոգորսկի «500» պրոկտի դադարյա՛հի վրա և այլն:

Կամ վերցրե՛ք Կրամատորի դործարանը և Ուբարմաշ դործարանը: Այնտեղ կան հսկայական բարձր կատարելության հասած դադարյահներ: Դրանք այնպիսի մեքենաներ են, վորոնք սպասարկում են ամբողջ երկկտրոկայաններ:

Հարց ե ծագում, ո՞վ պիտի աշխատի այս դադարյահների մոտ, վոր «կարգը»: Այնտեղ պիտի ուղարկել վորձառու ինժեներ, վորպեսզի նա մեքենան չվնասի, նրան աշխատավարձ պիտի տալ վոչ թե ըստ կարգի, այլ վորքան վոր նա արժե: Սրանով պիտի զբաղվեն ձեռնարկությունների ու ցեխերի ղեկավարները, վոչ վոք սա չի անի ձեր փոխարեն:

Պետք ե լրիվ ու ամբողջությամբ կատարել ընկեր Ստալինի դրած յերկրորդ պայմանը—վոչնչացնել հալսասարեցումը և ճիշտ կազմակերպել աշխատավարձը: Մա հզոր զենք կլինի մեր ձեռքին՝ պայքարելու համար հոգուտ ծանր արդյունաբերությունների մոբիլիզացիայի:

Ընկեր Ստալինն ասաց, վոր պետք ե սխտեմատիկաբար բարելավել բանվորների կենցաղային պայմանները: Ինչպե՞ս ե մեզ մոտ դրությունն այս տեսակետից:

Շատ հաճախ ասում են. ի՞նչ արած, կապիտալ-ներդրումները չեն բավականացնում, բնակելի տարածությունը չի բավականացնում: Իսկ արդյոք մենք դիտե՞նք, թե ինչքան բնակելի տարածություն ունենք մենք այժմ:

1928 թվի սկզբին նա կազմում եր 8 միլիոն քառակուսի մետր, իսկ 1934 թվի սկզբին՝ 20 միլիոն քառակուսի մետր: Դուք կարծում եք, թե դա ձրի՞ յե տրվել մեզ: Բնակարանային շինարարության մեջ ներդրված ե ավելի քան 4 միլիարդ ուրբի: Իսկ ինչպե՞ս են պահպանվում այս տները: Վորոչ տեղերում բանը հասնում ե խայտառակ փաստերի: Յերբ մարդկանց հարցնում ես, թե ինչպե՞ս ե տեղի ունենում այդ, պատասխանում են, թե այս տարի փողը չբավականացրեց. յեթե փող բաց թողնեյին, մենք այդ կանեյինք: Իսկ թե ինչու յե ապականված այն, ինչ կառուցված ե, այս մասին քիչ են մտածում:

Իսկ բանվորն իբրավացի կերպով պահանջում ե բավարարել իր նյութական-կենցաղային պահանջները: Յեթե մենք այդ չանենք, նա տեղից տեղ կփոխադրվի և կվորոնի ավելի լավ բնակարան:

Այնպիսի պայմաններ պիտի ստեղծել բանվորներին համար, վորպեսզի նրանք աշխատեն բարձր արտադրողականությամբ: Մենք կառուցել ենք հիանալի դործարաններ, ցեխեր, ադրեդատներ: Յեթե նրանք չսպասարկվեն ինչպես հարկն ե, մենք ամենակարճ ժամանակամիջոցում չարքից դուրս կզցենք նրանց:

Շատե՞րն են արդյոք ձեզնից զբաղվում դպրոցներով, մանկամսուրներով, մանկապարտեզներով:

Ինձ կասեն՝ դեռ դայակ ել ե ուզում դարձնել մեզ մեկ պահանջում եր ծրագրերը կատարել, իսկ հիմա ստիպում ե դայակ դառնալ:

Յես այդ չեմ՝ պահանջում ձեզնից, բայց դուք պետք ե իմանաք, վոր ձեզ մոտ աշխատող բանվորներն ու բանվորուհիները հայրեր և մայրեր են և մտածում են իրենց յերեխաների մասին, և դուք, դործարանների դիրեկտորները, պետք ե հետևեք, թե ինչ ե արվում մանկական հիմնարկներում, իսկ այնտեղ յերբեմն խայտառակություններ են կատարվում:

Վոչ մի առանձին միջոց պետք չե, վորպեսզի վերացվեն դրանք: Հարկավոր ե միայն հոգալ, սիրով և ուշադրությամբ վերաբերվել այս դործին: Կապիտալ շինարարության մեջ մենք ներդրում ենք տասնյակ միլիարդներ, իսկ վորպեսզի կարգի բերենք մանկապարտեզները, մսուրները, դպրոցները, ճաշարանները—սրա համար հենց ձեր փողը պահասում ե:

Վոչ թե փողն ե պակասում, այլ ուշադրություն ու հոգատարությունը: Գտնում են, վոր սա, իբրե թե, մեր դործը չե: Վոչ, մեր գործն ե: Մեր բանվորների յերեխաների մասին վոչ վոք հոգ չի տանի, բացի մեզնից: Հին մեծ քաղաքներում, ինչպես են Մոսկվան, Լենինգրադը, Խարկովը՝ ուրիշ բան ե,—այստեղ կան համապատասխան ուղիներ՝ Առժողկոմատ, Լուսժողկոմատ, սրանք հետևում են այս դործին: Բայց ահա Մադնիտոգորսկում, Սոլիկամ-

սկում, Բերեզնիկիում, Ն. Տադիլում ուրիշ ժողովուրդների ներկայացուցիչները շատ թույլ են: Այս վայրերում բոլոր նյութական միջոցները մեր դիրեկտորների ձեռքին են: Նրանք իրավունք չունեն ձևականորեն վերաբերվելու այնքան կարևոր հարցերի, ինչպիսին են մանկական հիմնարկները, դպրոցները, հիվանդանոցները: Այս դործի վրա պետք է ամենալուրջ ուշադրություն դարձնել:

Յես մի ամբողջ ամիս շրջապագեցի Ուրալում, և չկար մի ժողով, վորտեղ չզանդատվեյին և չխոսեյին փայտօլիների մասին: Մի՞թե չի կարելի մաքրել բնակարանը, չի կարելի այն կարգի բերել: Այնտեղ, վորտեղ ցանկացել են այդ անել, արել են: Մաքնիտկայում այս տեսակետից քիչ բան չի արված: Միքանի դործարաններում ծաղկանոցներ են պատրաստել, ծաղիկներ են տնկել և սրանով սահմանափակվել: Ծաղիկները հիանալի բան են, բայց, ընկերներ, այս դեպքում յեթե ամբողջ դործարանն էլ լավ դրության մեջ է,—փառք ու պատիվ ձեզ, բայց յեթե ծաղիկներով ուղում եք փոշի փչել մեր աչքերին, ձեր ցեխերում անկարգություն է ու կեղտ,—այդ նոմերը չի անցնի:

Յերբեմն մաքրության համար պայքարը մղում են այսպես. վերցնում են լաթը և սկսում մաքրել: Մաքրում են մեքենաները, լվանում են հատակները և այլն: Բայց նայեցե՛ք, թե յուզ կա՞ արդյոք յուզամանում: Մեքենաները պետք է մաքրել. պետք է, վոր նրանք փայլեն, բայց վոչ մի րոպե մի՛ մոռացեք մեքենան յուզելը—սա՛ ամենից առաջ:

Քիչ է դեռևս մեր կուլտուրականությունը, մեծ է դեռևս կուլտուրական հետամնացությունը, հին սովորությունները: Գյուղից բանվորների հսկայական մասսա յե յեկել չինարարության վրա, այսօր նրանք ոգտագործվող բանվորներ են: Յեկել են նույն ընտելություններով ու սովորություններով, վորն ունեցել են տանը: Սա ճիշտ է: Սակայն մենք արդյոք պարզ, պասսիվ վկանե՞ր լինենք սրան, թե՞ հարձակում ծավալենք այս անկուլտուրականության դեմ և առաջ ձգենք դեպի կուլտուրական աշխատանք և կուլտուրական կենցաղ:

Ինչո՞ւ պետք է մեր ճարտարապետը, յերիտասարդ

ճարտարապետը կեղտոտ լինի, զզվելի, չսափրված: Ինչի՞ նման է սա: Ինչո՞ւ չձգվի նա: Ինչո՞ւ ավելի վայելուչ չհագնվի, չսափրվի: Յես լավ աշխատողներ տեսա,—տեխնիկան լավ են հասկացել նրանք և յուրացնում են: Նրանք իրենց դործը վատ չդիտեն, աշխատում են հրապուրված, բայց վոր իրենց կարգի բերեն՝ այս բանը չկա: Ակներեկորեն՝ նրանք դտնում են, վոր սա «կապիտալիզմից է մնացել»: Այս հարցերի վրա պետք է ամենալուրջ ուշադրություն դարձնել: Զի կարելի սրանք դիտել իբրև ուշադրությանն անարժան դատարկ բաներ:

Ընկեր Ստալինն ասում էր, վոր «այլևս չի կարելի հանդուրժել դիմադրկությունն արտադրության մեջ: Վորպեսզի այս չարիքից ազատվենք, պետք է նոր ձևով կադմակերպենք աշխատանքը, պետք է ուժերն այնպես դասավորենք, վոր բանվորների յուրաքանչյուր խումբ պատասխանատու լինի աշխատանքի համար, մեխանիզմների համար, հաստոցների համար, աշխատանքի վորակի համար»*:

Մենք դիմադրկությունը, թերևս, ձևականորեն վոչնչացրել ենք: Այժմ յուրաքանչյուր ադրեպատի ամրացված է վորոշակի անձ, յեթե վոչ ամենուրեք, ապա մեծ մասամբ: Բայց սրանով բանը չի վերջանում: Յեթե տվյալ ադրեպատին, տվյալ դադգյահին ամրացված է, ասենք, Իվանովը,—սա հո բնավ չի նշանակում, թե դիմադրկությունը վոչնչացված է: Դիմադրկությունը վոչնչացված է միայն այն ժամանակ, յերբ Իվանովը իրոք լավ է ինամում իր դադգյահը, մաքուր է պահում, կարգի յե բերում, յուրացրել է նրա վրա աշխատելը և նա իրոք պատասխանատու յե բել է նրա վրա աշխատելը և նա իրոք պատասխանատու յե այս դադգյահի համար,—ահա այն ժամանակ միայն դիմադրկությունը վոչնչացել է եյապես, և վոչ թե ձևականորեն: Իսկ յեթե այս բանը չի արված՝ դիմադրկությունը դեռ էլի իշխում է:

Ինչպե՞ս է մեզ մոտ դրությունը բանվորների և ինժեներների տեղաբաշխման տեսակետից: Այստեղ մեղանում վորքան ուզեք թյուրիմացություններ կան և անճշտություններ: Հաջողությունն ամենից առաջ կախված է այն բանից,

* Ի. Ստալին, Նոր իրադրություն, տնտեսական չինարարության նոր խնդիրներ, էջ 27: Հայկուհրատ, 1938 թ.:

Թե մենք ինչպես կդասավորենք մարդկանց, ինչպես կկազմակերպենք աշխատանքը: Տառապիւորեն ամեն ինչ կա մեր դորժարաններում, ֆարրիկաներում, հանքերում. կան թե՛ մարդիկ, թե՛ հիանալի սարքավորում, թե՛ նյութական մատակարարում: Բայց այս բոլորը պետք է կազմակերպել ինչպես հարկն է:

Ընկեր Ստալինն ասում էր.

«Վորպեսզի բարձրացնենք արտադրութեան ներկա տեմպերն ու մասշտաբները, պետք է հասնենք այն բանին, վոր բանվոր դասակարգն իր սեփական արտադրական-տեխնիկական ինտելիգենցիան ունենա»*:

Մենք նրան ստեղծել ենք, մենք այժմ ունենք մեր պրոլետարական տեխնիկական ինտելիգենցիան,—սա անկասկած է: Մենք ունենք տասնյակ-հազարավոր նոր ինժեներներ: Սա մեր հպարտութիւնն է: Նրանք վատ չեն աշխատում: Շեռ թվարկեցի մեր միջանի յերեկվա ու այսօրվա կոմյէ-րիտական—ինժեներներին, սրանց կարելի չէ ավելացնել հազարավոր կուսակցական և վոչ-կուսակցական ինժեներներ և տեխնիկներ, վորոնք քիչ հաջողութիւններ չեն ձեռք բերում: Բայց մենք սրանով չենք կարող հանդստանալ: Այստեղ մենք վորոշ վտանգ ունենք: Այն ինժեները, վոր յերեկ դեռ անդրադեռ էր, իսկ այսօր ինժեների դիպլոմ ունի, յերբեմն նրան թվում է, թե նա արդեն ամեն ինչ ունի իր ձեռքում: Նա համեմատում է. յերեկ Մադնիտկա չկար՝ այսօր Մադնիտկա կա, յերեկ Կրամատորկա չկար՝ այսօր կա, յերեկ Բերեզնիկի չկար՝ այսօր կա, յերեկ Ուրալմաչ չկար՝ այսօր կա, յերեկ կալիումի հանքեր չկային՝ այսօր կան: Այս ամենը մենք ենք կառուցել: Եւ ի՞նչ է պետք: Լինենք տնտեսավար, թե ինժեներ, լինենք կուսակցական թե պրոֆմիլիթնական աշխատող,—մենք պետք է լրջորեն հետևենք, վորպեսզի մեր մարդիկ չկորցնեն իրենց հեռանկարը, վորպեսզի նրանք պլանպտույտ չունենան: Հարկավոր է ուղղակի ասել այդ յերիտասարդ աշխատողներին. դուք լավ յերիտասարդ աշխատողներ եք, վատ չեք

* Ի. Ստալին, Նոր իրադրութիւն, տնտեսական շինարարութեան նոր խնդիրներ, էջ 28: Հայկուհրատ, 1938 թ.:

աշխատում, բայց ձեզ հարկավոր է շատ և շատ սովորել: Հարկավոր է սովորել, սովորել ու սովորել՝ համբերատար կերպով, համառորեն, հաստատակամորեն: Չպետք է դուռդանալ և հանդստանալ: Այն, ինչ ասել է ընկեր Ստալինը բանվոր դասակարգի արտադրական-տեխնիկական ինտելիգենցիա ստեղծելու մասին, հարկավոր է կենսադործել ամբողջութեամբ ու լրիվ կերպով:

Ընկեր Ստալինը խոսեց հին ինժեներական կադրերի մասին: Այն ժամանակ նա ասաց, վոր բեկում է նկատվում հին ինժեներութեան մասնակցութեան տեսակետից սոցիալիստական շինարարութեան մեջ: Այժմ մենք կարող ենք ասել, վոր հին ինժեներութիւնը մեզ հետ է: Այժմ կարելի չէ հայտարարել, վոր բացառութեամբ խղճուկ խմբիկների ու միավորների—սրիկաների ու հերձվածողների,—վորոնք կհանդիպեն և՛ յերիտասարդ և՛ հին կադրերի մեջ, հին ինժեներութիւնն աշխատում է մեզ հետ միասին:

Արդյունաբերութեան աշխատողների պարտականութիւնն է լայնորեն ոգտադործել ինժեներական ուժերի ստեղծադործական նախաձեռնութիւնը:

Ընկեր Ստալինն ասում էր.

«...Վորպեսզի ապահովենք արդյունաբերութեան ու դուրաւտնտեսութեան հետագա ծախալումը, պետք է հասնենք այն բանին, վոր դործի մեջ դնենք կուսակման նոր աղբյուրներ, վերացնենք տնտեսութիւնը, արմատաւորենք տնտեսաշարիւր, իջեցնենք ինքնարժեքը և բարձրացնենք ներարդյունաբերական կուտակումը»*:

Ինչպե՞ս է այդ տեսակետից դրութիւնը մեզ մոտ: Ինձ կարող են ասել, թե չե՞ վոր դուք ինքներդ եյիք մատնանշում, վոր ինքնարժեքը իջել է մեզ մոտ: Այո, ինքնարժեքը իջել է 7 ամսում վոչ պակաս, քան 5 տոկոսով: Պետք է ասել, վոր մինչև անցյալ տարի մենք շատ յեռանդուն կերպով բարձրացնում եյինք ինքնարժեքը: Այս տարի իջեցրինք: Մեքենաշինութիւնը կուտակում է աալիս: Նույնիսկ սև մետալուրգիան և ածուխն սկսեցին իջեցնել ինքնարժեքը: Այս բոլորը ճիշտ է: Իսկ յեթե մենք շարժենք այն ու-

* Ի. Ստալին, Նոր իրադրութիւն, տնտեսական շինարարութեան նոր խնդիրներ, էջ 28: Հայկուհրատ, 1938 թ.:

զերմները, վորոնց մասին յես ասացի, յեթե մենք ավելի լավ աշխատենք, քան աշխատում ենք, յեթե մենք նյութերը ավելի խնայողաբար ծախսենք, քան ծախսում ենք, այն ժամանակ մենք անհամեմատ ավելի շատ կուտակում կունենանք: Իսկ շատ հաճախ, Թանգադին ընկերներ, մեր դերեկտորները, ինժեներները, տեխնիկները փողը չեն հաշվում:

Հարկավոր է, ընկերներ, վերջ տալ սրան: Հարկավոր է աշխատել տնտեսորեն, խնայողաբար, հաշվով, հարկավոր է միջոցներ կուտակել և շարունակել կառուցումը: Մենք կարող ենք շատ ավելի կուտակումներ անել, քան տալիս ենք այսօր:

Ընկեր Ստալինը պահանջում էր «նոր ձևով աշխատել, նոր ձևով ղեկավարել»:

Ընկեր Ստալինը պահանջում էր.

«...վոր մեր տնտեսական ղեկավարները ձեռնարկությունները ղեկավարեն վո՛չ թե «առհասարակ», վո՛չ թե «ողբից», այլ կոնկրետ կերպով, առարկայորեն, վոր նրանք յուրաքանչյուր հարցին մոտենան վո՛չ թե ընդհանուր շաղակրատության տեսակետից, այլ խիստ գործարար կերպով, վոր նրանք չսահմանափակվեն թղթե խուսադրությամբ (отпиской) կամ ընդհանուր ֆրազներով ու լոզունգներով, այլ Թափանցեն դործի տեխնիկայի մեջ, խորամուխ լինեն դործի ղեռավարի մեջ, խորամուխ լինեն «մանրունքի» մեջ, վորովհետև այժմ «մանրունքներից» մեծ դործեր են կառուցվում»*:

Հարկավոր է արդյոք այս հարցը դնել նաև այսօր, թե, գուցե, նա արդեն լուծված է: Ըստիս այս հարցը պետք է դնել ամբողջ սրությամբ: Այնպես, ինչպես մենք ենք ղեկավարում այժմ (սա առանձնապես վերաբերում է մեր շատ՝ դիտավոր վարչություններին ու տրեստներին, ինչպես նաև շատ դերեկտորներին), այդպես ղեկավարել չի կարելի: Ավելի ճիշտ, պետք է ասել հետևյալը. յեթե մենք շարունակենք այսպես ղեկավարել, մենք չենք ստանա այն արդյունքները, վոր կարող ենք և պետք է ստանանք: Մենք

Ի. Վ. ՍՏԱԼԻՆ և Գ. Կ. ՈՐԶՈՆԻԿԻՉԵ (1936 թ.)

* Ի. Ստալին, Նոր իրադրություն, տնտեսական շինարարության նոր խնդիրներ, էջ 28—29: Հայկուսհրատ, 1938 թ.:

չենք կարողանա մոբիլիզացիայի յենթարկել և հզաադործել
այն հսկայական ռեսուրսները, վոր ունենք:

Գործարանի գերեկտորը շատ հաճախ աշխատում է
չնկատել իր գործարանի թերությունները: Ուրիշ ինչո՞ւ
կարելի չէ բացատրել այն՝ խայտառակությունները, վոր
պատահում են գործարանում և վորոնց շատ հեշտ է վե-
րացնել: Գործարանի գերեկտորը չի ուզում տեսնել իր թե-
րությունները, նա վարժվում է դրանց: Իսկ վորոշ գերեկ-
տորներ շտապում են արագորեն անցնել նկատված խայտա-
ռակությունների կողքով, վորպեսզի խայտառակություն-
ները հենց իրենց չտեսնեն:

Այդպես աշխատել չի կարելի: Գործարանի գերեկտո-
րը, յեթե նա լավ գերեկտոր է (իսկ մենք արդեն բավա-
նաչափ այդպիսի գերեկտորներ ունենք), պետք է լավ իմա-
նա իր գործարանի յուրաքանչյուր անկյունը, նա պիտի
ճանաչի դոնե ամբողջ հրամանատարական կազմը մինչև
բրիգադիրները ներառյալ, լավագույն հարվածայիններին,
իմանա, թե ինչո՞ւ է ապրում նա, ինչպես է աշխատում:
Յեթե նա այդ չգիտե, յեթե նա արտադրությունից գլուխ
չի հանում, նա չի կարող լավ գերեկտոր լինել: Տեխնիկայի
յուրացման գործը անկասկած առաջ է դնացել, և սրա ար-
դյունքն այս տարի մենք ունենք: Իսկ մեքենաների, մեխա-
նիզմների ու ադրեզատների խնամքը ուղղակի բարբարոսա-
կան է: Յեթե խնամքը չլավացնենք՝ մենք կկործանենք մե-
քենաները: Այս բոլորին ձեռնարկությունների գերեկտոր-
ները ամենախնամոտ ուշադրություն պետք է նվիրեն:

Իսկ ինչպե՞ս են կառավարում մեր տրեստները: Նրանք
եւ են աշխատում արագ անցնել խայտառակությունների
կողքով, աշխատում են կողքից թռչել:

Այսոր դուք անցնում եք, խայտառակությունները չենք
նկատում: Մարդիկ կարծում են, թե այդ այդպես եւ պետք
է լինի: Խայտառակությունները մնում են, դրանք չեն վե-
րացվում, և մեզ մոտ սկսվում է քայքայում:

Մեր ելեկտրոկայաններում հատակը շինում են մետա-
խի սալիկներով, միջանի որ հետո միջանի սալիկ արդեն
դուրս է ընկնում: Փոխանակ այդ սալիկները տեղը դնելու,
մեկ-յերկու ամիս անցնում են դրանց մոտով, մինչև վոր

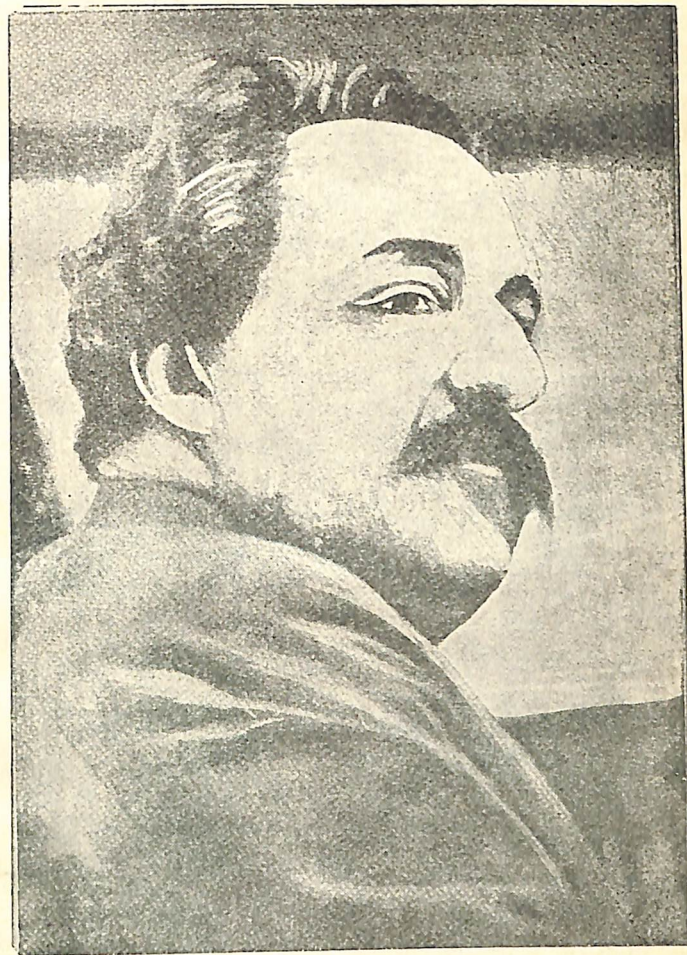
միջանի հատ ել և դուրս ընկնում և ամբողջ հատակը փչա-
նում է:

Մրանք մանրունքներ են, բայց այս մանրունքներից է
կազմվում արտադրության բաղմաղան կյանքը: Մենք կա-
ռուցում ենք մազնիտկա, կառուցել ենք և կառուցում ենք
հսկայական գործարաններ, իսկ այժմ պետք է հետևել այդ
կառուցման յուրաքանչյուր աղյուսին, վորպեսզի նա տե-
ղում լինի, պետք է հետևել յուրաքանչյուր զաղզյահին,
վորպեսզի նա սարքին լինի, այլապես մենք կարող ենք
խաբխել կառուցվածք:

Եստ քանում ղեկավարությունը պետք է փոխեն նաև
մեր գլխավոր վարչությունները: Գլխավոր վարչությունը
պետք է ղեկավարի ինչպես հարկն է: Յերբ ձեռնարկու-
թյունները վորևե քան են պահանջում նրանից, նա պետք է
խնամքով ամեն ինչ ստուգի, իր ձեռնարկությանն այնպի-
սի ծրագիր տա, վոր սա լարված լինի, վոր ուղտադործվեն
ձեռնարկության բոլոր արտադրական կարողությունները,
և ստիպի կատարել այդ ծրագիրը:

Գլխավոր վարչությունների ղեկավարներն իրենք պետք
է համախալի դնան գործարանները—դռնե ամսական վոչ
պակաս, քան 10 որը մեկ անգամ լինեն գործարաններում և
այնտեղ մնան վոչ թե մեկ-յերկու ժամ, այլ միջանի որ,
իսկ այնտեղ, վորտեղ ճեղքվածք կա, նստեն, մինչև վոր
հանեն ճեղքվածքից, ողնեն դիրեկտորին, ցույց տան, թե
ինչպես պետք է աշխատել:

Յեթե մենք բոլորս լավ ղեկավարեյինք, ավելի լավ
արդյունքներ կստացվեյին: Յես այս ասում եմ վոչ թե նրա
համար, վորպեսզի պարզապես մարդկանց անարգեմ, այլ
վորպեսզի անարգեմ ու վարկարեկեմ մեր թերություննե-
րը, հայտաբերեմ դրանք, ցույց տամ դրանք ձեզ, վորպես-
զի վաղը մենք կարողանանք վերացնել դրանք (ծափախա-
րաքյուններ) և վորպեսզի մեր ծանր արդյունաբերությու-
նը, վորին մեր կուսակցությունը, մեր Ստալինը այնքան
հսկայական ուշադրություն են նվիրում, ինչպես հարկն է
կազմակերպի արտադրությունը, կապիտալ չինարարու-
թյունը և կարողանանք դալ Ստալինի մոտ և ասել նրան.
բո բոլոր ցուցումները, վոր դու ավիր մեզ քո վեց պայ-

Գ. Կ. ՈՐՋՈՆԻԿԻՉԵՆ, 1936 թ.

մաններում և XVII համագումարում, մենք, ծանր արդյունաբերության թե՛ կուսակցական և թե՛ անկուսակցական աշխատողներս, ամբողջ յեռանդով, բոլշևիկներն կենսագործում ենք և պատվավոր իրավունք ձեռք կբերենք զեկուցելու քեզ, Վոր ծանր արդյունաբերությունը վատահորեն առաջ ե գնում: Ահա թե ինչ եմ ուզում յես, յերբ քննադատության եմ յենթարկում մեր աշխատանքը: (Բուռն ծափահարություններ):

Մենք հաղթանակ կարող ենք ձեռք բերել միայն մի անվերապահ սլոյմանով, — յեթե մեր բոլոր տնտեսավարները, ամենից առաջ և նախ և առաջ, լավ կուսակցականներ լինեն, — յես խոսում եմ կուսակցության անդամների մասին, — իսկ մեր անկուսակցական տնտեսավարներն ու ինժեներները լինեն ամենաբարեխիղճ և հայրենիքին նվիրված աշխատողներ:

Ընկերներ, յեթե մենք ձեզ հետ միասին բոլշևիկներն գործի գիմենք, մենք հաղթականորեն կվերջացնենք այս տարին և կհայտարարենք մեր կուսակցությանն ու խորհուրդներին VII համագումարին, Վոր ծանր արդյունաբերության 1934 թվի ծրագիրն ամբողջովին կատարված ե:

Յերկրորդ հեղամյակի յերրորդ տարում ծանր արդյունաբերությունը նոր, մեծ ու պատասխանատու խնդիրներ ունի, բայց և նա ունի հզոր վեց միլիոնանոց բանակ, և այս բանակը պիտի լինի ամբողջ ճակատով ծավալուն սոցիալիստական հարձակման ավանդադուռ: Թույլ տվեք սրանով վերջացնել և վողջույն հաղորդել ձեզ մեր կոմունիստական բոլշևիկներին կուսակցության կենտրոնական կոմիտեյի և խորհրդային Միության Ժողովրդական կոմիսարների խորհրդի կողմից: (Բուռն ծափահարություններ, վոռնֆ վերածվում եմ ովացիայի):

«Մոսկվիզացիայի յեկարկել ծանր արդյունաբերության ռեզերվները, կատարել և գերակատարել տարեկան պլանը», եջ 20—30: Կուսերատ, 1934 թ. Մոսկվա:

ՅԵԼՈՒՅԹ ՄԵՔԵՆԱԿԱՌՈՒՑՈՂ ԻՆժԵՆԵՐՆԵՐԻ
ԱՎԱՐՏՄԱՆ ՀԱՆԴԵՍԻՆ

Մոսկվա, 28 հունիսի 1935 թիվ

(Ընկեր Սերգոյի ամբիոնի վրա յերևալը ծափահարու-
թյունների վորոտ և առաջ բերում, դահլիճը հոտնկայա
բուռն ովացիա յե սարքում ժողկովի պատվին) :

Ընկեր Որջոնիկիձեն ընթացավարտներին վողջունում է
ամբողջ ծանր արդյունարերության անունից, նրա ջողոր
աշխատողների և ինժեներա-տեխնիկական աշխատողների
անունից: Իր ճառի մեջ յերիտասարդ ինժեներներին առջև
նա ծավալում է խորհրդային ինժեների՝ ժողովրդի համար
կատարելիք ստեղծագործական աշխատանքի գրավիչ, դու-
նազեղ, հուզիչ հեռանկարը: Վոչ մի յերկրում,—ասում է
ընկեր Սերգոն,—վոչ մի տեղ դուք չեք տեսնի այսպիսի
ուրախ տրամադրված ընթացավարտներ—յերիտասարդ ին-
ժեներներ: Միայն մեր յերկրում, Լենինի—Ստալինի յերկ-
րում կարող են աշխատել բոլոր նրանք, ովքեր կցանկանան:
Աշխատանք կա բոլորի համար: Պետք է աշխատել նրա հա-
մար, վորպեսզի մեր աշխատավորները լավ ապրեն:
Դո՛ւք, մեքենակաուղյողներդ,—ասում է ընկեր Սերգոն,—
դուք գիտեք, թե ինչ նշանակութուն է տալիս ընկեր Ստա-
լինը մեքենաշինությանը՝ ժողովրդական տնտեսության վե-
րակառուցման մեջ: Յեվ հետո ընկ. Սերգոն կոչ է անում
ընթացավարտներին՝ շատ սովորել, տիրապետել ոտարեր-
կրյա առաջավոր տեխնիկային, վորպեսզի աղնվացվի, թե-
թեացվի աշխատանքը և հատատովի մարդու իշխանությու-
նը բնության վրա: Տեխնիկան անընդհատ առաջ է գնում և
նրա դարգացումը սահման չունի:

Յերիտասարդ ինժեներները մեկնում են ձեռնարկու-
թյունները, աշխատավայրերը: Նրանց առջև լայն ճանա-
պարհ է բացված:

Ընկեր Որջոնիկիձեն շնորհակալություն է հայտնում
ինատիտուտի ամբողջ պրոֆեսորական-դասախոսական կադ-
մին ու դիրեկտորին այն բանի համար, վոր նրանք պատ-
րաստել են մասնագետների նոր ջոկատ:

Ընկեր Որջոնիկիձեյի ճառը բազմիցս ընդհատվում էր
բուռն ծափահարություններով:

Ժողովը վողջույններ ուղարկեց ընկերներ Ստալինին,
Որջոնիկիձեյին և Խրուչչեվին:

«За индустриализацию» № 148,

29 հունիսի 1935 թ.

ԾԱՆՈԹ ԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

¹ Այս ժողովածվում տպագրվող վոլյունները.—«Վոլյուն Ազրբեյջանի կոմունիստական յերիտասարդական միության առաջին համագումարին», «Կոմունիստական յերիտասարդության համակովկասյան առաջին համագումարին», ապա «ԿՅՆՄ-ի դերն Անդրկովկասում ազգային հարցի կազակցությամբ» հոդվածը, յեւույթը Անդրկովկասի կոմունիստական կազմակերպությունները II համագումարում և այլն վերաբերում են 1920—1925 թվականների շրջանին, յերբ ընկեր Որջոնիկիձեն հանդիսանում էր անդրկովկասյան բոլշևիկների ղեկավարը:

Ընկեր Սերգո Որջոնիկիձեն Անդրկովկասի կոմյերիտմիության կազմակերպիչն ու ստեղծողն էր:

² 1927 թ. մարտին կառավարական հաղորդագրություն հրապարակվեց քննչական օրգանների կողմից հայտարարված՝ Դոնրասի ածխային արդյունաբերության մի շարք աշխատողների վնասարարական ձեռնարկումների մասին:

Այս զործի ակթիվ իրրև ամբաստանյալներ կանչվածներին առաջադրվում էր Դոնրասի ածխարդյունաբերության մեջ սխտեմատիկ վնասաբարություն կատարելու մեղադրանք:

Դատական քննությունը հաստատեց, Վոր մեղադրյալները կապեր են պահպանել հանքերի ու հանքահորերի նախկին տերերի ու կապիտալիստների հետ, վորոնք տարագրվել էին արտասահման, նրանց հանձնարարությամբ վնասարարական ակտեր են կատարել, սխալ տեղեկություններ են ներկայացրել վերադաս օրգաններին, նվազեցրել են հանքահորերի արտադրական կարողությունները, դիտավորյալ կերպով կասեցրել են ածխի հանույթի նոր յեղանակների ու նոր մեքենաների արմատավորումը, շարքից հանել են հանքահորերը:

Դերազուն դատարանը մի շարք մեղադրյալների դատապարտեց պատժի դերազուն չափի—գնդակահարության, մյուս մասին—բանտարկության՝ զանազան ժամկետներով:

³ ՀամԿ(բ) Համամիութենական XVII կոնֆերենցիայում (1927 թիվ) ընկեր Որջոնիկիձեն ղեկուցեց «Արդյունաբերության զարգացման 1931 թվի արդյունքները և 1932 թվի խնդիրները» հարցի մասին:

⁴ «Արդյունաբերության զարգացման 1931 թվի արդյունքները և 1932 թվի խնդիրները»:

Այս գեկուցման մեջ ընկեր Որջոնիկիձեն, ընդգծելով, վր «Հնչում» մյակի կատարումը շուրս տարում, մեր յերկրի սոցիալիստական եկանումիկայի հիմքի կաուուցման ավարտումը, յերկրորդ հնգամյակի նախապատրաստությունը հակայական շարիով կախված է այն բանից, թե ինչպես է աշխատում արդյունարերությունը, ինչպես է նա աշխատել 1931 թվին, ինչպես պիտի նա աշխատի 1932 թվին, մանրամասն պատմեց սոցիալիստական շինարարության հաջողությունների մասին:

Իր գեկուցման մեջ ընկեր Որջոնիկիձեն առանձնապես կանգ առավ նոր կարերի պատրաստման գործում ձևեր բերված նվաճումների վրա: 1932 թվի խնդիրների կապակցությամբ նա խոսեց յերիտասարդության գերի մասին սոցիալիստական շինարարության մեջ:

Զեկուցման այս տեղերը տպագրվում են ներկա ժողովածվում:

5 Տպագրվող հառվածը վերցված է ընկեր Որջոնիկիձեյի «Խորհուրդներ յերկրի կապիտանը մեկ տանում է հաղթանակից հաղթանակ» բրուշյուրից (ճառ՝ վորակական պոպպատների վերաբերյալ համադումարում 1933 թվին):

Ընկեր Որջոնիկիձեն իր ճառում նշեց, վոր յերկրն ունի նոր տեխնիկական բաղա՝ «Հկա աշխարհի մեռաղ, Հկա աշխարհի պրոֆիլ, վորը մենք Հկարողանանք դլանել, Հկա աշխարհի մարկայի մեռաղ, վորը մենք Հկարողանայինք հարել: Այս արդեն ապացուցված է»: Ընկեր Որջոնիկիձեն, դիմելով խորհրդային նոր, յերիտասարդ ինտելիգենցիային, կուշ արեց նրան՝ համառորեն սովորել և արապետել արդի տեխնիկային:

6 «Комсомольская Правда»-յի առաջարկությամբ 1933 թվին կազմակերպվեց յերեք փորձնական-ցուցադրական դոմնա: ՀամԼԿՑՄ ԿԿ-ը ջրից յերիտասարդ մասնագետներ՝ ինժեներներ ու տեխնիկներ և ուղարկեց աշխատանքի իրեն մեքենավարներ, էլեկտրիկներ, հնոցավարներ Մադնիտկայի, Կուզնեցկի և Ազովստալի դոմնաները: Ընկեր Որջոնիկիձեն դրույց ունեցավ 40 յերիտասարդ մասնագետների հետ, վորոնք առաջինը մեկնեցին Մադնիտպոլսկ՝ № 3 դոմնայի վրա աշխատելու համար: Զրույցի ընթացքում ընկեր Որջոնիկիձեն յերիտասարդ մասնագետներին մատնանշեց, թե վորոնք են նրանց առաջնահերթ խնդիրները իրենց ապագա աշխատանքում:

7 «Ընկեր Մառլինի վեց պայմանները հաղթության ուղին են» հանդիսանում է այն ճառի յերկրորդ գլուխը, վորը նվիրված է ծանր արդյունարերության սեղերվների մորիլիդացիային և արտասանված է ընկեր Որջոնիկիձեյի կողմից ծանր արդյունարերության աշխատողների համաժիտիթենական խորհրդակցության բացմանը՝ 1934 թվի սեպտեմբերի 20-ին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Գրիգորի Կոնստանտինովիչ Որջոնիկիձե (1886—1937) (կենսագրական տեղեկանք)	5
Յերիտասարդության բարեկամն ու ուսուցիչը	25
ԱՆԻՐԿՈՎԱՍԻ ԿՈՄՅԵՐԻՏՄԻՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ	
Վոդյույն Ադրբեջանի կոմունիստական յերիտասարդական միալքյան առաջին համագումարին: 18 հուլիսի 1920 թիվ	34
Կոմունիստական յերիտասարդության համակովկասյան առաջին համագումարին: 1 սեպտեմբերի 1921 թիվ	35
Յերիտասարդությունը գնում է մեր հետևից: Անդրկովկասի կոմունիստական կազմակերպությունների II համագումարում 1923 թվի մարտի 19-ին արտասանած ճառից	41
ԿՑՄ-ի դերը Անդրկովկասում ոգգային հարցի կապակցությամբ: 21 հուլիսի 1923 թիվ	42
ՌԿ(Բ) XIII համագումարի արդյունքների մասին: Զեկուցում վրաստանի կոմյերիտիության VII համագումարում: Թիֆլիս, 24 հունիսի 1924 թիվ	43
Անդրկովկասյան կոմյերիտիության խնդիրների մասին	46
ԿԱԴՐԵՐՆ ԵՆ ՎՃՈՌԻՄ ԱՄԵՆ ԻՆՉ	
Պրուետարական յերիտասարդ մասնագետների խնդիրները: Մոսկվա-յի՝ ընթացավորտ ուսանողների ժողովում արտասանած ճառից: Մոսկվա, 26 մարտի 1928 թիվ	49
«Թեքե հեծելագորին» հարկավոր է կուսքիջնների ոգնությունը: Նամակ րոլոր ՎՀ—ԲԳՏ-ներին և ՀամԼԿՑՄ կազմակերպություններին, 19 հունվարի 1929 թիվ	58
Նոր կարերը: ՀամԿ(Բ) XVII համամիութենական կոնֆերենցիա-յում արված զեկուցումից	60
Յերիտասարդությունն ու կոմյերիտիությունը հսկայական դեր են խաղացել գործարաններում ու կառուցումներում	61
Պրուետարական պետւքյան ինտելիգենցիան: Վորակական պոպպատ-ները վերաբերյալ համագումարում արտասանած ճառից, 25 մարտի 1933 թվի	63

Կազմակերպման յերեք փորձական - ցուցադրական դամբաներ: —	
«Комсомольская Правда»-յի խմբագրության գրույցը ծանր արդյունաբերության ժողովրդական կոմիտեի ընկեր Որջանիկիձեյի հետ	64
Յերթուսարդ մասնագետների գրույցն ընկեր Որջանիկիձեյի հետ	66
Ընկեր Ստալինի վեց պայմանները հաղթության ուղին են: Ծանր արդյունաբերության աշխատողների խորհրդակցության բացմանն արտասանած ճառից՝ 20 սեպտեմբերի 1934 թվի	68
Յեղույթ մեքենակառուցող ինժեներների ավարտման համադեսին: Մոսկվա, 28 հունիսի 1935 թվի	82
Ծանոթագրություն	85

Թարգմ. Մ. Զախարյան
 Խմբագիր Ա. Հակոբյան
 Տեխն. խմբ. Ս. Խաչատրյան
 Սրբագրիչ Ա. Մանուկյան
 Կոնտրոլ սրբագրիչ Լ. Արովյան

Գլավլիտի լրագոր № 4—2498, հրատ, № 724,
 Գառվեր № 173, տիրաժ 10.000,
 Թղթի չափեր $84 \times 110 \frac{1}{16}$ (32.550 մպ. նիշ 1 մպ.
 մամուլում) $5 \frac{1}{2}$ մպ. մամուլ, $2 \frac{3}{4}$ թերթ թուղթ,
 Հանձնված է արտագրության 26/VIII 1939 թ.
 Ստորագրված է ապագրելու 2/X 1939 թ.
 Դիրք 1 ս. 50 կ- կազմը՝ լիդերենց 1 ս. 50 կ. կալինկորեց 1 ս.

Պետհրատ—Քաղաքական գրականության
 հրատարակչության Տպարան, Յերևան, Ալլահվերդյան № 65

11

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0182742

